

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Augusztus 6.

32. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A gimnáziumi vallás-tanítás kérdéséhez.

(Folytatás.)

De, nézzünk tovább egyházunk egy másik rétegére, mert hogy eddig inkább csak az alsóbb néposztályra voltunk tekintettel, könnyen belátható. Lássuk a művelt osztályt.

Iskolákat végeznek, magasabb intézeteket látogatnak, s végre az életben kisebb-nagyobb mértékben, az illető körökre való tekintettel, mindannyian vezérszerephez jutnak. Lesznek tudományos képzettségű emberek, jó hivatalnokok, becsületes, karakteres férfiak, szóval minden egyebek, de nem vallásosok. A legtöbb úgy itél a vallásról Hobbessel, mint az államhatalom egy jó csendőrségéről, mely legjobb eszköz a népszennvedélyek megfékezésére, s épp ezért katolikus módon a hit és tudás birodalmát elkülönítik, hogy míg ebben korlátlan vizsgálódással a tudás legmagasabb mértékét megszerezni buzdítanak, addig amabból, mint egy szentélyből, zárják ki a szentségtörő tudásvágyat, mintha, bizony, más ember lenne az, ki a tudásra, más a ki a hitre vágyik. «A tudás országában a legmagasabbra törekedni, míg a hit világában a szénégető hitét magasztalni», az ész és szív, a hit és tudás emez éles ellentétét hirdetni, azonban, vagy az őszinteség hiánya, s az igazság ügyetlen burkolgatása, vagy nem kevesebb, mint az emberi szellem egységének merev tagadása, melyet ha egyszer megbontottunk, az új egység nem lehet más, mint beteges spirituálizmus, vagy minden szellemiséget megtagadó durva materializmus, melynek végzetes következményeit az emberi élet minden körére és viszonyára nem nehéz belátni.

Im, ez érintett mozzanatok a szomorú tények műveltebb hitsorsosaink körében, sok alakban, sokféle változatban módosulva, de mindig az ily felfogáson alapulva. És nem lehet tagadnunk, hogy

ezeknek létrejövetelében nem kis szerepet játszik az újabb természettudományok theoriája és hipotézise, a szigorú okozatossági és fejlődési tanok legapróbb részletekig való boncolgatása, a mely tudományok, bizony, a legtöbb tanár szájában rekedt zárszó nélkül, mely koronával tetőznék be az illető tudományok körét, figyelmeztetvén isten bámulatosan rendezett világának, s örök bölcs törvényeinek fenséges voltára, az értelem és ész isteni adományára, mely megismerni képes e csodálatos világot, könnyen vesznek materialisztikus irányzatot a tanítványokban.

Távol legyen tőlem, hogy ezért magát az illető tudományt okoznám, vagy akarnám felelőssé tenni, avagy talán ócsárolnám. Koránt sem. Teljes elismeréssel, sőt a bámulat és tisztelet egy nemével hajlok meg, eredményeiben az emberiség életére, s kulturájára beláthatatlan fontosságú felfedezései előtt; de, ha mi e tiszteletünket az ugynevezett ekszakt tudományok iránt nem késünk kijelenteni, joggal elvárhatjuk ezektől és képviselőiktől is, hogy önmaguk se menjenek túl a korlátokon, melyek által e tudományok önmagukban meghatározva vannak, s ne lépjenek a minden alapot nélkülöző állítások terére, mely, ha valahol félszégesség, a dolog természeténél fogva e téren a legsajnálандóbb és legkárosabb, mert árt meggondolatlanul más tudományoknak és rossz hirbe juttatja önmagát. Ha a véges okok kutatásában, az okok és hatások felderítésében e tudományok a legmesszebb menő szabadságot élvezik, ám, használják, sőt kötelességszerűen érvényesítsék szerzett jogukat, érvényesítsék a nagyra tartott tapasztalati módszert, de csak ott, hol annak helye és joga van: a tapasztalati világon belül, de a végok és végcél kutatását ne akarják saját mezejükhöz számítani, mert a tapasztalat épp oly kevésbé tud ezekről, mint szükségességről és törvényszerűségről. Ne ugorják át hát a tapasztalás, s így saját tudományuk határát, s a

véges dolgok alapján ne akarjanak a végetlenről, a jelenségekből az örök felől ítéletet mondani, mert a kettő közötti ürt emberi értelemnek át-hidalni, nem adatott. És ha istent «sem mikroszkoppal a mikrokozmoszban, sem távcsövekkel az univertzumban felfedezni nem tudják», legalább óvakodjanak az olyan dolgoktól, mely református gimnáziumaink egyik legjelesebbikében történt meg, hogy a tanár úr a csillagászatot e szavakkal fejezte be: «Igen, kérem, ez a mindenség, a mit mi megismertünk; hogy ezen túl mi van? a theologusok azt mondják: isten!»

És már, ha a világos tények határozott tanúság-tétele folytán elismerjük, hogy gimnáziumainkat sem a tanári kar vallása, sem egyházi főhatóságunk közvetlen vezetése nem teszi reformátussá; ha bevalljuk, hogy iskoláink legmagasabb tudományos színvonala sem képes garanciát nyújtani a határozott felekezeti jelleg megőrzése felől; s ha ezt hiánynak tekintjük, melyen okvetlenül segíteni kell: azt hiszem, az orvoslás módját velem együtt senki sem abban keresi, hogy tanárainkat vessük vallásos vizsgálat alá, a mi, a mellett, hogy a képzelhető legprotestáns-ellenesebb, mert megkötné az egyéni szabadságot, a vélemény szabad nyilvánítását és a szabad szellemet verné békóba, csak a tanárok egyéni vallásos felfogása felől nyújtana gyenge bizonyosságot, de nem biztosítaná az iskola jellegét; hanem az önként kínálkozó sokkal jobb és gyökeresebb orvoslást választanók a gimnáziumi vallás-tanítás kérdésének alapos megoldásában, rendezésében; abban, hogy a vallás-tanítást az őt megillető figyelemben részesítsük, hogy ne tekintsük melléktárgynak, «a miből nem lehet, az én időmben még így járta: nem szabad, szekundát adni»; hanem a minek speciális feladata, magas célja épp a felekezeti jelleg megtartása, fejlesztése lenne az öntudatos, élénk vallásos szellem megteremtése által.

A megoldás kérdésének vitatására sem illetékesnek, sem képesnek nem érzem magamat, s talán felesleges is volna abba bocsátkozni, mikor az már úgy is tüzetesebb megfontolás tárgyává lett illetékes köröknél, s a theol. akadémia tanárkarának véleménye is kikéretett. Legyen szabad mindazon által csodálkozásomat kifejezni a theol. tanárkar véleménye felett. Nem értem ugyanis, hogy az, e kérdésben a tekintélyt méltán érdemlő testület miért változtatott eredeti, s a dolgot gyökeresen megoldó véleményén, s miért ejtette el a rendes gimnáziumi vallás-tanári állások szerve-

zésére vonatkozó ajánlatot? Legyenek bár ennek bármily fontos okai, állotta legyen bár útját a legnehezebb dolog, a pénzügyi kérdés: ily nevezetes és következményeiben egyházi életünkre beláthatatlan fontosságú kérdés oly félig-meddig való megoldása, melyet egy igazgató-tanácsi gyűlés rövid tudósításában olvastam, a kívánt eredményt meg nem hozhatja. Hogy az illető tanoda székhelyének papja végezze a gimnáziumi vallás-tanítást, kit elégitene ki és nyugtatna meg az ilyen megoldás? Nem mintha az illetők személyében nem biznánk meg, mert hát ki vonná meg bizalmát egy Szilveszter, dr. Bartók, Molnár Albert, vagy többi jeles, erdélyi papságunk első rendű tagjaitól, hanem nem első sorban azért, mert e dolog egy egész embert vesz igénybe teljes odaadással, munka-erővel, ezek az urak pedig első sorban egyházközségük papjai, kiknek a templomi istentiszteletek végzésén túl első sorban hiveik lelki gondozása, tekintélyes egyházuk adminisztrációja, s nem egyszer anyagi ügyeik rendezése nehezedik vállalkra. S ha hozzá vesszük, hogy a legtöbb esetben az illető helyen levő alsóbb iskolának most igazgatója, majd gondnoka, minden esetben vallásos oktatója mindegyik: tessék elképzelni, mi ideje marad a gimnáziumra, hol a vallás-tanítástól nem csak azt várjuk meg, hogy a szűkös ki-szabott heti két vallás-órát minden osztályban ki-tartsa, hanem az iskolai istentisztelet vezetését is az ő számlájára írjuk. S ha még tovább akarjuk fűzni a dolgot, teljes elismerése mellett annak, hogy magával a tanítandó anyaggal teljesen tisztában van, még akkor is mindig fenmarad a legfőbb kívánalom, ez anyagnak cél- és szakszerű elrendezése, magának a tanítás menetének a szerzett tapasztalatok alapján való esetleges változtatása, javítása, s legmagasabb fokon magának a tudománynak szakszerű művelése. Pedig ezek oly kívánalmak, melyeket semmiféle esetben redukálnunk nem szabad és nem lehet, s a melyeket pedig egy megosztott erő, legyen az tán még egyszer olyan nagy, még egyszer oly buzgó és kitartó, el nem végezhet, mert lehetetlenség, mert nincs rá fizikai idő. Hanem hát, ez nem tartozik szorosán tárgyamra, s ha a vitatásra való illetéketelenségem teljes elismerése mellett mégis foglalkoztam vele, tettem ezt azért, mert oly fontosnak tartom az egész dolgot, melynek mindenféle oldalát megvilágítani, megérdemli a fáradságot, bár meg vagyok győződve, hogy egyházkerületünk közgyűlésének bölcsesége megfogja találni a helyes

megoldás kulcsát, s ha áldozatok árán is, de a gimnáziumi vallás-tanítás önálló szervezését megvalósítja, rendszeresíti.

(Folyt. köv.)

Nagy Károly,
akad. papjelölt.

Magunkról.

A kik fölvevük és viseljük Krisztus gyönyörűséges igáját, mindnyájan tudjuk, hogy az gyönyörűségesnek elég gyönyörűséges, de nehéznek is elég nehéz. Avagy, nem gyönyörűséges-e az, mikor fölállunk, oda, arra a helyre, a hol szívünk másképpen dobog, ajkunk másképpen szól; a hol keblünk, sőt egész lényünk föl van magasztosulva, mert szent ígét hirdetünk, mert szent dolgot cselekszünk.

És nem nehéz e az, mikor arról a szószékről le szállva, az emberek olyan szemmel néznek ránk, s azt várják tőlünk, hogy alatt is az embernél nagyobbak legyünk? Azt várják, hogy tudjuk feledni a megbántást, tünni a nélkülözést és tudjunk érezni mindenkivel az ő állapota szerint: örülni az örülőkkel akkor is, ha magunknak siratni valónk van és sirni a sirókkal akkor is, ha magunknak örömiünk van. Pedig, ilyennek kell lenni annak, a ki nem csak a palástban pap, hanem másképpen is pap akar lenni.

Sokszor vagyok úgy, hogy ha szívembe látna az örvendő, boldog mátkapár, kiket az ő értelmüknek megfelelő szavakkal kell hogy összeeskessék, szánakozásra indulnának felettem, mert én bánattal vagyok tele; bánattal és mégis örömet hirdetek nekik. Hogyan lehessen ez? Talán képmutatásból? Talán a pénzért, mit esketési díjban kapok? Nem ezért, hanem azért, mert palástom arra emlékeztet, hogy örüljek az örülőkkel. És én küzdelmet vívok magammal, és legyőzöm bánatomat, háttérbe szorítom a magam ügyét. Érzem az iga nehézségét, de a palást fölül emel az emberen.

Szükségben vagyok, nyomorgok; rám súlyosodik a szegénység terhe. Hozzám jön egy még szegényebb hallgatóm, mint én vagyok, s kér, hogy várjak a kepéért a jövő évig, mert az idei rossz termés miatt most nem tud fizetni. Az ember azt mondja bennem, hogy ne hagyd tovább, mert szükséged van rá, de a pap azt sugja, hogy várj!

Beteghez hívnak, hogy imádkozzam érte, de arról a betegről tudom, hogy ellenségem volt, alattomban mindig szította a tüzet ellenem. Mit mondjak hát most az ő ágya mellett? Azt, hogy veszszen, pusztuljon? Nem, nem! Oh, nem mondom azt! Mert palástom eszembe juttatja a krisztusi szót: szeressétek ellenségeiteket, jól tegyetek azokkal, a kik titeket gyűlölnék, imádkozzatok azokért, a kik titeket háborgatnak.

Bizony, nem csak lelki ereje, de szive is nagyobb kell, hogy legyen a papnak mint másnak.

Mézes szavakkal hívnak, hogy részt végy a mulatságban. S te elmégsz. Hogyne, hiszen örülni kell az örülőkkel. De a pohár neked is édes, mint másnak; talán rajtad is megesik az, a mi máson, hogy igen belekostolsz, mint más és megmámorosodol. Talán olyan beszédre szalad el szád, a mi hozzád nem illik; talán kikapnak rajtad

és gúny-tárgyává lész. Mert másnak sokat elnéznek, de neked minden kicsit feltudnak. De, tegyük fel, hogy nem téved meg benned az ember és kitartod józanon; de, akkor is egy miveletlen tömegben olyan dolgoknak lehetsz tanuja és olyan beszédeknek hallója, melyeket jelenléteddel mintegy szentesíteni, nem szabad. Ha pedig hibáztatva ellene szólasz, akkor darázs-fészekbe nyultál, mert rád zúdulnak a mámorosok és ezen esetben is a te dicstelen vereségeddel végződik a mulatság. A palást színe pedig kényes természetű, hamar meglátszik a szeny rajta.

A hol járják a torozások, pedig sok helyütt járják ma is; a hol a ravatal helyére asztalt teritnek, s fölteszik rá az özvegynek, vagy árváknak talán adósságon szerzett kenyereit, ezt fogyasztani, bánatos arcok, könnyes szemek között enni, inni tudnál-e? Hiszen, a koporsó mellett elég alkalmad volt, szomorú, de mégis szép alkalmad bebizonyítani, hogy sirni tudsz a sirókkal; a mikor előtted állott szívök és várták, hogy önts oda isten igéjét, és ha te a fájdalom égő sebére hinteni tudtad Gileád enyhítő balsamát, akkor az elégnél is többet: mindent tettél; pap voltál, egészen pap. A torozó asztalnál pedig nem lennél pap!

Csalogatnak, hogy politikába vegyülj; hogy párt-érdekeknek szolgálj. Van-e ellenséged most? Nincs! No, ha pártérdekeknek kezdesz szolgálni, akkor bizonyosan lesz elég. Neked csak egy pártod lehet, s ez az egy: az igazság! Hazát szeretni, szent kötelesség; hiszen, Krisztus is sirt hazája jövő sorsán. A meggyőződést követni, szabadság; megállani mellette, kötelesség. Krisztus a keresztre ment inkább, semhogy meggyőződését föladta volna. De, ha pártérdekeknek kezdesz szolgálni, s haszonvágyból meggyőződésedet elaltatod, akkor nemhogy pap lennél, de még ember se vagy.

Alkalom jó rá, hogy vagyont játszhatnál kezdedre, még pedig a külvilág szeme előtt a becsületesség látszatában tehetnéd ezt. De magadban érzed, bensődben tudod, hogy nem lenne igazságos ez a te miveleted és te nem nyujtod ki kezedet utána, lemondasz a kínálkozó alkalom fölhasználásáról: ekkor pap vagy.

A kellemes idő eljött, a napok munkára hívnak, a szerzés versenyében sűrög, forog mindenki. Neked is jó volna, künn a gazdaság körül szorgoskodni, mert szegény vagy, de visszatart egy benső sugalom, mely azt mondja, maradj könyved mellett, szorgoskodjál a lelkiekben, ha nélkülözések között is, ezt a sugalmat a pap költi fel benned.

Ha földi javakban nem szükölködöl, mert nem csak betevő falatod van meg, hanem annál több is, sőt már-már irigy szemmel kezdenek nézni szaporodó javaidra. De te mégis szerfelett való töprengéssel futsz azok után, melyekről azt prédikálod, hogy mulandók, veszendők, miket a rozsdá és a moly megemész, s mig oda törpited magadat a telhetetlenek közé, addig könyvedbe a moly kap belé, s a pók szövögeti hálóját rája, tintádat a penész fogja be, pennádat rozsdá emészti, szóval, minden egyéb jár ott azokon, csak a te kezded nem. Vajjon, akkor pap vagy-e? Hiszen, akkor legyőzte benned az ember a papot.

Hát a pap ne volna ember? Talán, nagyobb annál? Igen is, nagyobb, a mennyiben mindig le kell, hogy győzze

magában az embert. A pap nagysága pedig alázatosságban áll és ereje türelemben nyilvánul.

Ha megaláztatással, lenézéssel találkozol; ha reád dobják a rágalom sarát; ha körülted sziszeg az irigység kigyója; ha szivedbe szúr a támadás fegyvere és te mégis hirdetni tudod, de nemcsak, hanem követni is a szeretet igéjét: akkor pap vagy.

Hát, mikor legyőződ magadban a haszonvágyat és ellene tudsz állani a gyönyörökbe hívogató csábításnak, s a kényelem helyett, inkább szenvedsz és a rózsák helyett inkább tövisek között maradsz, akkor nem vagy-e pap?

Igenis, pap vagy ekkor is, akkor is, és mindannyiszor a megszámlálhatatlanságig, valahányszor lelki erőddel nem csak erélyt, hanem erényt is tudsz kifejtetni.

Azonban, ha a papi pályának más oldaláról is szólani kezdenék, akkor elmondhatnám magunkról azt is, hogy szolgálunk nagy érdekeknek, kicsi kenyér mellett. De, most csak a szebb oldalt akartam felmutatni. A szebbet, a főlemelőt, a magasztost.

Gönci János.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1891. július 27.

Elnökölt: Szász Domokos püspök. Jelen voltak dr. Kolosvári Sándor, Szász Gerő, Parádi Kálmán, Székely János, Gyarmathy Miklós, Deák József, Bodor Antal és dr. Török István h. előadó.

Az előadók jelentést tettek az időközben elnökiileg ellátott folyó ügyekről, a melyek közül kiemeljük különösen azt, hogy br. Wesselényi Miklós, főgondnok ur, a Wesselényi-féle, makfalvi székely nemzeti iskolai alapítványi tőkének reá esett részét, megbizottja útján befizette

A konvent által kiküldött nagy bizottság, a saját kebeléből alakított albizottsági munkálatok alapján, a zsinati törvények revíziója tárgyában, egységes javaslatával elkészülvén, s azt nyomtatásban Igazgató-Tanácsunknak megküldvén, e javaslat kiküldetett az egyházmegyékhöz és kollégiumokhoz, véleményadás végett. Az egyházmegyékhöz és kollégiumokhoz előljáróságai bizonyára tudni fogják, hogy ez inkább tájékozás, mint érdemi velefoglalkozás céljából történt, miután a zsinati törv. 9. §-hoz képest, erdélyrészi egyházkerületünk, teendője tulajdonképpen csak akkor kerül napirendre, ha a f. é. december 5-én összeülő zsinat, a törvény revízióját teljesen végrehajtotta s a revideált törvény szentesítve leend; miután nekünk, a mennyire specialis viszonyaink és külön intézményeink engedik, saját törvényeinket ahhoz kell alkalmaznunk.

Kapcsolatosan, Kún Bertalan püspök és konventi egyházi elnök értesítésére Igazgató-Tanácsunk tudásul vette, hogy király urunk ő Felsége f. é. december 5-re a zsinat összehívását legkegyelmesebben engedélyezte.

Br. Prónay Dezső, a magyar evangélikusok főfelügyelője, a két prot. egyház testvéries viszonyára hivatkozással szintén értesít arról, hogy f. é. dec. 5-re a zsinat tartás hasonlóképpen engedélyezve van. Ezek az egyház

kerületi közgyűléshez való jelentés-tétel mellett, tudásul vétettek.

Tanügyi előadó, előadása nyomán, felterjesztés intézettel a nmltsgu m. kir. vallás- és közokt. miniszter urhoz, az államilag segélyezett Mikó-kollégiumnál a math. természettani tanszék betöltése iránt.

Az ülés többi részét az enyedi Bethlen-kollégiumban fölmerült s a főgimnázium és a theol. akadémia közti viszonyt is érintő fegyelmi ügyek felülvizsgálata vette igénybe.

Kolozsvártt, 1891. jul. 28.

Az előbbi napon megkezdett ülés folytatott Kolosvári Sándor, elnök-helyettes elnöke alatt.

Titkár jelenti, hogy király urunk ő felsége a kóródi l. egyháznak 100 frtot legkegyelmesebben adományozni méltóztatott.

Néhai Soltész Nagy János, a Teleki Józseffel szemben fennállott 2000 frtos követelését annak idején az alamori egyháznak hagyományozván, miután ennek realizálása iránt a törvényes lépések megtétele elmulasztatott, s időközben úgy az adós, mint felesége is elhalálozott: mint elveszésnek indult ügy jutott ez Igazgató-Tanácsunkhoz. Az árvák érdekét képviselő árvaszék már csak a követelés felét ismervén el, legalább ennek biztosítása céljából a szükséges intézkedés megtétezt.

A kőröspataki egyház tanító állomása betöltésére kiírt pályázat eredménytelen maradván, az egyház a 209 frtnyi fizetés pótlására állandó segélyért folyamodott. Az Igazgató-Tanácsnak azonban nem állván rendelkezése alatt semmi olyan alap, a melyből rendszeres segélyeket adhatson, e kérés is azon többi hasonló kérvények sorsában részesült, a melynek az újabb időben, fájdalom, oly nagy számban fordulnak elő, hogy mintegy kihalni látszik a régi prot. szellem, a mely az önerőre fektette életét, s annak fokozására gyarapodását; míg manapság, sok gyülekezetenél, inkább a fatalis tétlenség és a mindent mástól-várás, bár könnyebb, de lealázóbb és szomorubb magatartás észlelhető. Az illető egyház erejének lehető fokozására és a pályázat újabb megkísérlésére utasított.

A theolog. alap tulajdonát képező kolozsvári háznak bádoggal újból fedetése, a műszaki előadó véleménye alapján, elrendeltetett.

Az alsó-siményfalvi egyház papi lakja építésére kért kölcsön, a közp. javadalom lekötése mellett, engedélyeztetett, s a vállalkozóval közölt szerződés helybehagyatott.

Néhai Góc Zsigmond, herepei pap, utódai kérésére, az államsegélyből a néhait illetett 16 frt. 50 kr. kiutaltatott, a segély többi részének, a papi alap emelésére, rendelése mellett.

I.énárt Bálint, feketelaki tanítónak, nem szabályszerűen fölterjesztett, fizetés előleg iránti kérése, visszautasított

A komlói templom-javításra kért törlesztési kölcsön megadatott.

A nyárádtói, célba vett iskola-építés terve és ezer frton felül menő költségvetése, a műszaki előadó véleménye alapján, fölülvizsgáltván, az egyház az építési fedezet kimutatására utasított.

A felső-boldogfalvi egyház presbiteriuma nevében bejött, de tulajdonképpen az ottani paptól származó pa-

naszok, a szükséges rendreutasítás céljából, főt. püspök aahoz tétettek át.

A dévai realiskolában a vallástanításért megállapított 80 frt. tiszteletdíj kiutaltatott, de ennek 150 frtra, a tanítási órák számának szaporításával való fölemelése, az alap hiánya okán, megadható nem volt.

A görgényi egyházmegye közgyűlése indítványt tevén az adventi urvacsora-osztás idejének áthelyezésére, ez úgy áttétetett főt. püspök afiához.

Ugyanaz, a krajcáros élőtökéből azon egyházmegye javára visszaeső összegnek, saját egyházmegyei pénztára gyarapítására fordíthatása iránt kérelmezvén, a kérés a kerületi közgyűléshez fog terjesztetni.

A szászvárosi egyház, vélt sérelem okán, a papi özvegy kegyévi illeték kiszámítása tárgyában, az Igazgató-Tanács határozata ellen, a közgyűléshez folyamodván, az Igazgató-Tanács jelentés mellett a közelebbi közgyűléshez fogja terjeszteni; a törvénynek alapintenciója az levén, hogy az özvegy az elhalt papnak, a másfél év alatt, egy évi fizetésének teljes összegét megkapja, a mit nem alterálhat a Szt.-György és Szt.-Mihály napoktól és napokig való számításnak esetleges differenciája.

A hétfalusi körlelkészség kebelében készült két lakház építésének utólagos felülvizsgálatása, miután a megtörtént átvétel után a szerződés alapján felelősség meg nem állapítható, elrendelhető és a kért segély, alap hiányából, megadható nem volt.

Az ó-ujfalusi körlelkész elvont 50 frtos segélyének kiutalásáért folyamodván, miután a leszállítást nem az Igazgató-Tanács, hanem a közgyűlés tette és miután a konvencio szerinti alap-fizetés különben sem csökkent, a kérelem tejesíthető nem volt.

Az egyházmegyéből.

A sepsii egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Olvastatott a szathmári egyházmegye előjárósága által hozzánk intézett felhívás, az összeülendő zsinat elé terjesztendő újból dolgozott egyházi törvények egy pár sérelmesnek jelzett cikkelye ellen való tiltakozás ügyében. Közgyűlésünk e felhívást, mint testvértestülettől jött megkeresést tudomásul veszi s jelenben levéltárba tétetni határozta.

Szemerjai egyházunk jelentést tesz templomának meghasadozásáról. Kapcsolatosan jelenti, hogy Gyárfás Győző főmérnök urat megkeresték szakértői vizsgálat kikérése végett, de nevezett mérnök úr nagyon is elfoglalt lévén, jelen körülményei között nem ígérheti a vizsgálat megejtését. Közgyűlésünk utasítja nevezett egyházat más mérnök megkeresésére s a szakértői vizsgálat kinyerése után, költségvetésének az egyházmegyei tanácshoz való beadására.

Antal Lajos, lisznyói pap jelenti, hogy egyházuk erdejének egy bizonyos területén erdőégés volt. Céljuk az volna, hogy az égés által megrongált fákkal együtt, azon területen levő minden fa kihasználtsék s a letarolt terület újból fásíttassék. Lisznyói egyházunk utasíttatik hogy az ezen ügyben szükséges hatósági engedélyt beszerezve, úgy terjeszse ez ügyet az egyházmegyei tanács elé.

Következett Vén Mihály egyházmegyei pénztárnok jelentése a pénztár állásáról. E jelentést örömmel vettük tudomásul, annyival inkább, mert pénztárunknak ily kedvező állása rég nem volt. Ugyanis: pénztár maradvány készpénzben 152 frt 53 kr, melyhez hozzáadva a 125 frt 42 kr. beveendő hátralékot, cselekvő állás összesen 277 frt 95 kr. Ebből 10% nem lévén elkölthető, mint állandó tőke tőkésítendő, a többi pedig mint forgó tőke takarékpénztárba teendő, esetleges szükségek fedezésére. Közgyűlésünk a hátralékok felhajtását elrendelvén, pénztárnok afiának lelkiismeretes, pontos szolgálataért köszönetet és elismerést szavaz.

Téglás Lajos, brassói énekvezér, már több éve van egyházmegyénkben, de még ez ideig sem bekebelezésre meg nem jelent, sem bekebelezési költségét be nem fizette; ennélfogva közgyűlésünk elhatározza, hogy nevezett atyafi záros határidő alatt még egyszer szólíttassék fel hivatalból kötelezettségének teljesítésére s ha akkor sem teend eleget, egyházmegyénkben ki fog kebelezetni.

Józsa Sándor, közalapkezelőnek azon jelentése, hogy ez ügy jelenben elég rendezett egyházmegyénkben, a mennyiben az összes hátralék csak 5 frt 70 kr; örömmel vétetett tudomásul s közalapkezelőnek buzgó munkálkodásáért elismerés szavaztatott.

Ezután Rác Albert tanügyi előadó tette meg jelentését. Jelentése rövid volt, de örvendetes tudásul szolgált, a mennyiben felekezeti iskoláink jelenben már elég rendezettek s a kivánalmaknak is, nagyon kevés kivétellel, majdnem minden tekintetben megfelelnek. Részletes jelentést csak a vizsgálatok megtörténte után, tehát az őszi közgyűlés elé fog terjeszteni.

Tizenhét egyházközség, névszerint: Aldoboly, Árkos Bodok, Bodola, Erősd, Étfalva-Zoltán, Gidófalva, Hétfalu, Hidvég, Kilyén, Komolló, Lisznyó, Magyarós, Málnás, Nagy-Borosnyó, Nyén, Réty lelkészei a Mikó-kollégium tovább építésének szükségeire való adakozás, segélygyűjtés érdekében kibocsátott esperesi rendeletnek nem tevén eleget, még annyiban sem, hogy legalább jelentést tettek volna bármily eredményü eljárásukról; közgyűlésünk elhatározza, hogy a nevezett egyházak mulasztó lelkészei felhivassanak gyűjtés megindítására s ez év szeptember 29-ig az eredményről szóló jelentéseiket a gyűjtő ivekkel egyetemben, akár tétetett adományozás akár nem, felelősség terhe alatt küldjék be esperes afiához.

(Vége köv.)

Benedek Árpád,
s.-szt.-királyi pap.

TÁRCA.

Zsoltár-fordítások.

XXIII-ik zsoltár.

Az úr énnékem őrizóm,¹⁾ vezérem,²⁾
Nem sújtol inség, éltet kies téren;
Csendes³⁾ vizekre elvisz enyhületre,

Újult erőt is ő lehel keblembe⁴⁾
Ő szent nevében engemet megnyugtat,
Jóra, igazra ő ad nekem útát.

Bár a halálnak völgye mélyin járok:
Meg nem irtózom, mert velem te⁵⁾ jársz ott;

Vezéri pálcád gyakran megvigasztal,
Tábor közepén rendelsz nékem asztalt,
Üldözőim közt serleg enyhét nyújtod,⁶⁾
Szent olajoddal fölken a te újjod.

Ha már kegyelmed ily végetlen volt itt:
Szent küszöbödnél, hadd szolgáljak holtig!⁷⁾

XXXV-ik zsoltár.

Perlóim fogd uram perbe,
Üldözőim üldözd, s verd le!
Páncélt öltvén, fegyvert emelvén,
Uram, nagy sietve állj, mellém,
Dárdád hegyét megvillantva rájok,
Mondjad nekem: «pártodra fölállok!»

Törje meg mind vész, gyalázat,
Életemre, kik csatáznak!
Mint forgó szél a port és perjét:
Angyalaid úgy elseperjék;
Ösvényük legyen sötét, sikamlós,
S üzze őket az angyali pallos!

Töreiket nékem rakták,
Én alattam ástak aknát:
Rohanjanak hát sikos törbe,
Melyet ők hánytak én előmbe,
Temesse bé testöket a verem,
A melyet ők megástak ellenem.

Ebben örvend az én lelkem:
Hogy segélyt az úrban leltem.
Minden csontom átérzi bennem,
Nincs erő másban, csak istenben!
Zsarnok ellen védi áldozatját,
És a szegényt, mikor fosztogatják!⁸⁾

Hamis tanuk sorakozván,
Rejtett kérdést tettek hozzám;
Jóért gonoszt fizetve nékem,
Fosztogattak lelkeimtől engem,
És én gyászba merültem érettek,
Meghallván, hogy nyavalyába estek.

Bőjtölésben vezekeltem,
Fohászt fohászra emeltem,
Mintha barát és testvér volna:
Futottam érettök gyakorta;
Mintha anyám gyászolgatnám éppen:
Jártam vala mély keserűségben.

S ezek óhajtozták, lesték
Vivódó lelkem elestét;
Csúfolókkal ülve tanácsot,
Gyűjtögették, a ki gyalázott;
Nyers csúfságuk otromba zajában,
Sziszeg vala a nyelvük utánam.

Mig⁹⁾ nézed ezt büntetetlen?
Tartsd meg, uram, az én lelkem,
Romlás közt, oroszlánál szemben,
S hálát adok nagy néptömegben,

Hiveiddel együtt énekelve,
Csak te uram, ott azokat verd le!

Gógnak ne adj vig éneket,
Kárörvendő forgó szemet;
Nézik ellenségük a béke,
Megutált a jámbor föld népe;
Egy-egy gonosz tör: a szemük, szájuk,
Megöl, ha üvöltik: «láttuk, láttuk!»

Láttad te is, uram isten,
Tovább ne nézd távol innen;
Én peremben te kelj föl, támadj,
Te végezd el nehéz tusámat;
Tegyen törvényt szent fénylő pecséted,
Ne kacagjon rajtam a góg, véték!

Ne mondhassák: «nyertünk mégis,
Megtörve az ellenség is!»
Szégyen-pir égjen minden arcon,
Mely vigadt, ha hanyatlott harcom,
Csúfság legyen a testi ruhájok,
Szégyen-köpeny tapadjon reájok!

S kúrtszó riad, ünnepelnek¹⁰⁾
Kik igazságnak örülnek,
Zengvén: «Mindenha nagy az isten,
Eljő, hogy szolgálain segítsen!»
Igazságod énekli én szívem
S évezredek visszazengik hiven!

XLVI-ik zsoltár.

Isten minékünk erős tornyunk,
Védőnk, ha ostromol balsorsunk.
Nem reszket szívünk félelemtől,
Ha e föld morajjal megrendül,
Ha óriás ormok felett
Háborgó tengerár lebeg,
S habzó özönvizek alatt,
A kösziklák elporlanak.

Élő¹¹⁾ viz körzi itt a várost,
Szent csarnokát, a magasságost.
Szívében¹²⁾ isten, hát nem rendül,
Az ur tábort jár napkeletről¹³⁾
Jött népriadás, vészlárma;
Ő szólt, s csönd lett a világba,
Köztünk a seregek ura,
Jákob vezére, pásztora.

Jertek, ő műveit lássátok,
Őt hirdetik puszták, romlások.
Háboru zúgván földrül-földre:
A hadat s fegyvert összetörte,
Szekér máglyát lobbantva lángra,
Szólt: «én vagyok e föld királya,
Népek fölött magasságos,
És a világban világos.»
Köztünk seregeknek ura,
Jákob vezére, pásztora.

¹⁾ A nagyhirű magyarázó, de Wette, e zsoltár tartalmát úgy fogja föl, mintha ez két kisebb képecskében tükrözné a költő alap-

eszméjét, u. m. «im Bilde des Schafes und des Hirten», és «im Bilde des Gastmahls.» Azonban, bármennyire óhajtaná is a fordító e tetszetős és szellemes felfogást érvényre emelni: kénytelen, lemondani e törekvőről, mint maga de Wette is lemondott e zoltár átírásakor. Ugyanis, az itt közölt magyar szöveg első vers-szakának 4. 5. és 6-ik sorai már megzavarják ama kép fölvételét, holott de Wette a fordított szöveg 8-ik sora végéig terjeszti az első képet. Viszont, a második kép fölvételét is (a 9-ik sortól kezdődőleg) mindjárt a kezdő szavak megzavarják, amaz eredeti fogalmakkal, melyeket nevezett magyarázó is kénytelen volt így adni vissza: «Dein Stecken und dein Stab, die trösten mich.» Hogy az előbbi kép fogalmai ez újabbat itt ne zavarják: én «Vezéri pálcát» irtam, talán túlzó merészséggel.

Meggyőződve a felől, hogy de Wette elméletét úgy sem érvényre juttatni, de másfelől a kezdő sorokban csakugyan ott levő képet sem akarván végképp elejteni: a pásztor fogalmat «őrizőm»-nek irtam. V. Zs.

²⁾ E sorral nem csak az első vers-szakot, de az egész költeményt akarván bevezetni: míg az «őrizőm» csak az első versre készit elő, a «vezérem» fogaiom a továbbiakra is előkészit. V. Zs.

³⁾ E jelző nem azért lett «csendes» mivel de Wette is «an Stilles Wasser führt er mich» szavakkal fordit: hanem inkább az idézett elmélet kedvéért. V. Zs.

⁴⁾ Itt kezdődik ama theória hajótörése, az érzékes boldogságról rajzolt képnek egész váratlanul, magasabb szellemi javakkal és elttel fölcserelésében. V. Zs.

⁵⁾ Az első vers-szak csak mint harmadik személyről beszél Jehováruól, az ódai szarnyalás csak itt jut azon magaslatra, hol az ember magát isten társának érzi, s vele közlelül beszél így: «Velem te jársz!» Ritka, de nem páratlan tünemény a lyrai alkotások között, melyeknek mozdulataiban egészen otthonos a saltus lyricus. Fordításomban. a vesszorok csoportosítására, ez a fordulat is döntő volt. V. Zs.

⁶⁾ E sornak a következő sor helyén kellene állni, de én megcseréltem; mindenki könnyen kitalálhatja, miért? V. Zs.

⁷⁾ E két sor külön maradt záradékul Hogy miért vem lett hat sorra ellapitva, mint más utt: megmondja az «Énekeskönyv megújításának Programja» és de Wette. V. Zs.

⁸⁾ E fogalmat de Wette is. a régiebb magyar fordítók is főnévvel adták vissza. V. Zs.

⁹⁾ Míg, a régiebb nyelvhasználatban egyenértelmű ezzel: meddig. V. Zs.

¹⁰⁾ Az előzmények indokolván az örömnünepet, nem szükség. külső okadó kapcsolással élni, sőt ajánlatosabb, ha a kapcsolás belső, logikai. Másfelől, e versszakot kár volna kötszóval szorosabban fűzni a fentebbiekhez, mivel e zoltár a leggondosabb átírás mellett sem lesz soha egészben alkalmas templomi használatra, legfőlebb az első és utolsó strofa. Innen van, hogy e zoltár átírásánál kevesebb szigorral és nagyobb szabadsággal voltam kénytelen eljárni, mint különben szoktam fordításaimban. V. Zs.

¹¹⁾ E jelző kissé önkényesen használtott a fönnebbiek után, az ellentét kedvéért. V. Zs.

¹²⁾ Jeruzsálemben. eredetileg: közepében; miután a félelemnek is, a bátorságnak is a szi az alapja: az előző versekben rajzolt bátorság indokolását láttam abban, ha Izrael szívét azért nevezük rendületlennek, mert benne lakik isten. A fővárost ma is az ország szi v é n e k szoktuk cimezni. Jeruzsálem is az volt. V. Zs.

¹³⁾ Napkelet ellen. azon oldalon támadtak Zsidóország veszedelmes szomszédai. Ez oldalról Pusztá-Arábia feküdt. V. Zs.

Vásárhelyi Zsigmond.

Különfélék.

== Az államsegély és az egymilliós kölcsön jövedelmének kiosztásáról szóló kimutatásokat lapunk közlelbbi számában fogjuk köztudomásra hozni. A jó hír soha sem késő.

== Megtisztelő kézből vesszük a következő bővebb tudósítást. Zilahi kollégiumunk megvizsgálása. Br. Bánffy

Dezső, egyházkerületi főgondnok, dr. Kolosvári Sándor és Domokos Antal, igazgató-tanácsosok, mint az erdélyrészi ref. kollégiumok megvizsgálására kiküldött bizottság f. é. július 23. 24-én végezték a zilahi kollégium megvizsgálását. A törvénytörvényes öt éves ciklusban, a melynek tartama alatt mind a hét kollégium megvizsgálendő, ez volt az első, a melyet követni fognak valószínűleg első sorban az enyedi, udvarhelyi, s azután a többi kollégiumok. A zilahi kollégiumban örvendetes változást tüntetett ki a megvizsgálás eredménye az ezeltől hat évvel történt vizsgáláshoz képest. Az időközben nyert építkezési és rendszeres évi állami segélyvel az udvaron levő épület kibővítettve, a kollégium nem csak a célnak megfelelő új könyvtári helyiséget, hanem tágas, világos, szép tantermet is nyert. Ujjonnan épített nagy tornaterme pedig éppen minta-szerű, eszközeiben és felszerelésében pedig gazdag. A régi főépületben célszerűbb helyiségekhez jutottak a most átköltöztetés alatt álló természettani és vegytani taneszközök, s a volt diszterem jó világításával rajzteremmé alakított. Anyagi viszonyai a kollégiumnak most rendben vannak. Kikölcsonzótt tőke-pénzei jelzaloggójilag legtöbbszörre biztosítva vannak, csak a szomorú emlékü ötvenes években tett adományok és alapítványok vannak nagyobbára biztosítatlan állapotban, de mivel az adományozók nagy részben egyházközségek, a melyek halhatatlan testületek és a kamatok csekély kivétellel pontosan befolyanak, nagyobb veszteség ezekre nézve sem fenyegeti a kollégiumot. Az épületek, az állam által a tanítóképző részére bérben tartott Weselényi-féle ajándék-ház kivételével, teljesen jó, és az egyetlen tanári lak is tühető állapotban találtattak. Bentlakás a kollégiumunkban nincsen; csak a teljesen szegény tanulók részére van két nagyobb szoba lakásul berendezve, a mely lakszobákban használt ágyfák várják a célba vett vas-ágyakkal való kicserélést. Szellemi életét tekintve, most már a tanerők, részint az egyházkerülettől választva, részben az államkormány által a segélyezés arányában kinevezve, teljes számban működnek, s a tanítás menetében, a tantárgyak beosztásában, a tananyag kimevitésében, az ellenőrzésben, írásbeli dolgozatok számában, a tárgynapló vezetésében, stb. a fennálló szabályok mgttartnak. Az iskola kormányzatában akadályok nem léteznek, s a buzgó gondnoki kar vezetése alatt, a kollégium anyagi gyarapodása és szellemi felvirágozása várható. Kivánjuk, hogy úgy legyen! Szolgáljon magyar nemzetünk védő bástyájul, a protestáns szabad szellemnek meleg-ágyul, a kultura és humanizmus terjesztőjéül, az idők végéig!

== Mai Tárcánk közleményét, olvasóink, kétségen kívül, annak veszik, a mi, és a minék magunk is tartjuk: tanulmányunk és teljességgel nem a napjainkban annyira divatosá vált zoltár-faragásnak, úgy nevezett, átdolgozásnak. A mi most közölt mutatóványainkról is azt tartjuk, hogy nem volnának alkalmasok templomi használatra; de kívánatos, és óhajtható volna, hogy Dávid zoltárai ilyen erőteljes nyelven lennének lefordítva: akkor nyujtanának igazi gyönyört.

== Pályázat tanári állásra. A b-somogyi ev. ref. egyházmegye csurgói főgimnáziumában egy tanári állás, melyhez a magyar és latin nyelv tanítása, s lakbérrel együtt, biztos kilátással a későbbi emelkedésre, már az első, illetve, próba-évre is, 1150 frt. javadalom van kötve. lehetőleg már jövő aug. 6-án, mikor az egyházmegye, melyé a betöltési jog, közgyűlését tartja, betöltendő levén: ez állásra pályázni kívánók, kik csak protestáns vallásuak lehetnek, s megválasztásukkal a tanári nyugdíj-intézetnek is köteles és jogos tagjaivá lesznek, kellőleg felszerelt kérvényüknek, mihez okvetlen csatolandó rövid életrajzuk, s egészségi bizonyítványuk is, augusztus 4-ig alulirothoz küldésére felhivatnak, később érkező kérvények is elfogadtatnak ugyan, egész aug. 22-ig, s nincs kizárva a lehetőség, hogy ezek valamelyike lesz a nyertes: ezek azonban csak akkor jőnek figyelembe, ha a betöltés, mire nézve a «Nemzet» augusztus 9-diki száma, s ugyanazon napi számában lehetőleg több lap is értesíteni fogja a közönséget, aug. 6-án meg nem történhetik. Csurgó,

Somogy megye, július, 24. 1891. Verbay István, ev. ref. lelkész, a gimn. igazg.-tanácsának elnöke.

— **Krasznai paptársunkat, barátunkat,** Bakcsi Sándort, kipótolhatatlan veszteség, oly csapás érte, melyet talán az idő enyhíteni fog, meggyógyítani egyedül a jó istennek van hatalmában. Nője, Bucsi Lina, életének 47-ik, házasságuk 25-ik évében, jul. 18-án meghalt. A hű férj, testvérek, rokonok, mindenek felett, az elmaradt hat árva kell, hogy a gondviselés bölcsességében vetett megnyugvással hordozzák a rájuk mért megpróbáltatást. A ki hiszen, azt meg nem tántorítja sem az élet, sem a halál. A halál az örökélet kezdete. Halandók, törüljétek le könnyeiteket, és higgyetek, reméljétek. A reménység meg nem csal!

— **Ötven év a róm. kath. egyházban** című munkára hirdet előfizetést Révész Mihály. E műben Chiniqy, ki ötven éves koráig katolikus volt, és huszonöt évig plane pap, életrajzának keretében, utánozhatatlan modorban írja le a kath. egyházban szerzett gazdag tapasztalatait. A kik a ka-

tholicizmus szellemét a maga leplezetlenségében megismerni akarják: fizessenek elő 1 forinttal, s azt küldjék Kun-Madarasra, a fordítóhoz.

— **A biblia a múlt évben** ujabban hat nyelvre fordított le, úgy, hogy jelenleg összesen háromszáz nyelven olvassák a szentírást. Tudja az isten! Ennek örvendeni lehet; de mi sokkal inkább örvendénk, ha azt írhatnók meg, hogy hazánkban hány ezeren, százezeren olvassák tényleg s ebből kifolyólag hányan építik a lelki szabadság templomát, istennek országát.

— **Drága süveg.** Egy francia újság azt írja, hogy a bibornoki süveg összesen 118,000 frankba kerül. Ez oly rengeteg összeg, mely éppen nem emlékeztet az urnak szavaira: Máté, 10. 8. stb. Ne szerezzetek aranyat, se ezüstöt, se pénzt a ti erszényetekbe, stb. Jó, hogy egyáltalában nincs kilátásunk a bibornoki méltóságra, mert valóban nem tudjuk, honnét teremtené elő a kálvinista pap ezt a sok Péter-fillért.

HIVATALOS RÉSZ

1900—1891.

FELHIVÁS.

Mindenik ref. egyházmegye ut. Espereséhez, mindenik ref. kollegium m. t. t. Elöljáróságához és mindenik püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség t. t. Tanácsához.

Egyházkerületünk f. évi június 17-én tartott rendkívüli közgyűlésének jegyzőkönyvét, a szükséges számú példányokban Ig.-Tanácsunk ezennel megküldi s felhívja címet, hogy azok árába, darabját 15 krba számítva, az alább kitüntetett összegeket egyházkerületünk pénztári hivatalához f. évi október hó 1-ig beküldeni sziveskedjék.

Az egyházmegyei levéltárak részére küldött egy-egy ingyen példány ára a kimutatásba nincs bevéve.

A v.-hunyadi egyházmegye esperese által fizetendő 26 drbért 3 frt. 75 kr. A gy.-fehértvári 13 drbért 1 frt. 80 kr. A nagy-enyedi 37 drbért 5 frt. 40 kr. A kolozsvári 3 darabért 30 kr. A k.-kalotai 38 drbért 5 frt. 55 kr. A sz.-szolnoki 64 drbért 9 frt. 45 kr. A deési 25 drbért 3 frt. 60 kr. A széki 45 drbért 6 frt. 60 kr. A n.-sajói 9 drbért 1 frt. 20 kr. A görgényi 34 drbért 4 frt. 95 kr. A marosi 66 drbért 9 frt. 75 kr. A küküllői 38 darabért 5 forint 55 kr. A n.-szebeni 16 drbért 2 frt. 25 kr. Az udvarhelyi 52 drbért 7 frt. 65 kr. Az erdővidéki 14 drbért 1 frt. 95 kr. A sepsii 38 drbért 5 frt. 55 kr. Az orbai 12 drbért 1 frt. 65 kr. A kézdii 15 drbért 2 frt. 10 kr. A moldovai-hországi 2 drbért 15 kr. Hét kollegium által 7 drbért 1 frt. 05 kr. A n.-enyedi egyházközség által 3 drbért 45 kr. A deési 3 drbért 45 kr. A fogarasi 1 drbért 15 kr. Az illyefalvi 2 drbért 30 kr. A sepsi-sztgyörgyi 2 drbért 30 kr. A sz.-udvarhelyi 2 drbért 30 kr. A maros-vásárhelyi 3 darabért 45 kr. A kézdi-vásárhelyi 2 drbért 30 kr. A szászvárosi 2 drbért 30 kr.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvár, 1891. július 27.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1930—1891.

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ref. kollegium m. t. t. Elöljáróságának.

Tudomásul és további intézkedésre tudatjuk, hogy dr. Erdős József, debreceni akadémiai tanár, a Heidelbergi Kátét a tiszántúli egyházkerület 1888. évi közgyűlésének 84. sz. határozata folytán új fordításban kiadván s az a kellő szuperrevizio után immár sajtó alól ki is kerülvén, Igazgató-Tanácsunk felvette erd. ref. kollegiumainkra nézve a használható segéd-kézikönyvek sorába azzal a megjegyzéssel, hogy a vallástaniásnál segédkönyvül a VI. gimn. osztályban használható.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1891. aug. 2-án tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok.

1750—1891

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. t. Elöljáróságának.

Erdélyi ref. főgimnaziumaink részéről a f. é. szeptemberi javító érettségi vizsgálatok a m.-vásárhelyi ref. kollegiumban f. é. szeptember 4-dik napján br. Kemény Domokos főgondnok ö mltsza elnöklése mellett fognak megtartatni; a miről a m. t. t. Elöljáróságok és az érdekelt tanulók ezennel hivatalosan értesítettnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1891. augusztus 2-án tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok.

1900—1891.

FELHIVÁS

az erdélyi ev. ref. egyházkerületi és egyházmegyei közgyűlések m. t. t. tagjaihoz.

Jelen évi június 17-én tartott egyházkerületi rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve elkészülvén: az egyházkerületi és egyházmegyei közgyűlések tagjai által Ig.-Tanácsunknál megrendelhető s példányonként 15 krnak postautalvány mellett leendő előleges felküldése után, azonnal megküldetik.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató Tanácsától, Kolozsvár, 1891. július hó 27.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

597—1891.

MEGHIVÓ.

A széki egyházmegyének f. évi augusztus 25-én d. u. 4 órakor Szamosujvárt rendkívüli közgyűlése lesz.

Tárgya: Kijelölés egyházmegyei főgondnoki állásra. E gyűlésre a tagtárs urakat tisztelettel meghívom.

Együttal felkérem paptársaimat, hogy a püspöki jelentéshez szükséges adatokat hozzám e hó 15-ig küldjék be.

Szék, 1891. augusztus 1-én.

Somkerekői Miklós,
esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Augusztus 13.

33. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A gimnáziumi vallás-tanítás kérdéséhez.

(Folytatás.)

Hogy mi célja volna ennek, gondolom, a főnebbiek után felesleges részleteznem, hisz, hogy öntudatosan vallásos nemzedéket, protestáns gondolkozásu hitsorsosokat, az atyák örökét méltányolni és becsülni tudó utódokat neveljünk, egy pár halvány vonásban feltüntetve, ez lenne a feladat. Magas, nemes, szellemi cél ez, melynek eszközei sem lehetnek mások, mint szellemiek, melyeknek hatásai mint egy gyújtópontba koncentrálódva, együttesen és hatásosan mozdítsák elő a cél megvalósítását. Ki kételkednék azon, hogy az egyedüli eszköz erre a nevelés és oktatás? De, hogy a kívánt célhoz ez is csak úgy vezet, ha legnagyobb tervszerűséggel és tappintattal visszük keresztül, azt alig kell bizonyítani annak, kinek csak legkisebb fogalma is van a szellemi élet fejlődéséről. És ezzel a kérdés magvához, legfontosabb részéhez, az oktatás berendezéséhez, cél- és tervszerűségéhez jutottunk. Lássunk erről valamit.

Részben gimnáziumaink szervezetén, berendezésén, de tán sokkal inkább a gyakorlati élet kényszerűségén alapul a gimnáziumi osztályok két nagy csoportra: közép és felsőbb osztályokba való sorozása. Igen nagy része a növendékeknek, s alig ha kevesebb, mint 50% részint a megélhetés eszközeinek rövidebb úton való megszerzése céljából, részint más okok folytán, a közép-osztályok végzése után, gyakorlati életpályákra megy, iskoláit félben hagyja, mert már megszerezte a nélkülözhetetlen föltételeket, miket itt, vagy ott a gyakorlati életben megkívánnak. E nagy rész, mondhatjuk, a növendékeknek fele, ezzel kiesik a közvetlen gondozás alól, s lesz tagja és pedig önálló tagja a széles egyházi közösségnek, a mikor már csak a vasárnapi istentiszteletek lehetnek befolyással vallásos fejlődésére. A gimnáziumi vallás-tanítás egyik első rangu feladata e körülmény-

nyel való komoly számolás, e kilépő 50% megtartása, biztosítása. A gimnázium e két részre osztottsága, de főleg a fennebb tárgyalt körülményre való tekintetből foly a követelmény, hogy a gimnáziumi vallás-tanításnak magának is két, egy alsóbb és felsőbb, részre kell oszlania. Tekintetbe vevén pedig azt, hogy minden tudomány, s így a vallástudomány is csak úgy felel és felelhet meg céljának, ha nem csak töredéket, hanem egy kikerekített, bevégzett egészet ad, az itt felveendő két ciklusnak itt is a végpontokon egy kerek egészet kell képeznie. Maga a keresztyénség és keresztyén vallás épp úgy eltanítandó a négy alsóbb, mint a négy felsőbb osztályban, egyedül a nézpontra, s ennek folytán a tárgyalás módja volna különböző. A közös cél: az öntudatos, meggyőződéssel alapuló vallásosság létrehozatala. E célnak és a növendékek értelmi fejlettségének megfelelőleg volna alkalmazandó a módszer és pedig, nézetem szerint, oly formán, hogy az első ciklusban a keresztyénség megismertetése és története bibliai alapon és népszerűleg tárgyalatnék; a másodikban ugyanez, csak hogy tudományos tárgyalás formájában. A skolaszticizmus és a XVI. századbeli protestáns orthodoxia meddő rendszerével, a keresztyénséget kisebb-nagyobb mennyiségű hittételek, tanok csoportjának tekinteni, feltétlenül fel kell hagynunk, s nem abban állapítani meg a felsőbb és alsóbb vallásos oktatás különbségét, hogy az elsőben több, az utolsóban csak éppen a főbb és nevezetesebb ily tanok adatnának elő, hanem azt kívánni meg feltétlenül, hogy itt, mint amott, a keresztyénség maga, a keresztyén vallás tanítassék el a maga teljességében, tökéletességében, a maga szellemi fenségében. A különbség csak az volna, hogy míg az alsóbb osztályokban ezt a Jézus Krisztusban, ez eszme személyesítője és tökéletes megvalósítójának személyében mutatnók fel, ismertette magát a történeti Jézus Krisztust, ki az egész tanításnak egyedüli és köz-

ponti tárgya lenne, hogy benne lássák . mintegy megelevenedve a keresztyén hit és élet teljességét: addig a felsőbb oktatásban maga a személy háttérbe vonulna, s a maga szellemi tartalmát tárná fel, mint a vizsgálat tárgyát. Nem maga a személy, bár ez jelentőségét itt is megtartaná, hanem a benne megvalósult életelv, a tökéletes vallás. Így osztva meg:

I. Jézus Krisztus személye; és

II. Jézus Krisztus vallása.

Hogy e kettő egy, hogy személyében vallása és vallásában személye állíttatnék elő, az oly bizonyos, mint hogy ő Istennek tökéletes kijelentése az emberekhez, vagy szokottabb kifejezéssel, hogy ő úgy élt, a mint tanított; de, hogy e felosztás a tárgyalásra és módszerre elhatározó befolyással van, hogy e nézpontra szerint végetlenül különböző formája jön létre a kettőnek: azt, ki e tárgynak csak egy cseppet utána gondol, azonnal be fogja látni.

E kívánalmakat és e felosztást tartanám első sorban és mindenek felett kimondandónak, s ezt szeretném, mint egyedüli elvet a maga elvi jelentőségének teljes fontosságával érvényesíteni, hogy minden, a mi a vallástan címén tanítatik, ez egy célt szolgálja; de, másfelől semmi, de semmi, mi e célra szorosan nem tartozik, a mi azt nem hogy világosabb tudatra hozná, sőt zavarná, feltétlenül mellőztessék. Hogy ez elv szigorú keresztülvitele folytán a bibliának első sorban a csupán vallásos tartalma jöne tekintetbe, s már az alsóbb vallásos oktatásban érvényesülne Schleiermacher hatalmas szellemének korszakalkotó ténye, hogy a hitre tartozó dolgokból kizárta a metafizikát és kozmológiát épp úgy, mint a történetet, s hogy az ó-szövetség is elveszítene azon fontosságot, melyet a mostani vallás-oktatásban elfoglal: tisztán áll előttem. Mindazonáltal, én sem akarom az ó-szövetséget haszontalan lim-lomként félre dobni és kiküszöbölni, sőt nagyra becsülöm a benne nyilatkozó vallásos tartalmat; de, csakis ezt és csak annyiban, a mennyiben előkészítője, elő-ékonómiaja a keresztyénségnek. És ez, véleményem szerint, nem is lenne mellőzve, sőt illő helyén kellően érvényesítve, és pedig az a rész, hol a tisztán vallásos tartalom közvetlenebbül előtérbe lép, s megértését nem akadályozza oly nagyon a forma, melyben megjelenik: a prófétáknál fellépő messiási eszme és váradalom mindjárt bevezető részül a Jézus Krisztus személye tanításánál, az első ciklus kezdetén. Itt megtalálja e rész méltó helyét, de a többinek is fogok értekezésem ké-

sőbbi folyamán olyan helyet kijelölni, hol egyedül méltán foglalhat helyet, s ott, hol megértését sem fogja semmi nehézség akadályozni, sőt önkint jön, t. i. a vallások történetében, a második ciklusban.

Elvileg ezeket megállapítva, szólhatunk már az elrendezésről és beosztásról. Az első ciklusban tehát a keresztyénség a történeti Jézus személyében, s persze, következetesen, az egyház megalakulása és története volna tanítandó és pedig, gondolom, leghelyesebb, a négy osztálynak megfelelő beosztással, így:

I. Az Izraelben kifejlődött Messiás-eszme és váradalom, mint bevezetés után, Jézus élete, működése, tanítása, halála és feltámadása ismertetése bezárólag a jeruzsálemi egyházközség megalakulásáig, a szinoptikus evangéliumok, s az Apostolok cselekedetei hét első fejezete alapján.

II. A keresztyénség terjedése, üldöztetése; Pál megtérése, működése, apostolsága, a Péterrel való ellentét, stb. bezárólag a ker. kath. egyház megalakulásáig, az Apostolok cselekedetei és Pál levelei alapján.

III. A ker. kath. egyház külső története a reformációig.

IV. A reformáció, s ennek különféle alakulásai, tekintettel a hazai reformációra.

Álljunk meg itt egy pillanatra, s vizsgáljuk meg, hogy e beosztás mennyire felel meg a már felállított kívánalmaknak; foglaltatik-e benne a keresztyénség, tanítatik-e a Jézus Krisztus? Nyilvánvaló, hogy a mi tudósítás felőle a kanonikus iratokban fenmaradt, a mit az evangéliumok a történeti Krisztusról tanítanak: az első részben benne foglaltatik; s ha a második az egyház megalakulását; a harmadik annak történetét a reformációig; a negyedik a reformációtól napjainkig tárgyalja, alig ha lehet kifogása valakinek a teljesség és bevégezettség szempontjából is. Eleget adtunk e ezzel ama 50%-nak, mely a középosztályok végeztével az életbe lépik ki? Erős meggyőződés, hogy ha a keresztyénséget a maga tökéletes megvalósítójának személyében felmutatva; üdvországát körének, az egyháznak megalakulását, fejlődését, s a katholicizmus körén belül megromlását, az eredetivel való elfordulását, s ennek kijavítására irányított törekvést, a reformációt általánosságban, s főbb vonásaiban a hazai reformáció történetét adtuk: mondom, erős meggyőződés, hogy nem csak eleget, hanem mindent adtunk, a mi a cél elérésére valódi, keresztyénileg vallásos egyének, protestáns érzelmű hitsorsosok képzésére szükséges;

adtuk a theologiai tudományok mindenikét főbb vonásaiban, az új-szövetségi irodalom-történetét és theológiát, az általános és különös egyház-történelmet, s ezeknek körén belül az első osztályban vetett alapon, mely az egésznek alapja, központja és koronája egyszersmind, s a mely hol pozitív, hol összehasonlító kritikai alkalmazásban minden évi tárgyban helyet talál, adtuk a keresztyénség lényegét, s a fennálló vallás-felekezetek tanát és egymáshoz való viszonyát, s így adtunk hittant; s a mennyiben Jézus személyében, s embertársaihoz való viszonyában a legmagasabb erkölcsi ideál is adva van, adtunk erkölccsant, a mivel pedig, a mennyiben itt a vallásos oktatás e pontján lehetséges, kimerítettük a theologiai tudományok mezejét, a mennyiben arra a keresztyén hit előállítására és megteremtésére szükségünk volt.

(Folyt. köv.) Nagy Károly,
akad. papjelölt.

A könyvtárak rendezéséről.

(Felolvasatott a sepsii egyházmegyei Papi-Értekezleten, 1891. júl. 13.)

Midőn a sepsii egyházmegye nagytiszt. elnöksége egy alkalmi beszégetés főzött csekélységemet ama megtisztelő felszólításban részesítette, hogy a cimben foglalt tárgyról nézeteimet, illetőleg, tapasztalataimat e tisztelt körben fejteném ki: örömmel ragadtam meg az alkalmat, hogy eleget tegyek a közhaszonra irányuló kívánalomnak. De, örömmnek szubjektív oldala is van. Nevezetesen, hogy ezuttal oly testületnek tehetek tán némi szolgálatot, a melyhez egyfelől ev. ref. tanári hivatalomnál, de meg papi előképzettségemnél fogva is, erkölcsi szoros kötelék fűz, s a mely másfelől eme kollégium megalapítását a kezdeményezőik intenciója szerint, a társegyházmegyékkel együtt, nem csak életre segítette, hanem azután is erejéhez képest anyagi és szellemi támogatásban részesítette.

Tárgyamhoz kezdve, mindenek előtt szólanom kellene a könyvekről és az olvasásról általában, azután a magán- és közkönyvtárakról, végül pedig arról, hogy miért kell különösen a papnak sokat olvasni és használni a keze ügyébe akadó mindennemű könyvtárakat. Ugyde, mindezen dolgokról az ó-kori bölcsektől a mai tudósokig annyit és annyiféle képpen irtak, hogy az önök szellemi kiskorúságát tételezném fel, ha ezek tekintetében bármily szerény alakban elmékedéseket fűznék. Hiszen, éppen az önök tisztelt körében élő, s tán jelenleg mi közöttünk itt levő Bitai Béla, ifju pap barátunk szép tollából került ki az ő nemes lelkületére és gyakorlatias érzékére valló ama fenkölt fejtegetés, mely a Protestáns Közlöny 1888-ik évfolyamának 7-ik száma vezércikkében «Parokhiális könyvtárak» cím alatt tétetett közzé. Sőt, merem mondani, hogy mostani értekezésem tárgyához az impulzust is éppen a Bitai barátunk mondott cikkének reminiscenciája adta kezem alá. Bátor vagyok hát mindazokat, a kiknek ama cikk akár figyelmüket elkerülte, akár arról megfedekeztek volna, a főnőbb említett moz-

zanatok céljából oda utalni. Én a magam részéről elmondhatom, hogy az a cikk most, midőn három és fél év multán még egyszer elolvastam, sokkal nagyobb gyönyörrel töltött el, mint megjelenése idején. S úgy látszik, hogy e tekintetben a mai gőz- és villany-korszakban még inkább talál, a mit Szeneke mondott kortársainak, tudniillik: «A kik éltüket utazásban töltik, sok ismeretségre tesznek ugyan szert, de barátokat nem szereznek; ez kell hogy történjék azoknál is, kik egy könyvet sem forgatnak előszeretettel, hanem mindent futva és sietőleg lapoznak keresztül.»

Nó de, mondhatják önök, hadd, halljuk már egyszer azt a rendezést egyházmegyei könyvtárunkat illetőleg, mert Bitai Béla barátunk cikke óta negyedfél év alatt tisztában vagyunk a magán- és parokhiális könyvtárakkal. Annál jobb, ha azok otthon már megvannak; mert én is viszont azt tudom, hogy ez a mi egyházmegyénk, ugyan régi keletű, de leginkább a közel multban gyarapított oly szép, becses, tartalmas és értékes könyvtárral dicsekedhetik, a minővel kevés erdélyi egyházmegye. Hanem, az a kérdés: milyen helyzetben vannak az otthon levő magán-, vagy parokhiális könyvtárak, és milyen állapotban van az egyházmegyei könyvtár? Más szóval: rendezve vannak-e amazok is, emezek is? Ordo est anima rerum, mondták a régiek. Rend a dolog veleje, mondja a magyar közpélda-beszéd is. Emez igazságról meg vagyunk ugyan győződve, de nem mindenkor követjük. S e tekintetben, vajmi keveset ér az a sovány vigasztalás, a melylyel a régiek is vigasztalták magukat, mondván: «Vides meliora proboque, deteriora sequor. És csodálatos, hogy ezt az állítást, a külső rendet illetőleg, éppen általában a könyvek körül láthatjuk, a melyek pedig leginkább tanítanak mindenkit minden szépre, jóra, s így a rendre és izlésre is. Ennek oka, az alább említendő tájékozatlanságon kívül, nálunk, leginkább a magyar ember természetében fekvő, u. n. «non curamus»-ság, vagy az a mitse-törődés, a mely Pató Pál uramban úgy szokott megnyilatkozni: «Hej, rá érünk arra még!» Ezt a rossz tulajdonságot azonban a rohamosan haladó kor fejlődésével éppen úgy le kell küzdenünk, mint egyéb fogyatkozásainkat.

Rendezzük hát magán- és közkönyvtárainkat, mert a hol rend van, ott hűség és munka is van; s a hol ez a földi háromság létezik, ott az öröm, jólét és boldogság sem hiányozhatik. S e szempontnál kezdődik szerény értekezésem tulajdonképpen lényege, melynél nekem irányadók voltak elméletileg egyrészt az Erd. Múzeum-Egyletnek könyvtárnoka számára 1860-ban kiadott utasítása (L. Évkönyv 1860. évf. 12—18. lap), másrészt dr. Márki József, budapesti egyetemi könyvtárőrnek az Általános Tanügyi Közlönynek 1879. évfolyamában «Könyvtárrendezés cím alatt közzétett utmutatása; gyakorlatilag tapasztalatokat szereztem egyfelől budapesti theologus koromban és azután Petri Elek, theol. tanár-barátomtól a ref. főiskola tulajdonát képező Ráday-féle könyvtárban, másfelől 1878-ban Debrecenben lételemkor az ottani főisk. könyvtárban Géresy Kálmán, jeles tanár és könyvtárnok úrtól; végül a helybeli kollégiumnál az előjáróság bizalmából a nagy könyvtárnál tíz év óta gyakorolt könyvtárnoki állásomból kifolyólag.

A míg egy könyvtár, legyen az kicsiny, vagy nagy, magán, vagy nyilvános, rendezve nincs, addig sem célszerűen használni, sem a közönségnek használat végett átadni nem lehet. Minden rendezésnél, azonban, bizonyos elveket kell szem előtt tartani, azaz, minthogy a legtöbb könyvtár rendezetlenségének oka a tájékozatlanság, melynél fogva tudni illik az illetők nincsenek tisztában, hogy miként lehetne legkönnyebben, s mégis legcélszerűbben elhelyezni könyveinket, előre tájékozva kell lenni a rendezésnél követendő irányeszméssel, a melyek mint világító pontok fognak bennünket vezérelni. Ily általános elvek többek közt: 1. akármely könyvet, vagy kéziratot könnyen meg lehessen kapni (e végből a könyvek, ha lehet, kettős sorba ne helyeztessenek); 2. a könyvek szakok és nagyság szerint (kevés könyvnél, vagy kis könyvtárnál elég ez utóbbi is) osztályoztassanak; 3. a szekrények és polcok okosan és célszerűen akkint használtassanak fel, hogy az új szerzemények következtében se a régi rend fel ne bomoljék, se nagy mértékben helyváltozás be ne álljon; 4. az egyes lapokból (levelekből), vagy kisebb füzetekből állók részint tokokba gyűjtessenek, részint, ha felgyűlnek, együtt bekötessenek; valamint bekötessenek a csak egyszerüen fűzött, vagy rongyolásnak kitett könyvek is; 5. a könyvtárhoz tartozó könyveken és kéziratokon kívül semmiféle idegen tárgy meg ne tüssék; valamint a könyvtárba beállított minden egyes könyvnek nem szabad más helyen heverni, mint csak a számára kijelölt helyen.

(Vége köv.) Benke István,
ref. főgimn. rendes tanár.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1891. augusztus 2.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső főgondnok. Jelen voltak: Dr. Kolosvári Sándor, Szász Gerő, Parádi Kálmán, Domokos Antal, Deák József, Bodor Antal és dr. Török István, h. előadó.

Elnök bejelenti, hogy a megvételre följánlott Groisz-féle ház megtekintésére kiküldött bizottság, a különben szép és értékes házat, tekintettel főként a testületi kezelés nehézségeire és költségesebb voltára, az egyházkerületre nézve előnyösnek nem tartaná. Igazgató-Tanács szintén ezt az álláspontot foglalta el.

Hasonlóképpen elnök előterjesztést teszen az ez évi egyházkerületi közgyűlés megtartásának idejére nézve, tekintettel király urunk ő Felsége erdélyrészi útjára, továbbá, főt Kun Bertalan, tiszán-inneni püspök, püspöki jubileuma megtartása idejére és végül a konvent elébe terjesztendő vélemények beadási határidejére, a legközelebbi közgyűlés megtartására, f. é. szept. 26-ika állapított meg; legfontosabb tárgyaiul jelöltetvén meg, a zsinat-tartás királyi engedélyezésének bejelentése, a zsinati munkálatokra véleményadás, gondnoki és tanári válaszok, stb.

Ezt követőleg, az időközben, elnökileg ellátott folyó ügyek jelentetvén be és vétetvén jóváhagyó tudásúl, Igazgató-Tanácsunk az államsegély kiosztásának bizottsági tervezetét vette tárgyalás alá és tette magáévá, elhatározván a segélyezés, szokás szerinti, hivatalos közzétételét.

Gr. Bethlen Géza, főgondnok ur, a kit az Igazgató-Tanács fölkért volt a m.-bogáti iskolaügy megvizsgálására és véleményadásra, bejelentvén eljárása eredményét, Igazgató-Tanácsunk elvileg hozzájárult ahhoz, hogy lépések tétessenek arra nézve, hogy ott egy a kor követelményeinek megfelelő, új állami iskola szerveztessék, két férfi és egy nő-tanítóval, a mi célból, a magára elégtelen ref. egyházi és róm. kath. egyházi rendelkezésre álló iskolai alapok is bizonyos mértékben felajánlhatnak.

Most előterjesztetett a nmltsgu vallás- és közoktatásügyi miniszter ur leirata, a melyben e héderfáji iskolánkat az első törvényes megintésben részesíti. A mivel kapcsolatban Igazgató-Tanácsunk fájdalommal vette tudásul az illető esperes azt a jelentését, hogy az a népes egyház képtelen az iskola törvényszerű berendezésére, s újabb tanítói állomás rendszeresítésére. A dolgok ilyen állásában, arra hivatkozással, hogy a népnevelés végre is első sorban az állam érdeke és kötelessége, fölterjesztés intéztetik a miniszterhez, hogy Igazgató-Tanácsunk anyagi ereje hiányában kénytelen bevárni a második megintést és esetleg akár a betiltást is, a mely esetben az államnak kell gondoskodnia, a nem megfelelő felekezeti iskola helyébe jó állami iskolát rendezni be, mert az egyházat lehetetlennek teljesítésére kötelezni, nem lehet.

Máskint áll a dolog az egrestői pap-tanítóval el látott iskolánkra nézve, a hol az oláh és róm. kath. egyházak új iskolákat rendezvén be, e kicsiny egyházunkban felekezeti érdekeink forognak veszélyben. Itt a további intézkedésekig felhivatott az egyház, hogy mutassa ki, hogy bármi erőmegfeszítésével, mi áldozattal járulhatna még maga is egy új iskola építéséhez?

A felső-sófalvi egyház iskolájában egy 3-ik tanítói állomás beállítása, csak az iskola községivé tételével és az iskolai jövedelmek élvezetének átengedésével levén keresztülvihető, az átalakítás, az egyház tulajdonjogának biztosítása mellett, engedélyezhető volt.

Az udvarhelyi kollégium, mely tőke vagyonát támadta meg, anyagi zavarainak felderítésére és kinyomozására, elnöklő status-főkurátor előterjesztésére, a központi számvevő küldetik ki, miután a rendszerint következő kollégiumi vizsgáló-bizottság régi számadásokat nem vizsgálhat, hanem úgy anyagilag, mint szellemileg, a tényleg létező állapotokat konstatálhatja.

Szentpály Ignác, enyedi egyházmegyei gondnok ur, lemondása bejelentetik az egyházkerületi közgyűlésnek.

Kolozsvártt, 1891. aug. 9.

Ez augusztus havi nagygyűlésen elnökölt br. Bánffy Dezső, egyhk. főgondnok. Jelen voltak: Gr. Kun Géza, szintén egyhk. főgondnok, dr. Kolosvári Sándor, elnökhelyettes, Parádi Kálmán, Bihari Sándor, Székely János, Domokos Antal, Gyarmathy Miklós, dr. Sárkány Lajos, Deák József és dr. Török István, igazgató-tanácsosok, illetőleg, igazg.-tanácsai hivatalnokok.

Az időközben elnökileg ellátott folyó ügyek bejelentése és jóváhagyó tudomásul vétele után:

Parádi Kálmán, tanügyi előadó, részletes előterjesztést teszen a marosvásárhelyi egyházban felállítani célzott felsőbb leányiskola tanügyi berendezéséről és szervezetéről; számvevő pedig az egyház vagyoni viszonyainak feltün-

tetésével jelezvén az iskola felállítására szükséges anyagi erőnek remélhetőleg elégséges voltát, illetőleg, rendelkezés alá kerülését, beható, s az ülés idejét csaknem egészen igénybe vett tanácskozás után, az Igazgató-Tanács:

1-szor, tudásul vette az egyház fiu-iskolájának megszüntetését, illetőleg, a város községi iskolájává átválttatását;

2-szor, a miniszteri utasítás és tanterv megtartásával, engedélyezte a felsőbb leányiskolának négy alsó elemi és négy felső osztálylyal való berendezését, elismeréssel véve tudásul a kollégiumi azon tanárok buzgóságát, a kik már a mult tanév folyamán tényleg működésbe indított iskolában minden tiszteletdíj nélkül tanítottak;

3-szor, a tanerők rendszeres beállítására nézve, az egyház utasított, hogy autonómikus hatáskörében egyelőre ideiglenesen gondoskodják a tanerőkrül;

4-szer, az ügy anyagi oldalát tekintve, az önmegadózatás és a célzott építési kölcsön felvétele engedélyeztetett.

Az enyedi Bethlen-kollégium mellett fennálló theol. akadémia dekániának évi jelentése nem tüntetvén ki, hogy az egyet. konvent által előirt minden tantárgy előadott volna, ez ügyben a bővebb felvilágosítás bekérése, s egyéb, az akadémia beléletére tartozó viszonyok felderítése után teendő előterjesztés megtétele céljából, vissza tétetett főt. püspök aához.

Háromszékmegye közizgazg. bizottsága, az iskoláinkban követett tantervnek, tankönyvek és taneszközök jegyzékének a tanfelügyelő részére kiszolgáltatása iránt irván át Igazgató-Tanácsunkhoz, miszerint ez adatoknak kiszolgáltatását a törvény világosan rendeli, az illetők utasítottak a törvény megtartására.

A bethlen-szt.-miklósi egyház részére, a nemzetiségi és felekezeti viszonyokra tekintettel, nem községi, hanem csakis állami iskola felállítása, ha általában lehetséges engedélyeztetett.

Br. Bánffy Ernő, deési egyhm. főgondnok úr állásáról, azon okbul. hogy a kolozsvári kollégiumi gondnoki tisztét annál jobban betölthesse, lemondván, a ker. közgyűléshez teendő bejelentés mellett, az egyházmegye utasított az állomás betöltése iránti törvényes lépések megtételére.

A gróf Bethlen István-féle kegyes alapítvány évi kamatainak az özvegy grófné által kijelölt buzgó tanítók és szegény papok részére történt kiosztása jóváhagyó tudásul vétetett.

Az udvarhelyi egyházmegye közgyűlése jkönyvének tárgyalása rendén, azon egyházmegye számos viszonyaiban javulás mutatkozván: e tény örvendetes tudásul vétetett.

Ugyanazon egyházmegye can. visit jkve tárgyalás alá kerülvén, a tapasztalt hiányokra a rendelkezés egyházközségenként megtörtént, s a vizitáció általános jellegű utasítások adattak.

Ezek után az ülés véget ért.

Az egyházmegyékből.

A sepsii egyházmegyéből.

(Vége.)

Veres Gyula ügyvéd, Vén Mihály és Benedek Árpád közgyűlési tagok az elmúlt őszi közgyűlés alkalmával meg-

bizattak volt, hogy az egyöntetű kezelés céljából egyházmegyénk összes egyházaira nézve kötelező erejű szabályzatot készítsenek úgy a pénz-, mint a mag-alapokra vonatkozólag. E bizottság a kívánt alapszabályzatot megkésztvén s beadván, jelen közgyűlésünk előtt egész terjedelmében felolvastatott. Közgyűlésünk a benyújtott alapszabályzatot elfogadja, a bizottságnak jegyzőkönyvileg is köszönetet mond s elhátározza, hogy az sokszorosítva minden egyházközségnek megküldessék azon hozzáadással, hogy annak általános része, minden egyházra alkalmazható levén, változtatás nélkül kötelező erejűvé tétetik; az alapszabályzat különös részében pedig fenhagyatván a jog az egyes egyházaknak, helyi érdekeikből s az alapok rendeltetéséből folyó speciális kivánalmaik pótlólag való becikkelyezésére; azon egyházak, hol ennek szüksége fenforog, köteleztetnek ezen kivánalmaikat, illetve, azt tartalmazó pótló cikkelyeket ez évi szeptember 29-ig esperes afiához beküldeni, hogy ez alapszabályzat ügyre, ha lehetséges, még ez ősz folyamán véglegesen tisztáztassék s kötelezővé tétethessék egyházmegyénk egész területén.

E gyűlésre levén kitűzve egy gondnoki hely betöltése, illetve, az arra való jelölés megejtése; titkos szavazat útján Mltsgos Imecs Ernő, tek. Rápolti Mózes tanácsbíró urak és tek. Imreh Albert képviselő úr lettek jelölve. Főjegyző aa. megbízott, hogy e jelölést a következő egyházkerületi közgyűlés elé fölterjessze és a választás végbevételét a hivatalos úton kérje.

Nyéni egyházunk új orgonájának szakértő megvizsgálása és átvétele végett Vén Mihály, Benedek Árpád lelkészek és Ősz Salamon énekvezér levén kikérve és hivatalból kiküldve; jelentik, hogy az új orgona minden kivánalomnak megfelelően, a szerződés szerint lett megkésztve és a hanganyag, belszerkezet, valamint a külcsin tekintetében is oly kivitelű, hogy az nemcsak nyugodt lélekkel teljesen jónak és elfogadhatónak véleményeztetik, hanem egyszersmind Nagy József brassói orgona készítő urnak méltó elismerés is szavazandó. Közgyűlésünk e jelentést örömmel vevén tudomásul, az orgonát átvettnek nyilvánítja s Nagy József urnak elismerést szavazva, kapcsolatosan utasítja a nyéni egyház presbiteriumát, hogy az orgona árából még hátra levő összeget az illető orgona készítő urnak fizesse ki.

Következtek az indítványok.

Esperes aa. igen fontos és nevezetes dolognak tartván a napirenden levő regálé-arányosítást, ennek érdekében az egyházmegye kebeléből egy tekintélyes bizottság kiküldését indítványozza, mely bizottság beszerezvén minden, ez ügyre vonatkozó adatot, azoknak alapján ellenőrizné egyházaink érdekeit, védné jogait, közelebről pedig intézkednék a következő négy pont alatti esetre vonatkozólag: 1. Mi történjék az el nem költethető kötményezett kötvényekkel? 2. Hogy használtatnának a készpénzben kiutalt összegek? 3. Ha a birtokosság ki akarja tagadni az egyházat, ott érdemlegesen hogy eszközölhető a felebvezés? 4. A papi és énekvezéri szesszió után kiadandó regálé-kártalanítási összeg hova fordítandó?

Közgyűlésünk nem látja szükségesnek egy e célra külön alakítandó bizottság kiküldését, s bár nagyon helyesnek tartja esperes aa. törekvését, elegendőnek tartja az egyházmegye felelős testületét, az egyházmegyei tanácsot ez ügynek minden tekintetben való védelmére, szakszerű intézkedések megtételére. Ennél fogva, kimondja közgyűlésünk, hogy az es-

peres által indítandó, ez ügyre vonatkozó körlevélben jelzett záros határidőig minden egyházközség jelentse be pontosan a tagosítási és arányosítási ügyben eddig végzett eljárását, ez ügyeknek jelen állását, valamint a birtok területtel együtt a jutandó fekvő, vagy pénz illetményét, hogy az egyházmegyei tanács előtt ez ügyek az adatok alapján nyilvántartva legyenek s a legelső esetben felmerülhető baj alkalmával, kellő tájékozottsággal védje egyházmegyénk jogait, érdekeit.

Magyarai Károly, gyámintézeti alpnéztáros, jelenti, hogy Hadházi Ferenc, komollói paptársunk, habár több éven át volt már felszólítva, bekebelezési kötvényét még mind ez ideig be nem adta, sem a fizetendőségnek nem akar eleget tenni. A gyámintézeti közgyűlés kötelességévé tevén ez ügynek törvényes úton való elintézését, ennél fogva első sorban a közgyűlést kéri ez ügyben való intézkedés megtételére. Közgyűlésünk Hadházi Ferencnek egyházmegyei törvényszék elé idéztetését kimondja.

Vén Mihály afa tapasztalván, hogy az egyházmegyei hivatalnokok fizetései után kivetett jövedelmi adó sok esetben helytelenül rovatik ki, ezért indítványozza: hogy az egyházmegye előjárósága kérelmezzen a m. kir. pénzügyigazgatósághoz, hogy jövőben a IV-ed osztályu kereseti adót az 1889. évi egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyv függelékében látható kimutatás adataiban foglalt s hivatalosan megállapított jövedelem összegek után vesse ki úgy a papokat, mint a tanítókat és énekvezéreket illetőleg. Közgyűlésünk ez indítványt elfogadva, felkéri esperes afiát, hogy az 1889. évi hivatalos fizetési kimutatás hiteles másolatát a m. kir. pénzügyigazgatósághoz eljuttassa s kapcsolatosan az egyházmegye minden hivatalnokának érdekében kérje, hogy jövőben a IV-ed osztályu kereseti adó azon kimutatás alapján róvassék ki.

Ezzel a tárgysorozat kimerítettén, tavaszi rendes közgyűlésünk is véget ért.

Benedek Árpád,
s.-sz.-királyi pap.

T Á R C A.

A «Logos» eszme alapja, fejlődése, Krisztusra alkalmazása és megvalósulása a Krisztus személyiségében.

(Vallásfilozófiai tanulmány.)

Korszak-alkotó mű nem jöhet létre a nélkül, hogy ne legyen alap, melyen felépülhessen az. Ha egy szép épületet látunk és azt alaposan meg akarjuk vizsgálni, úgy azt bizonyára nem fent, hanem alant nézzük meg először. Így a szellemi világban is, ha egy fogalmat, egy tant látunk létre jönni, keresnünk kell azon tannak, fogalomnak fejletlenebb alakját is, és csak ezen fejletlenebb alak megismerése után mondhatjuk el, hogy ismerjük azt a tant egész terjedelmében. Mint egy épületben az alap, az épület zöme és tetőzete egymást kiegészítik, éppen így egészítik ki egymást a tudomány kolossális épületében Pláto, Philo bölcsészete és János evangéliuma. Ezek egymáson való felépülésének köszönheti a keresztyénség egy igen fontos tanának, a Logos-ról szóló tannak, létrejöttét. E tan különös érdekre azért számíthat előttünk, mert e tan alapját képező eszme Jézus Krisztusban nyert megvalósulást, s minthogy az ő személyének, személyes minémiségének ismeretére vezet ez eszme fejtegetése, úgy hiszem, nem lesz érdektelen, a «Protestáns Közlöny» művelt olvasói előtt igénytelen értekezésem.

I.

A görög bölcsészek által már a keresztyénség fellépése előtt be lett vonva a vallás, és annak legfőbb eszméi a bölcsészet körébe, s menten minden pozitív vallás-alkotól, vizsgálták a vallást, mint általános emberi, szellemi jelenséget. Sokrates volt az első, a ki ily irányban működött, ő tanítá, hogy a fogalom ismerete, minden igazi tudásnak és helyes cselekvésnek feltétele. Ezen tanítványnak nyomán indult el Sokrates tanítványa Pláto, a ki állítá: csak fogalmi gondolkodás az igazi tudás, ellenben, az ismeret egyéb módjai, úgy mint az érzéki szemlélet és képzelet, a meggyőződésnek tudományos biztosságát nem nyújtják. De, ha csak a fogalom ismerete valódi tudás, ennek oka az, hogy a fogalom a valódinak tudása, hogy a fogalom a dolgok igazi létele, lényege, s minden dolgot a lét csak annyiban

illet meg, mennyiben a fogalommal azonos. Ezen felfogás alapján emelhetette Pláto a fogalom idealizmusát tárgyias világnézeté és rendszerré. Ismeret és cselekvés tehát nála némileg különböznek, de mindezen különbség mellett is, annyira megtartja a kettőnek egységét, hogy szerinte a filozófia nem pusztán elméleti működés. Pláto tulment Sokratesen, neki és elődeinek műveit önállólag feldolgozta, s halhatatlan nevet vívott ki magának az által, hogy a «gondolat idealizmusát» határozottan kimondotta. A tudomány legfőbb tárgya a jó ideája, s a szellem irányítása ezen legfőbb ideához a legelső cél. Ezen elvből világosan láthatjuk, hogy a filozófiának szebb és dicsőbb feladatát Plátonál senki sem tűzött ki. Pláto törekvése ugyanis oda irányul, hogy az embert egész lényegében, nevezetesen azon összefüggésben, mely az istenitől az emberhez és az emberitől az istenihez vezet, fogja fel. Ezen törekvése eléggé mutatja Pláto filozófiájának vallásos keretét és rokonságát a keresztyénséggel. Ezen vallásos színezet még inkább feltűnik, midőn a filozófia feladatául a lélek megszabadulását, megtisztulását, sőt megváltását tekinti; midőn azt mondja, hogy a filozófia megszabadít mindattól, a mi csak árnyszerű, szolgál; vagy midőn kimondja, hogy a külső embernek meg kell semmisülni, hogy a belső teljesen szabad lehessen. Szóval, Pláto arra törekszik, a mire minden vallás, tudniillik, hogy az ember több legyen, mint pusztá természeti lény, s kívánja, hogy a lélek törekedjék az isteni, a halhatatlan, az örökkévaló lét felé. Pláto ezen nevezetes tanítását, különösen «dialektikájában» tárgyalja, melyben magáról az ideáról szól; «fizikájában» és «ethikájában» szól az idea jelenségéről a természeti és ember világban. A dialektika a legfőbb tudomány Pláto előtt, mint a mely az örök, változhatatlan eszmevilágról szól; különbözik ez mind a fizikától, mind az etikától, mint a hol csak tökéletlen alakjában mutatkozik az idea. Az egyes egyének soha tökéletesek nem lehetnek, mert érzékiek és az érzéki sokféle s eloszlott, s mint ilyen eloszlott, nem birhat azon tulajdonokkal, melyekkel bir az osztatlan, a közös, az idea. Pláto nem az elosztottra, az érzékire, hanem az általánosra törekszik, arra, a mi jó és igaz, s csak ez teheti a tudomány tárgyát is, mert igazi valóság csak a magával egyenlő, minden ellentétben és korlátozottságon felül álló

ideát illeti. Plátó mondja, különbséget kell tenni a között, mi mindig van, és soha sem lesz, s a között, mi mindig lesz és soha a léthez el nem jut; azt, mivel magához mindig egyenlő marad, az ész, a gondolkozás fogja fel, ezt, mivel támad és enyészik, az észrevétel. Azon nagyszerű gondolatot mondja ki Plátó, hogy nem a külső érzéki jelenség, hanem az értelmi világ, az ideák országa az igazi és örök valóság. Az általánost a jelenségektől külön szakítja, még pedig oly módon, hogy azok a jelenségektől egészen külön, érzékfeletti helyen vannak, példának okáért, a szép ideája létezik önmagában, függetlenül, egy élő lényben sem valósulva meg. Az ideák, mint a létnek örökös képei léteznek, minden egyéb szerintök van képezve, az érzéki dolgok azoknak csak árnyképei. Hogy ennyire megkülönböztette Plátó a jelenségektől az ideákat, hibájául rható fel; azonban, ennek okát megmagyarázhatjuk, ha meggondoljuk, hogy ő volt az ideák, fogalmak megalkotója, s midőn látta, hogy az érzéki dolgok mennyire különböznek azon ideától, melynek meg kellene felelniök az érzékelhető jelenségek torzképekké lettek ideális lelke előtt. Az ideák nem nyugvók, hanem folyton mozgók és éppen annyi idea van, mint a mennyi nem és faj. Ezen ideák közül némelyek egymást kizárják, példának okáért, a nyugalom és mozgás, de e kettő összefoglalható a lét fogalmában. Annál tökéletesebb az idea, minél több-kisebb ideát lehet alatta csoportosítani, s ha az ideák fokozatosan emelkedhetnek, kell lenni egy oly ideának is, a mely mindannyinak tetőzetét képezi, s ez a legfőbb jó ideája. A legfőbb ideájának, valamennyi más idea alárendeltetik, ez a lét és tudás forrása, tehát alatta állanak ezek is. A jó itt nem azon értelemben van véve, mint a milyenben mi szoktuk venni, nem természeti, vagy erkölcsi jóról van itt szó, hanem metafizikai jóról. A jó, a természeti és erkölcsi világrendelve, a tiszta valóságnak, a létnek forrása maga isten. Vizsgálván az egyes dolgokat, ezekre nézve utolsó alapul a külön ideákat veszi fel; az a kérdés merülhet hát most fel, hogy micsoda viszonyban levőknek állítja ezen ideákat a legfőbb ideával: istennel?

E viszonyról nem szól tudományosan, csak mithózi alakban. «Respublikájában» mondja: «Miként a nap oka a látásnak és oka nem csak annak, hogy látni tudunk és a dolgok láthatók, hanem annak is, hogy azok nőnek és lesznek, úgy a jó is oly erővel és szépséggel bír, hogy nem csak a tudomány alap-oka a lélekre nézve, hanem mindennek ő adja meg igazságát és lényegét; és miként a nap nem maga a látás és a látott tárgy, így maga a jó is nem tudomány és nem is az igazság, hanem mindkettő felett áll, és egyik sem a jó, hanem csak részei a jónak.» Arról, hogy az istenség személyes-e, vagy nem, határozottan nincs szó filozófiájában, szól ugyan isten gondviseléséről és jóságáról, de csak akkor, mikor a néphöz alkalmazkodik; másfelől pedig filozófiája határozottan kimondja, hogy csak az általános bir tiszta valósággal és eredeti léttel, következéleg, istennek, mint a legfőbb valóságnak, a legáltalánosabbnak kell lenni. Itt már az a kérdés merül fel: mi az, minek az ideák komplexumához, a legfőbb jóhoz járulni kell, hogy az érzéki világ elé álljon?

Plátó tisztában van azzal, hogy csak az ideák bírnak való léttel és hogy az ideák felett áll a legfőbb jó ideája; valamint állítja azt, hogy a κόσμος ὁρατὸς csak lenyomata,

utánzása, képe (εἰδῶλα, μιμηματα, εἰκόνες) a κόσμος νοητὸς-nak, de hogy miképp állott elő a látható világ, az eszmevilágból, arra nézve már nem találunk feleletet filozófiájában. Vagy tán az anyag hozta létre önmagát? Ez nem hozhatta, mert ő ennek való lételt nem tulajdonított. De hogyan kell hát ezen nem levőt az idea általános léte mellett gondolni? Furcsán volt Plátó ezen «nem levő» meglétével, mert ennek létrehozására egy idegen hatalmat fel nem vehetett, mivel ő az ideákon kívül semminek való lételt nem tulajdonított; más felől az ideától sem származtathatta a véges létet, mert az idea, teljes létele helyett, a nem lét formáját fel nem veheti s lényegének egységét a térbeli, egymáson kívülibe el nem szórhatja. Azonban, megvan Platóban a törekvés az idea és a jelenség világ között való összefüggést kimutatni, s ezen okból mondja «Timeusában», egészen naiv módon, «isten a világot jóságánál fogva teremtette», azaz, az anyagot rendezte. Mint látjuk, megoldatlanul hagyja a kérdést, és e meg nem oldás azon tanának következménye, mely szerint az ideáknak magukban oly lételt tulajdonított, hogy azok a jelenségekre nem szorulnak. Ámbár ezen tanának meglelt káros következménye, t. i. hogy a jelenség világ, úgy nézetett, mint nem igazi valóság, hanem csak mint egy futó, semmis látszat; még is az idea és jelenség megkülönböztetése, Plátó részére, halhatatlan érdemet biztosított, mert e nélkül gondolkodásunk, ismeretünk, ítéletünk világos egyáltalában nem lehetne.

A teremtmények között legtökéletesebb a világ, s mint legtökéletesebb teremtménynek, legtökéletesebb lélekkel is kell bírnia; a világ-lélek szükségképpen, mivel csak általa közölhető az és a testtel, az a nélkülözhetetlen közléptag, az idea ész a jelenség között. Különbség a kettő között, tudniillik, az idea és világ-lélek között az, hogy amaz eredeti, ez származott; amaz örök, ez lett; amaz valódi, ez pedig annak utánzata. A világ előállításának okául Plátó isten jóságát állítja, s a meglevő világról ily formán gondolkodik. «A világ az élőnek ideájához hasonlólag van képezve, amennyiben a lett az örökkévalóval egyenlő lehet. A világ minden testinek összes foglalata, lelke által végtelen életnek részese, soha nem vénülván és el nem enyészvén, ez a legjobb teremtmény, az örökkévaló és láthatatlan istennek tökéletes képmása, maga is egy boldog isten, egyetlen a maga nemében, magának elegendő s másra nem szoruló.» Ezen rajz teljesen visszatükrözi a régi világnézetet. Plátó a világot annyira dicsőítette, hogy azt nem vélte istentől elhagyatottnak, s nem helyezte alább az emberi öntudatnál, sőt ezen tanában az is áll, hogy a világ istennek egy szülött fia, υἱὸς μονογενεῖς. Isten tehát teremt más istent, a világot, ez az isten fia. Itt már keresztyén tant látunk fejlődésnek indulva; mi ugyan tudjuk, hogy a világot isten egy szülött fiának, képmásának nem nevezhetjük, mert a világ, noha szellemből eredett, nem szellem, hanem észrendszer. Kifejlődött e tan később, s annyi előre is nyilvánvaló, hogy e kifejlett tan alapján ma isten fiának nem a világot nevezzük, hanem azon embert, kinek szelleme az isteni szellemmel egy: az isten-embert. Isten és a világ között megvan a különbség és megvan az egység is; különbözik a világ istentől, mert az a teremtmény, ez a teremtő, egyezik, mivel az, az isteni gondolatnak tökéletes viszképe. Szép, keresztyéni gondolatot fejez ki Plátó abban, hogy isten a világot a maga képére teremtette, más szóval, magát abban kinyilatkoztatta és noha

nagy a különbség isten és a világ között, mert az teremtő, ez pedig teremtmény, még is a világ istennel, lényegénél fogva, azonos, mert az isten a maga lényegét a világgal közölte. A világ, mivel elve az istenben van, Θεος ποιητος ειπων του νοητου. A mint láthatjuk, Plátonak istenről, mint legfőbb ideáról emelkedett képzelete, mondhatni keresztyén fogalma volt, s a világot úgy vette, mint isten jóságának kifolyását, mint a mely a legtökéletesebbhez a lehetőségig hasonlít. Ha nehéz volt, átmenni a gondolattól az érzékihez, ez általában az egész ó-kornak sok nehézséget okozott. Elég volt az, hogy ő megalapította a gondolat, az eszme elsőségét az érzéki világ fölött és hogy kísérletet tett a kettő összhangba hozatalára, de azt kívánni tőle, hogy erre nézve minden nehézséget eloszlasson, s az érzékit a szellemivel összhangba hozza, ellenkeznie az emberi szellem fejlődésének törvényével. Megmutatta az utat, a melyen haladva, istent, az abszolút okot, ha nem is közvetlen, de közvetve az érzéki, a meglévő világgal összeköttetésbe lehet hozni. Tanának lehetnek volna szomorú következményei, mint p. o. a test, s általában a jelenség-világ megvetése, kicsinylése, de hogy Pláto tanának inkább előnyös része dolgoztatott fel, azt bizonyítva látjuk Philo «logos» eszméjében.

(Folytatása következik.)

Jancsó Lajos,
m.-ujvári ev. ref. lelkész.

Különfélek.

== «Barátságos beszélgetések az unitárius vallásról, melyeket csendes órákban beszélgettek ifj. Keszi Pál és többen» cím alatt jelent meg a napokban egy lilaszín borítékú füzetecske Kolozsvártt, mely népies iratnak van szánva és a mely «Egy balatonparti magánzó» álnév alatt bocsáttatott a nyilvánosság elébe. Elképzelhető minden jótét lélek, hogy mit foglal magában ez unitárius zsenivel megírt röpirat. Az unitarizmus olyan régi, mint az evangélium; Ferenc Józsi «aranyos püspök»; Simén Domokos «Szentháromság története», «Csodái» magasztalva mind az égig; az «Unitárius kis tükör», meg az «Unitárius Közlöny» egész az önhietségig eldicserve, stb. Ezekkel szemben, Kálvin, Melius, Keserü Dajka, sőt Bethlen Gábor, meg Rákóci kikapnak derekasan; be van bizonyítva, hogy a debreceniek is unitáriusok, meg Ballagi; előfordul benne egy mamlasz kálvinista pap, meg egy felvilágosodott kálvinista pap, amaz orthodoxus, ez unitárius; idéz meg nem nevezett kálvinista papok által irt le-

velekből, kik magukat unitáriusoknak vallják. És így tovább. Egy lapos elmének agyafurtsággal összetakolt férc-műve. A «balatonparti» álnév alól kikandikál a lólab. Szerzője, úgy véljük, itt van Kolozsvártt. Legyen boldog, abban az önhietségben, mely minden unitáriust fanatizál, hogy az övék a jövő. Ám, azt nem tartjuk irodalmilag tisztességes dolognak, hogy magukat protestáns felekezethez tartva, ilyen fegyverekkel küzdenek egy másik protestáns felekezettel szemben; holott e mi kedves testvéreink megtalálhatnak a közös ellenséget ott, és azok között, kik nekünk is árthatnak, de őket bizonyosan megszűrik. Hogy nem röstellik, beállani az irredentisták közé: örökkön-örökké panaszkodni, vádaskodni, sírni, jajgatni és önmagukat dicsőíteni!

== Nagy-szalontai esperes, Szél Kálmán barátunkat nagy vesztes érte. Édes atyja, Szél György, bárándi lelképásztor, a debreceni egyházmegye tiszteletbeli tanácsbírája, a Ferenc-József lovag-rend keresztese, élete 89-ik, lelkészége 59-ik esztendejében, folyó hó 4-én meghalt. Az ősz patriárkha megtért atyáihoz, itt hagyva egy szépen eltöltött életnek felemelő emlékeit. Ezek szolgáljanak vigasztalásul a fájó szíveknek és mindnyájunknak őszinte részvéte.

== A nagybecskereki ev. ref. egyháznak nemzeti közadakozásból épült templomát, mely körül szép érdemeket szerzett magának az odavaló lelképásztor, Szalay József, folyó hó 30-án fogják felszentelni. Az ünnepélyre el fog menni Szász Károly, dunamelléki püspök, Szabó János, békés-bánati esperes, és más lelkészek is közre fognak működni, mint a program mondja Tehát «nagy segédlettel» fogják felszentelni. Szükséges a fény, az erő kifejezése egy olyan ekszponált helyen; de némelykor a kevés több, mint a sok. A magunk részéről is áldást kérünk istentől a szép alkotásra.

== «Fichte és az ethicizmus az újabb vallásbölcsezetben» címmel jelent meg Antal Géza, pápai főgimnáziumi tanár székfoglaló értekezése. Az 52 lapra terjedő füzet egy önálló és sokoldalú tanulmányozásra valló, alapos és helyes felfogással készült jeles dolgozatot tartalmaz, mely Fichte sokféleképpen magyarázott vallásbölcsezeti rendszere és a legújabb vallásbölcsezeti irányok egyike: az ethicizmus közti összefüggést mutatja ki. Fichtének ugyanis éppen úgy, mint az ethikai irány követőinek egyiránt meggyőződésük az erkölcsi törvénynek bennünk való létezése és föltétlen volta. E tanulmány ügyesen és világosan ismerteti először Fichtének e tárgyhoz tartozó nézeteit, majd pedig a hasonló gondolkodású újabb vallásbölcsezeteknek, különösen a közülök legjelesebbnek, Rauwenhoffnak felfogását. A derék ifju szerző, ki már eddig is többször adta jelét e nálunk elhanyagolt téren való kitünő képzettségének, teljes elismerést és dicséretet érdemel művéért, melyet idő folytán remélhetőleg több hasonló fog követni.

HIVATALOS RÉSZ

2001—1891.

KÖRLEVÉL

mindenik egyházmegye nt. Espereséhes.

Egyházkerületünk részére az 1890. évre megszavazott 14,000 frt és a mult évi kiosztásból fenmaradott 83 krral együtt 14,000 frt. 83 kr. államsegélyt, valamint az egy milliós kölcsön kamatjövödelméből egyházközségek és egyházi tisztviselők segélyezésére szánt 1620 frt. 88 kr. összeget a kinevezett bizottság előterjesztése alapján Ig. Tanácsunk a következőleg utalta ki:

(Lásd államsegélyi-, milliós kölcsön-jövedelem kimutatókat.)

A rendszeres segélybe részesítettek felhivatnak, hogy a kiutalt segélyösszegekről szóló nyugtáikat, a mennyiben azok az évi 100 frtot meg nem haladják, polgári félévénként hason felerész-összegekről, a 100 frtot meghaladó évi segélyben részesítettek pedig a negyedévi utólagos részletekről kiállítva s második fokozatu bélyeggel ellátva, esperesi uton, rendszeresen küldjék be egyházkerületünk pénztári hivatalához, honnan a

tőkeképzési 1 $\frac{1}{2}$ % visszatartása mellett a segélyösszeg ugyan csak esperesi uton fog leküldetni.

A nem rendszeres, hanem személyi segélyben részesítettek, hasonlóan polgári félévénként, illetve, negyedévénként utólagosan és esperesileg láttamozott bélyeges nyugta mellett vehetik fel a kiutalt összeget, azonban, ezek után a tőkeképzési 1 $\frac{1}{2}$ % nem vonatik le, hanem teljes összegükben adatk ki.

Az ez évre megszavazott államsegély és milliós kölcsön jövedelmi-többletből egyszer mindenkor segélybe részesítettek utasítatnak, hogy a kiutalt összegekről és pedig az államsegélyről bélyegesen, a milliós kölcsön jövedelem-összegekről bélyegtelenül kiállítandó nyugtájukat legkésőbb folyó évi szeptember hó 15-ig küldjék fel az egyházmegye esperesi hivatalához annyival inkább, mert ellenkező esetben a megszavazott összeg letéti kezelés alá fog vétetni és csak a mulasztás alapos indokolása esetében és külön kérésre fog kiadatni.

Esperes afiai felhivatnak, hogy az ez évi ügy állam,

Folytatás az 1/4. év mellékletén.

mint milliós kölcsön-jövedelem segély felvételéről egyszer s mindenkorra szóló összes nyugtákat bevéve s az esetleg szükséges kiegészítéseket megtéve, minden nyugtát együttesen s legkésőbb október 1-ig küldjék be egyházkerületünk pénztárába.

A rendszeres, valamint személyi, illetőleg, feltételhez kötött segélyeknek azon időre és oly mérvben való kiutalására nyervén igényt a javadalmazottak, a meddig és a mennyiben a segély-összeg az egyházközség anyagi viszonyainak kedvezőbbre fordultával a segély egészben, vagy részben fedezhetővé válik, avagy a személyi, illetőleg időleges segély folyósításához kötött feltétel beáll, Ig.-Tanácsunk figyelmezteti a személyi és feltételhez kötötten segélybe részesítetteket, hogy minden évben és pedig, a kitűzött határidőben, adjanak be előterjesztést az egyházmegye esperesi hivatala útján annak igazolása végett, hogy a segély-kiadásnak megszüntetéséhez kötött feltétel nem, avagy csak részben, és mily részben következett be; mert ha az előterjesztés beadását elmulasztaná, a segély folyósítása megszüntetetik.

Az esperesi hivatalok pedig felhívtnak, hogy az államsegélyi kérvények felterjesztése alkalmával minden egyes rendszeres segélyt felsorolva, nyilatkozzanak az iránt, hogy az illető javadalmat élvező egyházközség vagyoni helyzete kedvezőbbre fordult-e, s a rendszeresített segélynek egészben, vagy részben való fedezésére képes-e, mert ha ezen nyilatkozat megtételét elmulasztaná, a rendszeresített segély további kiadása az igazolás beküldéséig felfüggesztetik.

Az 1891. évi államsegélyi kérvények fölterjesztésének határideje f. évi december 31-re tűzött ki, azon figyelmeztetéssel, hogy a hiányos felszereléssel, valamint a kitűzött határidő lejártá után beadandó kérvények tárgyalás alá nem vétetnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvártt, 1891. aug. 2-án tartott üléséből.

Bodor Antal,
titkár.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok.

Ad. 2001—1891.

KIMUTATÁS

az 1890. évi 14,000 frt. és az 1889. évről fennmaradt 83 kr. együtt 14,000 frt. 83 kr. államsegély kiosztásáról.

I. Vajdahunyadi egyházmegyéből: 1. piskii körlelkész fizetése 390 frt rendszeresített segély, piskii egyházközségnek 200 frt, krajcáros élőtoke tartozása apasztására benn tartva, 3. a piskii körlelkésznek 50 frt, rendszeres segély a kisbarcsai beszolgálásért. 4. a dévai vallástanításért a vallástanítást végző papnak 80 frt; 5. a rákosdi egyházközségnek temploma kijavítására 50 frt. ez évi segély; 6. a petrozsényi segédpapnak, csekély fizetésére tekintettel, 50 frt. ez évi segély; 7. Páljános Károly rákosdi papnak, terhes családi körülményeire tekintettel, előlegül adatván, visszatartatik 50 frt ez évi segély.

II. Gyulafehérvári egyházmegyéből: Ez évi segély: 1. vingárdi egyházközségnek adóssága apasztására, 50 frt; 2. Gruzda Domokos tövisi papnak családját ért csapásokra tekintettel, 50 frt; 3. O. Veress Sándor sárdi papnak, terhes családjára tekintettel 30 frt.

III. Nagy-Enyedi egyházmegyéből: Papi fizetés-emelésre rendszeres segély: 1. Lőrincrévei papnak 50 frt; 2. maroskapudi papnak 65 frt; 3. torockó-szt.-györgyi papnak 60 frt. Ez évi segély: 4. maros-gombási egyházközségnek, adóssága apasztására, 100 frt; 5. szászújfalusi egyházközségnek, iskolaház építés költségére, 50 frt; 6. Bányai Lajos bágyoni tanitónak, csekély fizetésére s károsodására tekintettel, 20 frt.

IV. Kolozsvári egyházmegyéből: 1. Szamosfalvi papnak, fizetése emelésére, 50 frt rendszeresített segély.

V. Kolozskalotai egyházmegyéből: 1. Bábonyi levitai fizetés emelésre 40 frt. rendszeresített segély. Ez évi segély: 2. magyarfenesi egyházközségnek iskolája kijavítására, 50 frt. 3. kajántói egyházközségnek, paplakja kijavításának költségére, 100 frt; 4. alsójárai egyházközségnek, adóssága

apasztására, 50 frt; 5. Kusztos Gyula györgyalvi papnak, előlegezett segély visszahelyezésére, visszatartva 50 frt; 6. Szakács István ifj. ajtoni papnak előlegezett segélye visszahelyezésére, visszatartva, 30 frt; 7. Szakács János m. létai papnak, csekély fizetésére tekintettel, 30 frt; 8. Nagy Ferenc fejerdi tanitónak terhes családjára tekintettel, 30 frt. Csekély fizetésre tekintettel: 9. Nagy János daróci tanitónak, 30 frt; 10. Geri Katona Károly jákótelki tanitónak, 20 frt; 11. Nyirő Lajos kajántói tanitónak, 20 frt.

VI. Szilágy-szolnoki egyházmegyéből: Rendszeres segélyek, fizetés emelésre: 1. Sülemed-cikói papnak 50 frt; 2. cikói tanitónak 100 frt; 3. érkávási pap-tanitónak 50 frt; 4. ilosvai tanitónak 65 frt; 5. nyirődi óv-tanitónak 195 frt; 6. valkói beszolgáló papnak, fizetés emelésre, 50 frt, személyi állandó segély; 7. ördögkúti körlelkésznek vármezei vallástanításért 25 frt. Ez évi segély, csekély fizetésre való tekintettel: 8. Barabási Lajos völcsöki papnak 50 frt; 9. Diószegi Mór érkávási papnak 50 frt; 10. Pápai László cikói tanitónak 30 frt; 11. Sipos Márton kusalyi tanitónak 20 frt.

VII. Déssi egyházmegyéből: Rendszeresített segély, fizetés emelésre: 1. Kide-Csomafői paptanitónak 180 frt; szelecskei tanitónak 140 frt; 3. hagymás-láposi papnak 40 frt; 4. esztényi körlelkésznek 65 frt; 5. fodorházi tanitónak 65 frt; 6. burjános-óbudai tanitónak 65 frt; 7. páncélcsehi papnak a cs.-gorbói beszolgálásért 50 frt. Ez évi segély: 8. Surányi József ormányi papnak csekély fizetésére tekintettel 50 frt; 9. szinyei egyházközségnek adóssága apasztására, visszatartva, 27 frt; 10. galgói l. egyházközségnek adóssága apasztására, visszatartva, 50 frt.

VIII. Széki egyházmegyéből: Rendszeresített segély, fizetés emelésre: 1. alsó-ilosvai paptanitónak 200 frt; 2. noszolyi körlelkésznek 195 frt; 3. apanagyfalusi papnak 130 frt; 4. kudui papnak 40 frt; 5. alsó-szovási papnak 50 frt; 6. melegföldvári papnak 100 frt; 7. kisiklői levitának 130 frt; 8. vicei papnak 150 frt; 9. szászbrétei körlelkésznek 100 frt; 10. magyardécei tanitónak 100 frt, személyhez kötött évi segély; 11. vereseházi egyházközségnek, iskola fentartására feltételhez kötve 70 frt; 12. kudui egyházközségnek adóssága apasztására 100 frt, ez évi segély; 13. pulyoni körlelkésznek (évi 100 frt fizetéséből) 69 frt 33 kr.

IX. Nagysajói egyházmegyéből: 1. besztercei körlelkésznek, a nyugalmazott pap életéig, fizetés emelésre 150 frt; 2. szász-cegői papnak fizetés emelésre 40 frt, személyi segély; 3. szász-mátéi tanitónak, fizetés emelésre 100 frt, személyi segély; 4. Vályi Elek, besztercei nyug. papnak, 100 frt, személyi segély; 5. Musnai Károly sz.-cegői papnak, buzdgó munkásságára s káaira tekintettel 60 frt, ez évi segély.

X. Görgényi egyházmegyéből: 1. Kőbölküti tanitónak fizetés emelésre 90 frt. rendszeres segély; 2. szászrégeni egyházközségnek, adóssága kamataira rendszeresen, 450 frt; 3. Garda Márton sáromberki nyug. papnak 210 frt, személyi segély; 4. abafáji egyházközségnek, központi tartozása kamataira s törlesztésére, 200 frt; 5. erdőcsinádi egyházközségnek, iskolaház építési költségeire, 100 frt, ez évi segély; 6. Mózes Mihály unokai tanitónak, csekély fizetésére tekintettel, 30 frt, ez évi segély; 7. Varga József m. fülpösi levitának csekély fizetésére tekintettel, 30 frt, ez évi segély.

XI. Marosi egyházmegyéből: Rendszeresített segély, fizetés emelésre: 1. maros-szt.-király-náznánfalvi papnak 65 frt; 2. hagymásbodoni papnak 65 frt; 3. böömosoni papnak 65 frt; 4. tompái papnak 39 frt; 5. fintházi tanitónak 26 frt; 6. feketei levitának 100 frt, személyi segély. Ez évi segély: 7. nagy-ernyei egyházközségnek templomjavításra 50 frt; 8. májai egyházközségnek iskolaépítésre 50 frt; 9. szentsimoni egyházközségnek orsz. tanitói nyugdíj tartozása apasztására 100 frt; 10. bedei egyházközségnek orsz. tan. nyugdíj tartozása apasztására 100 frt. 11. Bálint János nyárádtói levitának, nagy családjára tekintettel, 20 frt; 12. Simon Elek vadasdi papnak, terhes családi körülményeire tekintettel, 20 frt.

XII. Küküllői egyházmegyéből: Rendszeresített segély, fizetés emelésre: 1. dicső-szt.-mártoni körlelkésznek 150 ft; 2. medgyesi körlelkésznek 130 ft; 3. oláh-déli tanítónak 125 ft; 4. herepei tanítónak 32 ft 50 kr; 5. dicső-szt.-mártoni egyházközségnek tartozására 400 ft. Személyi segély: 6. medgyesi énekvezérnek fizetés emelésre 50 ft; 7. haranglábi nyug. papnak 50 ft; 8. dicső-szt.-mártoni papi tökékpézsre 45 ft. Ez évi segély, előlegez. segélye megtérítésére visszatartva: 9. Nemes Árpád mezőbodonai papnak 100 ft; 10. Orbán Gábor balavásári papnak 50 ft; 11. Nagy András kis-kendi papnak, 30 ft; 12. Fábrián Domokos, egrestői papnak, 30 ft; 13. Kolozsvári Károly csapói papnak, elemi káira tekintettel, 30 ft; 14. Mózes István m.-ugrai tanítónak, csekély fizetésére tekintettel, 20 ft; 15. Pataki Károly csapói tanítónak, csekély fizetésére tekintettel, 20 ft; 16. medgyesi énekvezérnek előlegezett segélye megtérítésére 50 ft.

XIII. Nagyszebeni egyházmegyéből: Rendszeresített segély: 1. oláh-újfalusi körlelkésznek, fizetése emelésre 65 ft; 2. bolyavölgyi körlelkésznek, fizetés emelésre, 208 ft; 3. balászfalvi Emke iskolai vallástanítónak, két évre, visszatartandólag, 100 ft. Személyi segély: 4. alamori tanítónak 40 ft. Ez évi segély: 5. oláh-újfalusi egyházközségnek templomépítési költségére 100 ft; 6. Pál Károly o.-ujfalusi körlelkésznek, terhes családi körülményeire tekintettel, 50 ft; 7. Ujvári János vizaknai énekvezérnek, rendkívüli csapásaira tekintettel, 50 ft.

XIV. Udvarhelyi egyházmegyéből: Rendszeresített segély 1. segesvári egyházközségnek adósság apasztására 650 ft; 2. alsó-siménfalvi papi fizetés 120 ft; 3. homoród-szt.-mártoni papi fizetés 80 ft. Fizetés emelésre: 4. dobófalvi levitának 156 ft; 5. hodgyai levitának 20 ft; 6. bözödi nyug. tanítónak fiz. emelésre 20 ft, személyi segély; 7. bözödi tanítónak r. segély 30 ft; 8. nagybúni papnak 40 ft, személyi segély; 9. fehéregyházi egyházközségnek adóssága apasztására 30 ft; 10. magyarósi egyházközségnek levitai fizetés-alapra, az állomás létesítése végett, 20 ft. Ez évi segély, csekély fizetésre való tekintettel: 11. Bodor István újszékelői papnak 20 ft; 12. Kovács István újszékelői ny. papnak 20 ft; 13. Bőjthe Sándor szolokmai papnak 20 ft; 14. Miklósi János kányádi tanítónak 20 ft; 15. Nagy Elek telekfalvi tanítónak 20 ft.

XV. Erdővidéki egyházmegyéből: Ez évi segély: 1. olasztelki egyházközségnek papilak építésre 50 ft; 2. Jakab Sándor szaldobosi tanítónak, károsodására s nagy családjára tekintettel, 20 ft.

XVI. Sepsői egyházmegyéből: Rendszeresített segély: 1. hosszufalusi körlelkésznek tartozásai kamataira 63 ft; köröspataki tanító fizetése emelésre 80 ft; 3. Vas Dénezs kilyéni papnak, csekély fizetésére s szenvedett káira tekintettel, 50 ft, ez évi segély; 4. brassói egyházközségnek 200 ft. rendszeres segély.

XVII. Orbai egyházmegyéből: 1. Benkő Gyula kovásznai pap özvegyének 150 ft, személyi segély; 2. tamásfalvi leányegyháznak levitai lak építésre 50 ft, ez évi segély.

XVIII. Kézdivásárhelyi egyházmegyéből: 1. felső-torjai körlelkésznek fizetés emelésre 100 ft, személyi segély, a nyug. pap életében; karatnai ny. papnak 40 ft, személyi segély; 3. csikszederdai énekvezérnek fizetés emelésre 100 ft, ez évi segély; 4. karatnai egyházközségnek templom építésre 50 ft, ez évi segély.

Összesen **14,000 ft. 83 kr.**

Ad. 2001—1891.

KIMUTATÁS

az egy milliós kölcsön jövedelméből 1620 ft. 88 kr. segély kiosztásáról.

I. Vajdahunyad-szarándi egyházmegyéből: 1. kristyori egyházközség templomépítési szükségére 65 ft 21 kr.

II. Gyulafehérvári egyházmegyéből: 1. zalatnai egyházközség papi és iskolai telekvételár fedezésére 100 ft.

III. Nagyenyedi egyházmegyéből: 1. maros-ludasi egyházközségnek, adóssága törlesztő részletére, központi visszatartásra 100 ft; 2. maroskapudi egyházközségnek, papilak építésre 100 ft; 3. maros-szentkirályi egyházközségnek iskolaeépítésre előlegezett segély visszahelyezésére 250 ft.

IV. Koloss-kalotai egyházmegyéből: 1. fejrői egyházközségnek, tanítói nyugdíj hátraléka kifizetésére, 100 ft; 2. Viski Zsigmond k.-szentkirályi papnak, előlegezett segélye megtérítésére, visszatartva, 50 ft.

V. Décsi egyházmegyéből: 1. ormányi egyházközségnek tornya kijavitása költségeire 50 ft; 2. Cinege Mihály al.-tőöki tanítónak, csekély fizetésére tekintettel, 20 ft; 3. Király Mihály csomafái levitának, csekély fizetésére tekintettel, 20 ft.

VI. Széki egyházmegyéből: 1. keszűi egyházközségnek, temploma kijavitása költségeire, 50 ft.

VII. Nagysajói egyházmegyéből: 1. besztercei körlelkész özvegyének, előlegezett segély megtérítésére, visszatartva, 100 ft.

VIII. Görgényi egyházmegyéből: 1. tusoni levitának, előlegezett segély megtérítésül, visszatartva, 50 ft; 2. komlódi egyházközségnek, templomjavításra $1\frac{1}{2}\%$ -kal visszatartandólag 300 ft.

IX. Marosi egyházmegyéből: 1. Vizi János iklandi papnak, csekély fizetésére tekintettel, 50 ft.

X. Küküllői egyházmegyéből: 1. Székely Sámuel b.-besenyői papnak, csekély fizetése s terhes családjára tekintettel, 50 ft.

XI. Udvarhelyi egyházmegyéből: 1. Menyi János süköi papnak előlegezett segélye visszahelyezésére 50 ft.

XII. Sepsői egyházmegyéből: 1. nyéni egyházközségnek adóssága törlesztésére 100 ft.

XIII. Kézdivásárhelyi egyházmegyéből: 1. Kőkösi Sándor ikalfalvi papnak, csekély fizetése pótlásul, 15 ft 67 kr.

Összesen **1620 ft. 88 kr.**

1892—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a kolozskalotai egyházmegyébe kebelezett m.-fenesi egyházközség kántortanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és 289 ft. 79 kr. fizetés, hivatalos beclés szerint.

Pályázati határnap, szept. 5. Folyamodványok nt. Deési Gyula, esperes aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1891. aug. 10-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

1994—1891

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollégium m. t. t. Elöljáróságához.

A közoktatásügyi m. kir. miniszterium folyó évi július 20-iki 31,573. számú intézvénye szerint, ő cs. és kir. Felvétele f. évi jul. 10-én, Gasteinban kelt legfelsőbb elhatározásával, legkegyelmesebben elrendelni méltóztatott, hogy a besztercei és szászrégeni ág. ev. gimnáziumok, a csiksomlyói kath. gimnázium, a sz.-udvarhelyi állami főreáliskola, az ottani kath. és ev. ref. főgimnázium és a sz.-kereszturi unitárius gimnázium a nagyszebeni tankerületből kihalásúknak, a kolozsvári tankerülethez csatoltassanak, az állami kezelésbe veendő erzsébetvárosi gimnázium pedig a kolozsvári tankerületből kivétlenül, a nagyszebeni tankerületbe kebelezessék. A miről a m. t. t. Elöljáróságok, tudomás-vétel végett, értesítettnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig. Tanácsától, Kolozsvár, 1891. aug. 8.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.

Mai számunkhoz $\frac{1}{4}$ iv melléklet van csatolva.

Nyomatott Ajtai K. Albert könyvnyomdájában Kolozsvárt.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Augusztus 20.

34. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendőek: *Külmagyarutca 9. sz.*

A gimnáziumi vallás-tanítás kérdéséhez.

(Folytatás.)

A mi a tanítás módját illeti, alig lehet vélemény-eltérés arra nézve, hogy a két utolsó rész a szorosan vett történelem mezejébe esvén, hol az egyes kérdések meglehetősen tisztázva, a történelmi bizonyosság elég magas fokán állanak, így itt a történelmi tárgyalás-forma alkalmazandó. De, hogy állunk a két első, s különösen a legelső évi anyaggal? Teljes tudatával vagyok annak, hogy a vallás-tanításnak, bármely fokon is, ez a legeslegnehezebb problémája, a mit itt egyszerűen hallgatással nem mellőzhetek. Nem azért, mintha talán a megoldásra határozott, s az általános elfogadásra igényt tartható véleményt tudnék adni, hisz, hogy tehetném ezt én, mikor századunk legkiválóbb theologusainak élete e kérdés kutatásában, s a megoldásra irányzott munkásságban folyt le a nélkül, hogy sikerült volna, általánosan elfogadott, összhangzó véleményt hozni létre. És valóban, e kérdés megoldása a legnehezebb, mert a történelmi Jézus életével függ össze, a mi pedig a bibliai történelmi kritika örök problémája marad. Mily különböző már maga az álláspontja e kérdésben egy Straussnak és Luthardnak, s mily végetlenül különböző eredmény még azok között is, kik egy és ugyanazon állásponton vannak! S ha feladjuk, a mint hogy az semmi esetre fenn nem tartható, az orthodox inspiráció-elméletet, mely a bibliában mindent, a legutolsó zsidó betűig és pontig isteni eredetűnek és így hibátlannak tart, s ha a történelmi kritika álláspontján a bibliát, mint minden emberi művet, a szabad kutatásnak és vizsgálódásnak engedjük át, a mi egyáltalán nem zárja ki legnagyobbra becsülésünket iránta, mint vallásunk ősi korának klaszikus terméke iránt, mely minden nemzedékre a vallásos megifjodás és megújulás forrása lesz: nagy kérdés, hogy hol állapodunk meg? A szigorú lo-

gikát követve, megyünk-e addig, míg történelmi bizonyossággal, a mi pedig soha sem több, mint a valószínűség legmagasabb mértéke, csak annyit állithatunk, hogy a názáreti(?) Jézus élt, magát népe messiásának adta ki, néhány tanítványával körül járva tanított; de, a nép messiási tudatával összeütköztetve saját öntudata, a nép által keresztre feszítve, halt meg; vagy az evangéliumi tudósítások ellenmondásait a lehetőleg kiegyenlítő, elfogadjuk az egészet történetnek? Mi lesz az első esetben a sok és különböző természetű csodával és jóslatokkal, s mi a másodikban ezek magyarázatával? Mi a Jézus atyátlan születésével, testi feltámadásával, stb? Nem folytatom tovább ezen, a biblia-történelmi kritikával csak valamennyire is foglalkozók előtt teljesen ismeretes dolgot, csak azt teszem kérdésbe, s annak megvitatására hívom fel az érdeklődők figyelmét, hogy mikint lenne tanítandó a Jézus személye, minden itt előfordulható kérdésekkel együtt az első gimnáziumi osztályban, 10—12 éves gyermekeknek? Hogy, azonban, ne láttassam olyannak, ki a kérdést kényelmesen felveti, a nélkül, hogy megoldása felett még csak gondolkoznék is, közlöm erre vonatkozó szerény véleményemet, mely ha hibában, félszogságban talán nem szükölködik is, de a jóakarottnak minden esetre bizonyosága, s mely a következő.

Dacára annak, hogy a keresztyénség itt a Jézus Krisztus személyében megvalósulva, abban mintegy testet öltve, tanítandó, folyton szem előtt kell tartani, hogy itt nem a Jézus Krisztus külső történetéről, hanem a keresztyénségről van szó. Nem arról, hogy hol járt Jézus, mi történt vele, és mit tett; hanem, hogy ki volt ő. Hogy a keresztyénség benne nem az által valósult meg, hogy atyátlanul született, vagy száraz lábbal járt a tengeren; hogy a megvalósulás nem attól függ, hogy teste feltámadott-e, és égbe emeltetett-e, a felől alig lehet vitatkozni, mert ha ezektől függene, akkor sem Pál, sem a többi apostolok nem

voltak keresztyének, mert még a róm. kath. egyháznak sem jutott eszébe, őket feltámasztani és testileg az égbe vinni, sem az emberiség nem volt és nem lesz soha keresztyén, mert ily módon lehetetlenség, míg ember-voltunkhoz hozzá tartozik a test. Szerintem, a megvalósulás sokkal inkább keresendő a tényekben, hogy Jézus a halászokkal és vámszedőkkel van, a Zákheusoknál szállásol, a Máriákkal barátkozik, a kis gyermekeket veszi ölébe; meg a farizeusokkal harcol, leplezetlenül megtámadja, álarcukat nyíltan lerántja; a templomot kitisztítja, a hegyi beszédet, a hasonlatokat és parabolákat tartja; a Gecsemánében imádkozik, meggyőződéséért meghal, s még a kereszten is ellenségeiért könyörög és a többi ilyenekben. Mindezekhez pedig nem kérünk egyebet a történelmi vizsgálódástól, csak azt, a mit pedig még alig volt pár kritikus, ki kétségbe vont, hogy Jézus élt. Ha így fogjuk fel a Jézus személyét, ez által, gondolom, a kérdés egy igen lényeges része tisztázva van és áttérhetünk a másik részére, hogy miként fogjuk Jézusnak így felfogott személyét a biblia, s közelebb az evangyéliumok alapján a tanulók szeme elé állítani, mert hogy ez az evangyéliumok alapján tanítandó, azt nem csak az teszi szükségessé, mert ez az egyedüli eredeti forrás, hanem főleg az, mert egyedül ezekben jelenik meg Jézus, mint élő személy, mint «hús és vér» oly teljesen, hogy ezt sem fenségben, sem közvetlenségben semmi más könyv meg nem közelítheti. Általánosan tudva van, azonban, hogy e művek írói előtt mindig egy speciális cél lebegett, hogy Jézus élete megírásában, személye feltüntetésében oly érdek vezette, mely, ha koruk szempontjából nem csak teljesen igazolható, hanem éppen szükségképpen volt is, tagadhatatlanul, ma már nem a mi vallásos érdekünk, s éppen azért a Krisztus utáni első, vagy második század vallásos szükségének kielégítésére írott művek ma már nem használhatók úgy, hogy elülről kezdve, végig tanítsuk úgy, a hogy a bibliában van, annak minden részét, hanem igenis úgy, hogy a történelmi kritika minden eredményét folyton szem előtt tartva, kiválogatjuk belőle azon helyeket, a mennyiben meghatározható történelmi egymásutánban, melyeket nem Máté, vagy Lukács írt egy zsidóból, vagy pogányból lett keresztyén számára, hanem a melyek a Jézus Krisztus igazi, valódi benső jellemét feltüntető, s e jellemből közvetlen folyó nyilatkozatok, melyeknek értéke nem időhez kötött, hanem örök. A mint nem tudakozunk

az ő külseje, alakja, és ruházata felől, épp oly mellékesek ránk nézve a külső történetek is. Nekünk Jézus bensejére, öntudatára van szükségünk, mert ez volt benne a Krisztus! Hogy mi volt ez öntudat nyilatkozatának külső formája, hol és minő körülmények között mondta, az nekünk mellékes. Épp ezért megtarthatunk minden olyan helyzetet, minden olyan formát, mely világos ellenmondásra nem vezet. Hogy számár-háton vonult be Jéruzsálembe, történetileg nem bizonyítható; de, mivel ez egészen megfelelő külső formája ama ténynek, hogy messiás voltát ünnepélyesen és nyíltan hirdeti, joggal megtartható. Ellenben, kerülnünk kell minden olyant, a minek végső gyökérszála az illető kor félszeg antropologiai, kozmológiai, vagy tán éppen metafizikai képzeiteibe nyulnak vissza, s a melyeknek helyes megértése ezek ismeretétől függ.

E pontnál, azonban, csaknem megoldhatatlan kérdésként állanak előttünk az evangyélium tudósításai a Krisztus testi feltámadásáról és a Cselekedetek könyve tudósítása a mennybe-menetelről. Tagadhatatlan, hogy e tudósítások az előbb jellemzett kategóriába tartoznak, de azon központi helyzetnél fogva, melyet különösen az első, a Pál theológiája folytán, a keresztyénség tudatában nyert, s a melyről azt mondja, hogy a nélkül «hiábanvaló a mi prédikálásunk, hiábanvaló a ti hitetek is»; s azon ténynél fogva, hogy ezeknek érzéki formája vésődött be leginkább népünk tudatába, sőt a növendékekben is határozott érzéki formája van, hallgatással egyszerűen nem mellőzhetők. A kritika itt is elvégezte feladatát. Nem csak azt mutatta ki a modern tudományok világánál, hogy a testi feltámadás épp oly képtelenség, mint annak égbe emelkedése; hanem a mellett, hogy e hit létrejöttének feltétlen szükségességét kimutatta, felfejti, jöllehet kisebb bizonyossággal és kevésbé meggyőző erővel, magának az érzéki formának létrejövetelét is, és rámutat arra, s pedig feltétlen bizonyossággal, hogy a test szerinti mennybe-menetel még Pálnál teljesen ismeretlen, hogy nála a feltámadás és mennybe-menetel egy tény, s a kettő közti ürt semmiféle érzéki megjelenés nem tölti ki. A helyes gondolat mindegyre felcsillámlik: «mert a hús és vér nem örökölheti isten országát», «a halál éjjeléből föl-emelkedett a szellem egébe», honnan megjelenik övéinek, mint megjelent Simonnak, a tizenkettőnek, az ötszáz keresztyénnek, Jakabnak és a többi apostolnak és végül Pálnak. Megjelent a feltáma-

dott, a megdicsőült, a szellem egéből úgy és olyan alakban, a mint ez egyedül képzelhető és lehetséges, mint szellem, mely a maga hatalmával és igazságának erejével meggyőzi a habozó, tünődő, csüggeteg embert.

(Folyt. köv.)

Nagy Károly,
akad. papjelölt.

A könyvtárak rendezéséről.

(Folovastatott a sepsii egyházmegyei Papi-Értekezleten, 1891. júl. 13.)

(Vége.)

Ha ezen, s az ezekhez hasonló irányelveket tudjuk, hozzá fogunk a könyvtár felállításához, a mely a rendezés alapjául szolgál. Felállítás alatt az egyes műveknek szakok, s illetőleg, a köteteknek nagyság szerinti beosztását, s a szekrényekbe a szemet gyönyörködtető esztétikai elrakását értjük. S ha ez megtörtént, minden egyes műről negyed-, vagy nyolcadrés alakú papirlapokra címlapok (u. n. «zettek») iratnak, a melyek együttvéve, az egész könyvtárra kiterjedő alaprajstromot nyújtják, s a melyekre ennél fogva kiváló gond fordítandó a következő vezérelvek szerint: 1. minden egyes címlap a mű szerzőjének, vagy ha ezt nem tudjuk, a cím kezdő szava szerint iratlik; 2. egy-lapra csak egy munka iratlik, ha pedig egy munka több kötetből áll, azért az egész mű csak egy lapot kap; 3. ha egy mű több más művel van összekötve, annyi lap irandó, a hány önálló külön mű van a kötetben, s azon kívül még egy lap, a mely az egész kötetet képviseli; 4. minden egyes címlapon meg kell hogy legyen: a) a műnek lehetőleg teljes címe, a nyomtatvány (kézirat) helyesírásának megtartásával; b) a műben előforduló ábrák (képek), melléletek, stb. jelzése; c) a mű kiadása és megjelenési helye, ideje, a kiadó (sokszor a nyomtató) neve, a könyv ritka, vagy «unikum» volta; d) a kötet (drb) száma, s esetleg minden kötetnek lapszáma is; e) a mű alakja, kötése, állapota; f) szerzése (ára, becse); g) végül, a mű könyvtári helye: osztályának, szekrényének és polcának száma (betűje) szerint, a mely jelzés legcélszerűbben a címlap elején (felül) akkint áll, hogy balra az osztálynak római száma (I.), közbül a szekrény betűje (A), jobbról pedig a folyó szám (1, stb.) áll, a mely utóbbi hármas jelzés egy jó hüvelyknyi széles és egy arasznyi hosszú papirszelet felső végébe is pontosan leiratik, s minden egyes műbe, s illetőleg a mű első kötetébe, az első néhány levél után akként tétetik be, hogy a számok és betűk láthatók legyenek. S ezzel a könyvtár megszámozása is végre van hajtva a nélkül, hogy akár (mint régen tették az illetők) a könyvek sarkaira kellene ragasztani, akár pedig belül írni a sokszor változás alá eső számokat. Legvégül, a címlapok az egyes szakok (osztályok) szerint abc, vagy szoros betűrendbe szedetnek, s külön-külön csomagokba, zárt tokokba, vagy összeköthető üres papirtáblákba záratnak.

Az idáig történt tehnikai művelet is ugyan megérdemli a könyvtár-rendezés címét, de azért teljesen nem mondható, ha az alaprajstromnál megállunk. Szükséges, hogy az egyes lapokból álló alaprajstromnak mintegy ellenőre is legyen a könyvalakba bekötött katalógus

által, a mely, ha az egyes szakokról külön készítettik, szaklajstromnak, s illetőleg, betűrendes kézi lajstromnak nevezetik és egy közkönyvtárnál sem nélkülözhető. Vegyük pl. a mi kollégiumunk 6639 műben, 12,247 darabból álló nagy könyvtárát (mert van tanári, vagy kézi könyvtár és van ifjusági külön könyvtárunk is). Áll I—X. osztályból: I. hírlapok, folyóiratok, encykl. művek; II. theologia; III. bölcsészet, nevelés-oktatás; IV. nyelv- és széptudományi művek; V. ó-kori classica; VI. új-kori (modern) classica; VII. történet és földrajz; VIII. jog- és államtudomány; IX. természettudomány és X. vegyesek (lehet ennél több osztályt is csinálni, de kevesebbet ily nagy könyvtárnál nem lehet). Az alap-lajstrombeli címlapok 20 tokban állanak. Ezekből készültek a többi lajstromok, a melyek következők: négy nagy kötetben tíz szaklajstrom a tíz osztály szerint, a melyek egyszersmind kézi-lajstromokul is szolgálnak a könyvtárnak számára, s mint még emlitém, bekötött voltuknál fogva ellenőrzik a mozgatható és így elveszésnek is kitéve levő alaplajstrom címlapjait. Van továbbá, 3-adszor egy kézirat-lajstrom; 4-szer, a többes példányok lajstroma; 5-ször, az évenkénti szerzemények, vagy, az u. n. szaporulati lajstrom; 6-szor, a hiányos művek lajstroma; 7-szer, az iskolai Értesítő lajstroma; 8-szor, az iskolai Értesítőben megjelent értekezések tizenegy osztályba sorozott lajstroma; 9-szer, a szánálati könyv; 10-szer, vendég-könyv.

Miután ezek szerint a könyvtár célszerűen felállítva, esztétikailag elrendezve és teljesen lajstromozva van, beáll a pontos kezelés, a bölcs hasznosítás és az időnkinti gyarapítás szüksége. A kezelés módzatait, ha t. i. nem egyes emberé a könyvtár, hanem intézeté, egyesületé, stb. alapszabályilag lehet megállapítani, s felelőség mellett, kötelezni az illető könyvtárnokot, többek közt: a könyveknek bizonyos időben kiporolására, megbélyegzésére, kitisztítására, bekötésére, tűzmentes kezelésére (a mi odáig megy, hogy gyertyával, szivarral, vagy pipával a könyvtárban járni, dolgozni, stb. nem szabad), továbbá, a könyvtári naplók, iratok, lajstromok gondos vezetésére, stb. A hasznosítást illetőleg, ha elfogadjuk Hippelnek ama mondását: «Nagyon pártolom a könyvkölcsönzést; ha a könyv sajátunk, nem olvassuk el, azt gondolva, van arra időnk»: el kell fogadnunk a hozzánk közelebb eső Kölcsey nézetét is, a ki az ő emlékezetes Paraenesis-ében azt mondja: «A bölcsesség legnagyobb mestere az élet; azonban, felkeresd a régi elhunytakat is, kik tanulásuk, vizsgálatuk, s tapasztalásuk által gyűjtött kincseiket a maradék számára könyveikbe letették. De, mint az üres beszédű társalkodót, úgy kerül a tartalmatlan könyvet. Az olvasásnak szentelt órák el vannak veszve mindazoknál, kik választás és cél nélkül ezer köteteket forgatnak keresztül, vagy hogy emlékezetüket terheljék, vagy jegyzőkönyveiket becsnélküli apróságokkal megtömjék, vagy unalmas pillanataikat megoldóköljék.» Mennél többen használnak valamely könyvtárt, annál inkább ki vannak téve a könyvek az elveszésnek. Hogy ez éppen ne, vagy a lehető legritkábban történjen, szükséges, hogy a kivevő, ha helyben lakó, a használati (kölcson) könyvbe beirt könyv után nevét sajátkezüleg jegyezze be; ha pedig az illető vidéken lakik, térítvényt állítson

ki. Magától értetik, hogy a könyvekben semminemű kárt tenni, írónnal, vagy tintával bejegyezni, lapok behajtása által helyeket megjelölni, nem szabad. A hasznosítás elvéből foly a gyarapítás, a mely adomány, végrendelet, csere és vásárlás által történik. A két utóbbi mód azonban, a könyvtár illető felügyelő hatósága, előjáróság, választmány, stb. hozzájárulásával történhetik és sohasem csak a könyvtárnok egyoldalú intézkedésével. Minden gyarapítás a szerzeményi, vagy szaporulati könyvbe irandó és évenként el- és beszámolandó.

Még sokat, igen sokat lehetne, főleg a részletek tekintetében, mondani egy könyvtár teljes elrendezéséről, rendben tartását és hűséges kezelését illetőleg. Azonban, ennyit ezuttal elegendőnek tartok mind arra nézve, hogy egy rendezett könyvtárnak, bár halvány képe, az önök szeme előtt álljon; mind arra, hogy kollégiumi rendezett könyvtárunk bemutatása által fölkeltssem a hajlamot hasonló üdvös tevékenységre, otthon, s illetőleg, a parokhián, mind arra, hogy elérkezettnek lássák az időt, midőn az egyházmegye igen becses könyvtára rendezésének, célszerű kezelésének, bölcs használásának, s úgy szólván, végleges elhelyezésének a kérdésével tüzetesen foglalkozzanak. Az önök idevágó határozatának nem akarom útját állani; de, mivel maholnap az a rozoga épület is lerontatik, a melyben eddig az egyházmegyei könyvtár volt, s első kérdésnek talán az merül fel, hogy hová és hogyan vitessék el ezutánra: egyszerű nézetem az volna, hogy az egyházmegyei könyvtárnak továbbra is a központban kell maradni, hogy a tagok által akármikor könnyen hozzáférhető legyen. De, hol a központban? Hát, továbbra is benn a kollégiumban! Ha hálátlan lenne az a gyermek, a ki a neki lételet adott szülőit kitagadná a később neki juttatott «örökségből»: nem kevésbé hálátlan lenne ez az intézet is a kebléi egyházmegyéhez, mint egyik alapító, ápoló és korábban nevelő dajkához, ha ama néhány száz kötetből álló s illetőleg, két szekrénynyi könyvtárának sem juttatna akár a megmaradó, akár még inkább ez emelendő új épületben egy kis sarok-helyet! Sőt, az egyházmegyei könyvtár továbbra is kapocs lenne a máskülönbben elváthatatlan egyház és iskola, papság és tanári kar között és testet öltene továbbra is a Zsinati Törvénykönyv 9-ik §-a. Ily irányban, ha megkerestetik a kollégiumi előjáróság, remélem, hogy elutasító végzést nem fog kapni az egyházmegye.

Ezzel, van szerencsém, talán egy kissé hosszúra is nyult értekezésem azzal az óhajjal zárni be, hogy legyen minden rendezett könyvtár az, a minek a murciai eme könyvtár-felirat adott jellegzetes kifejezést: «Itt felnyitják a holtak az élők szeméit.»

Benke István,
ref. főgimn. rendes tanár.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1891. augusztus 16.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, egyházker. főgondnok.

Jelen voltak: Dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő, Domokos Antal, Dr. Sárkány Lajos, Deák József, Bodor Antal és Dr. Török István.

Az időközben elnököleg ellátott folyóügyek bejelentése és jóváhagyó tudásul vétele után:

Számvevő jelentést tesz az egyházkerületi pénztárnok számadásainak megvizsgálásáról és az azokra tett észrevételekről. A jelentés tudásul vétele mellett, az észrevételek elfogadtattak.

Az ilyefalvi egyház, azon szomorú eset alkalmából, hogy tisztelve szeretett papjának, Kiss Albertnek, valamely gonosz kéz, összes gabna-kepe gyűjteményét, mely egész évi javadalmát tette, az összehordást követő éjjelen, felgyújtotta, s így még a biztosítás lehetősége előtt a kártszenvedő által el nem hordozható és egyebűn nem pótolható vagyoni veszteséget szenvedett, engedélyt kért arra, hogy hosszabb időn át helyreállítandólag iskolai tőkájéből 400 frtot kölcsön vehessen s azt lelkészének segélyére felajánlhassa. Ig.-Tanács az egyháznak eme szép és nemes eljárását, mely a lelképásztor és a hívek közti szeretetnek lélekemelő példája, elismeréssel vette tudásul s a kölcsönt a visszahelyezés ellenőrzése módozatának megállapítása mellett, engedélyezve, maga részéről is egyéb alap hiányában, a házi pénztár maradványából 100 frt. segélyt utalt ki a kárszenvedett lelkésznek.

A görgényi egyházmegye részéről, a Benkő-féle 2000 frtos alapítványra vonatkozólag készített, négy pontból álló szabályzat megerősített.

A küküllői egyházmegye három évi kán. vizit. jkvei felülvizsgáltatván, a szükséges rendelkezések községenként megtétettek. Ugyanazon egyházmegye közgyűlési jegyzőkönyve, semmi rendellenességet nem tüntetvén fel, az egyházi ügyek intézése elismerőleg vétetett tudásul.

Az elmúlt 1890-ik évről még kilenc egyházmegye nem terjesztvén föl a kán. vizit. jkveit, a felterjesztés megsürgettetett.

Az alamori egyház, Soltész-Nagy János-féle alapítványa kérdésének tisztázása tárgyában, az alapítványi összeggel adós n. Teleki József és neje hagyatéka felderítése végett kérdés intéztetett a szászvárosi «Kun kollégium» előjáróságához.

Most, az ülésből Szász Gerő és Dr. Kolozsvári Sándor távozván, titkár az időközben felrendelt adatok és jelentés alapján, előterjeszti a kolozsvári egyházban végrehajtott papválasztás ügyét. Ugy Kacsóh Lajos presbyternek, mint Sándor József választónak és társainak két rendű, de egy tárgyú föllebbezése, valamint a kolozsvári egyházközség képv. közgyűlésének a felebbezésekre adott kimerítő jelentése is felolvastatván és az adatokkal egybevettetvén: a felebbezések elutasítottak és a megejtett papválasztás törvényesen és a fennálló törvények szellemében történtnek találtatván, az egyház a beiktatás végrehajtására utasított.

Az idő nagyon előrehaladottsága okán, az ülés ezek után véget ért.

Az egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegye a már jelzett rendkívüli közgyűlést június 12-én tartotta meg Székely-Udvarhelyen, a papilak nagy tanácskozó termében. Valóban, azt lehetett volna gondolni, hogy tekintettel az ilyen gyűlésekre, megjelenik a szokott helyen egy néhány közgyűlési tag, az espe-

ressel élén és az előirt tárgyak felett hamarjában kimondja véleményét s aztán minden legkisebb hullám-vetés nélkül, nagy csendben haza siet. De hála istennek, e rideg sejtelen nem valósult. Sőt, olyan dolgokat lehetett e napon látni, melyek valóban méltók a feljegyzésre.

Leginkább meglepett, leginkább gyönyörködtetett engemet a világi elem meleg érdeklődése egyházi közügyeink iránt. Mert, be kell vallanom, hogy én a «paritas»-nak mindig és mindenkor rendithetetlen híve vagyok. Sőt, a világi elem előnyére szinte hajlandó volnék, még tovább is menni. Valahányszor az úgy nevezett laikusokat beszélni, lelkesedni és tenni látom, egyházi közéletünkön belül, mindig igaz lelki gyönyörrel állok meg, mert a magam részéről úgy érzem, hogy az igaz, a tiszta protestantizmus véreből való vér egészséges csörgedezése ez. Mindannyiszor a valódi keresztyénységnek előre vetett győzedelmes fénysugarai jelennek meg lelki szemeim előtt.

Ott lehetett látni, hála istennek, az elsők lelegején, a mi nem közönséges érdemü, már félszázadnál több idő óta kiváló odaadással és buzgósággal működő ösz agg főgondnokunkat, Gyárfás Domokos ő méltóságát. Ott volt báró Kemény Béla főgondnokunk, ki régóta nyilvánítja egyházunk iránti rendithetetlen vonzalmát, forró szeretetét. Már mondanunk is felesleges, hogy Sebesi Ákos algondnok ur nem is hiányozhatott. Ott vala Ugron János, gondnokunk. Volt szerencsénk tisztelhetni egyházi közéletünk érdemes tagját, Ugron Zoltán, egyházmegyei képviselő urat. Megjelentek Miskolci Károly és Nagy Sámuel képviselő urak, közgyűléseink és egyházi ügyeink ezen igazi tevékeny tagjai is. Ott volt egyházunk igazi áldozatkész tagja, Solymosi János képviselő ur. Megjelent a papság elég szép számban.

Nem kutatom, nem fejtegetem ezen népes közgyűlés okait, de annyit mondhatok, hogy ha azok, kik a hivatottak közé tartoznak, megtesznek nem csak írásban, hanem szóval és bánásmódjukkal minden lehető, nem kell soha azon panaszkodnunk, hogy az emberek nem érdeklődnek az egyházi ügyek iránt.

Mielőtt a közgyűlés legfontosabb tárgyára tért volna, egy néhány kisebb rendü, kevesebb jelentőséggel bíró ügyet intézett el.

Bodor Pál jelentését tisztelettel vette tudomásul. A nevezett tiszteletes aa. mint nyugalmazott lelkész, Derzs leányegyház községünkben a persely-pénzből befolyó összeget és egy néhány adomány forintot, pontos és gazdaságos kezelésével annyira megnövelt, hogy e kritikus ponton álló egyházunk közel jutott a teljes kepeváltáshoz. Ezen igaz buzgóságról és szeretetről tanuskodó tett, úgy hisszük, nem szorul dicséretre.

A küsmödi képviselő-választást, szabálytalan eljárás okán, visszautasította, s megrendelte, hogy a törvényeknek megfelelőleg járjon el.

A kijelölő bizottságba, az egyházmegye részéről, Benke Ferenc, volt farcádi pap eltávózása folytán megürrült helyre, Karácson Mózes, sz.-kereszturi pap, választatott meg.

A közalap kezelő bizottságba ugyancsak a fönnebbi elmenetele után, betöltetlen maradt helyre tek. Nagy Sámuel ügyvéd urat volt szerencséje megnyerni a közgyűlésnek.

Esperes aa. rámutatván az egyházmegyei levéltár egy részének rendezetlen állapotára, kéri a közgyűlést, hogy intézkedjék e tekintetben és egyszersmind sürgetőleg hívja fel

figyelmét egy új levéltár szükségességére. A közgyűlés e megfontolandó és előkészületet igénylő tárgyat az egyházmegyei tanácshoz teszi át.

(Vége köv.)

X.

Válasz az „Észrevételek és Helyreigazitások“-ra.

Ha valaki valakivel jót tesz, ez a valaki annak a valakinek köszönettel tartozik.

Én is köszönöm az észrevevő és helyreigazító cikkezőnek, hogy segítségemre jött s azt, a mit én a marosi egyházmegye közgyűléséről írtam, jegyzőkönyvi adatokkal, hivatalosan is bebizonyította. Csak egyet feledett ki az adatok közül, azt, hogy Muzsnai Pált is közfelkiáltással választották második jegyzőnek. Hálás vagyok, hogy argumentálta, miszerint nálunk csakugyan az afféle csinált választások járnak. Különben, ezek tudvalevőleg szépen sülnek ki, mint az a kenyér, melynek kovászát benne a konyhán jól megélesztették.

Ezzel szemben, azt mondtam tudósításomban s azt mondom most is, hogy valamely választó gyűlésnek az akarata szavazásban nyilvánul. Hogy egy gyűlésnek mi az akarata, akkor, a mikor választás küszöbén áll, azt tisztán, határozottan csak egyedül az urna mondja meg. Ha a szavazás jogosságának fejtegetésébe akarnék bocsátkozni, akkor íveket kellene tele írnom. De most csak válasz adásra vagyok provokálva, a mely válaszom egyszerűleg csak azt hangsúlyozza, hogy a mi törvényünk is rendelkezésképpen a szavazást rendeli, a kikiáltást csak megtűri. A ki olvasni tud a sorok között, ezt az én szavam nélkül is igen jól tudja.

Csak azt az egyet nem köszönöm, hogy mindig a Nagy Sámuel, főgondnok ur, nevével hozakodnak elő. Hanem hát, mikor védekezésről van szó, mindenki szereti köpenyeg alá bujni. De nem hiszem, hogy kellemes lenne ez az igen tisztelt főgondnok urnak.

De azt már ismét köszönöm, hogy bizonyító tanumnak állt abban is, hogy a közgyűlési tárgysorozat be volt rejtve «a m.-vásárhelyi, szentgyörgy-utcai ev. ref. kántori lakba». A mi méltán keltetett feltűnést, mert a megelőző években ki volt hirdelve nyilvánosan a hivatalos laphan. Lásd a «Prot. Közlöny» 1887-ik évi 16-ik számának 144-ik lapját, 1888-ik évi 19-ik számának 166-ik lapját, 1889-ik évi 24-ik számának 222-ik lapját, 1890-ik évi 25-ik számának 216-ik lapját. De 1891-ben mért marad a tárgysorozat a kántori lakban? Miért nem tették ki a hivatalos lapha? Mért rejtették oda be azt a céduiát?

Muzsnai ur hivatkozik egy 1884-ben hozott kebli határozatra. Hiszem is, hogy megvan az. De hát, nem tetszik tudni, hogy négy évvel később megjelent egyházkerületünk törvényhozó testületének akaratóból egy «Törvénytár» is, melynek ha 16-ik lapjára nyit, meg fogja látni, hogy annak 61-dik cikke mit sem tud a m.-vásárhelyi ev. ref. kántori lakról, hanem egészen más értelemben szól. Vagy, talán nem a törvényhozó testület törvénye a döntő, hanem a kebli határozat? Akkor el lehet csapni országgyűlést, egyházkerületet, igazgató-tanácsot s mindent, mert minden kis testület tud kebli határozatokat hozni és önmagának törvényhozója lenni. Csak az a baj, hogy nem lehet ezen a vágáson járni.

A világi képviselők évdíját, hogy 1884. óta csakugyan úgy fizettetik, ebben is mellettem bizonyít Muzsnai Pál ur, mert a kezén levő és általa fogalmazott jegyzőkönyvből semmit sem tud felhozni arra nézve, hogy az 1887-ben és 1880-ben újra választott egyházmegyei világi képviselők magukra vállalták volna azt az önkényes kötelezettséget. A három éves mandatum 1884. óta kétszer is megújított, de egyszer sem írták belé azt a feltételt, hogy fizetni is kell. Ezt pedig oda kellett volna írni, mert az utódra nem kötelező az előd önkéntes tehervállalása.

Az egész országban nincs példa arra, hogy az egyházmegyei világi képviselők évdíjat fizetnének. Ebben mi vagyunk az elsők s gondolatom szerint, mi leszünk az utolsók is. Hiszen, az ő tisztók amugy is nobile officium, hát még meg is fizetessük?

A panasz régóta megvan, hogy az egyik résznél milyen nehéz ennek a kényes természetű évdíjnak a fölszedése. Míg a másik rész (t. i. a tehetősebbek) belépti díjnak tekintti ezt a fizetést.

Néhai Dézsi Farkas, most is élő tanuk előtt, egy alkalommal e sorok írójától sürgősen kérdezte, hogy kinek és hol kell befizetni az évdíjat? Mire én azt mondtam, hogy nincs miért úgy sietnivele, mert a gyűlés folyamán úgy is megkapja az illető. De ő erre azt felelte, hogy röstelli gyűlésbe menni addig, a míg nem fizet. Akár így, akár úgy vesszük ezt a fizetést, sehogy sem helyes.

Az elcsapatást illetőleg valami furcsát mond Muzsnai úr, a mikor ezt írja: «a két évi (tehát nem kétszer) indokolatlanul meg nem jelenő világi képviselő lemondottnak fog tekintetni.» Előbb azt mondja, hogy két évi s zárjelben még is azt veti utána, hogy tehát nem kétszer. Hát kettő, nem kettő? Kétszer, nem kétszer?

De elég az, hogy a kétszer indokolatlanul meg nem jelenő világi képviselő lemondottnak tekintetik. Jegyző úr azt kérdi erre, «hol van itt az elcsapatás?» Felelet: magában a dologban. Ámbár, azt is hozzá teszi a jegyző úr, hogy a ki kétszer meg nem jelenik, az maga csapja el önmagát.

Jegyző úr, vegyük egy kicsit logikusan a dolgot. A ki kétszer meg nem jelenik, de a harmadik gyűlésen megjelenni, szeretne, ha kopogtat az ajtón, a határozat értelmében, befogadható-e? Felelet: nem. No hát, ekkor ő csapta-e el önmagát, vagy pedig a gyűlés ötét? Igen is, elcsapta a gyűlés.

Fogalom-tisztázása tekintetéből, méltóztassék csupán csak egyet megengedni nekem, jegyző úr. Ha valakiről azt mondják szép stylumban, hogy beszéde a valóságnak nem megfelelő mit teszen ez? Ha a másíkról azt mondják, hogy lemondottnak fog tekintetni: mit teszen ez? (A milyen szép egy elvi magaslaton álló polemia, éppen olyan gyenge dolog az ilyen aprólékosságok körül folyó méh-zummogás. Irjunk tényeket és nem lesz szükség «Válaszokra és Feleletekre.» Ha ki nem adjuk: baj. Ha kiadjuk: baj. Mindenképpen baj. Komoly emberekhez egészen disztelen dolog. Szerk.)

Egy jelenvolt.

TÁRCA.

A «Logos» eszme alapja, fejlődése, Krisztusra alkalmazása és megvalósulása a Krisztus személyiségében.

(Vallásfilozófiai tanulmány.)

(Folytatás.)

II.

Az alexandriai zsidó speculatio a görög bölcsészet befolyása alatt, Philo előtt, csak töredékeket mutatott. Ő volt az első, kit azon tiszta meggyőződés vezetett, hogy az igazi theologia a bölcsészeti tudás által feltételeztetik. Philo egy bizonyos határig készségesen követte a görögöket, volt azonban a görögön kívül rá egy más elemnek is befolyása, ez a keleti misticus elem volt. Ha az emberi ismeret csalódás, akkor valamely fensőbb körben kell az igazságot keresnünk. Az érzékek csalhatnak, az ész tehetetlen lehet, van azonban még egy tehetség az emberben, a hit. Valóságos tudomány, isten adománya; eredete isten jósága, oka a jámborság. Platoi ezen felfogás, jóllehet nem Platoé, mert ő az ést soha el nem ítélte volna a hitért, de másfelől ő is hitte, hogy isten természetét nem lehet bármily alapos vizsgálódás után is megismerni, de lételet bizonyítani lehet. E tekintetben Philoval egyetértett volna, bárha ő a tudományt nem, csak az erényt tartja isten adományának. Philo rendszere theosophia, de ehhez nem úgy jutott el, hogy előbb a tudás feltételeit és határait vizsgálta volna, hanem az isten és a világ lényegének fogalma vezette őt a tudományhoz és ez természetesen s könnyen megmagyarázható oly rendszer mellett, melynek célja az élet szentté tétele. Főadata volt az ideát, istent, a világgal összeköttetésbe hozni, minthogy Plátó éppen ezen részt hagyta megfejtetlenül. Azonban, ezen feladat megoldása Philora nézve is csaknem oly nehézséggel járt, mint Platorra nézve, mert szerinte is isten a legfőbb jó ideája, jó, tökéletes, eredetileg valódi, kimondhatatlan, megfoghatatlan, létét meg lehet ismerni, de természetét soha. De már elég tudni, hogy ő létezik, létének tudása azon meggyőződésre vezet, hogy ő tökéletes, egy változhatatlan és tulajdonitmány nélküli *ἀστωιος*. Mint látjuk, Philo isten tulajdonairól csak tagadólag szól, de éppen ezen tagadás az, mely a fővalót a maga tökéletességében állítja elébünk, mert ez által azt adja értésünkre, hogy istenben nincsen semmi olyan tulajdonság, mely az emberi tulajdonságok valamelyikével még csak összehasonlítható is volna. Őt illeti minden lét s őt illeti minden működés, ő oka mindennek, a mi a világon él, hatalma és jósága által teremtett minden létezőt, közvetve, vagy közvetlenül. De éppen az a kérdés, hogy az a tökéletes jóság, ama legfőbb eszmény, miként jöhetett érintkezésbe az anyaggal (*ύλη*), a mely forrása minden rosznak? Semmiképpen nem jöhetett közvetlenül, mert akkor mintegy beszennyezte volna magát ezen érintkezés által. Éppen ezen pont az, melyen eltér Philo Platótól, őt

tulhaladja, mert míg Plato azt mondja, hogy isten a világot az eszmék szerint formálta az alakatlan anyagból, addig Philo szerint az eszme-világ által hozatott létre a világ. Ezen ideákról azt mondja, hogy midőn isten teremteni akarta a világot, belátta, hogy minden mű egy szellemi ösképet tesz s így teremté az ideákat, a melyek nem nyugvók, hanem folyton munkálkodók, elrendezik a rendezetlen anyagot s rányomják saját formájukat. Ezen szellemi erők által működik isten a világon, mert ő fenségénél fogva, a világgal közvetlenül nem érintkezhetik; ezek az ő angyalai, követői, kik által akaratát kijelenti, az általános észnek ezek azon erői, melyek képzőleg és rendezőleg uralkodnak a világon. Ezek azon tiszta lelkek, melyeket Mózes angyaloknak, a görögök daemonoknak neveztek. Itt azonban ellenmondásba jön magával, midőn ezen ideákat megszemélyesíti, mert van olyan nyilatkozata is, a melyben határozottan ki van fejezve, hogy az ideák nem léteznek egyebütt, mint isten gondolatában. Ugy látszik, az ideákról szóló tanában két ellentétes képzet van összekapcsolva, egy vallási, a személyes, és egy bölcsészeti, a személytelen ideákról. Ezen ideák számát Philo nem határozza meg, hanem azt mondja, hogy azoknak száma végtelen. Istenben a két legfőbb idea a hatalom és jóság lakozik; jósága által mindent teremtett, hatalma által mindent kormányoz. E két erőt egyesíti a «Logos», mely a legfőbb az ideák között, mivel abban összpontosul minden erő és hatalom. A «Logos» közvetítő isten és a világ között, a kettőnek határára állva, ezeket elválasztja és egyesíti, ő ugyan nem «nem teremtett», mint isten, de nem is «teremtett»; ő közli isten akaratát velünk, mert ha az közvetlenül jönne, fel nem foghatnók, meg nem érthetnők. De hát, mi tulajdonképpen a «Logos»? Az öröktől fogva istenben meglévő gondolat, a mely gondolat azonban nem maradt istenben (*λόγος ἐνδιαθετος, ἀσαρκιος*), hanem megvalósult, testet öltött, saját lételet bíró gondolat is. A *λόγος* legközelebbi nyilvánulása a szó, beszéd, ige; általa teremtette isten a világot, ő képviseli a világot viszonyban istenhez; a *λόγος* azon főpap, ki istennél a világért esedezik s ő egyesíti magában az érzéket az érzékfelettel. A *λόγος* egy részről istennek egyik tulajdonsága, egy az ő bölcsességével, más részről úgy van leírva, mint a mely különbözik istentől s mint a ki megismerhető; de, mivel a *λόγος* isten művei között a legfőbb, az első, ezért ő előtte áll minden más teremtménynek s ezért őt Philo isten első szülött fiának nevezi, *πρωτογονος*. A *λόγος* a világhoz úgy viszonylik, mint az öskép az utánképhez, mint az erő a jelenséghez; valamint a *λόγος*-nak ösképe isten, úgy ő azon idea, melyhez a dolgokat mérni kell, ő mértéke mindennek; különösen ösképe az emberi szellemnek s ezért Philo a *λόγος*t ősembernek is nevezi. A Philo *λόγος* eszméjében van ellenmondás, mert az, a mint láttuk, a személyes és személytelen lét között ingadozik; azonban, Philo álláspontjából ki lehet magyarázni ezen ellenmondást, mert neki közveti-

tőre volt szüksége isten és a világ között, minthogy a főnemes isten nem nyulhatott közbe a világ előállításánál közvetlenül; megkapta a közvetítőt a λόγος-ban, de a λόγος-nak, mint közvetítőnek kettős természettel kellett bírnia, istenivel, hogy érintkezhesse istennel, emberivel, hogy érintkezhesse a világgal. Ezen ellentét megvolt Philo λόγος eszméjében, amely ellentétet soha sem tudott elenyésztetni. A közvetítési szükségéből eredett az angyalokruval való tan a zsidóknál s a daemonokruval szóló a görögöknél, Philo ezen két képzetet egyesítette részint Plato ideáival, részint a stoikus λόγος-sal s így jutott el az isteni erőkhez. Azonban, ezen különféle erőket egyesíteni kellett, ha a világ egységét meg akarta tartani; vagy pedig, ha ezt nem tehetette, vissza kellett vinni az egységet magához istenhez; de ezt, mint láttuk, állásponthoz fogva nem tehetette. Mit tehetett tehát egyebet, minthogy egy közvetítő lényt vett fel, amely külön álló istentől és az ő akaratától létre hozta, vagy tolmácsolta. Ezen tan megállapításában elősegítették őt az addig kifejlett képzetek; fölhasználta tán a zsidóknál kifejlett isteni szellem, ige képzetét, vagy a daemonok tanát, de mindenesetre a platói ideák s a világ-lélek fogalma voltak a fő-irányadók műve létrejötténél. Ezen útmutatók, vezérelvek szerint állítá össze λόγος tanát, amely tanban foglalt eszme oly szépen lett, kevés idő múlva, feldolgozva és Krisztus személyére alkalmazva a János-féle evangéliumban.

(Folyt. köv.) Jancsó Lajos,
m.-ujvári ev. ref. lelkész.

Különfélék.

— Meghívó az idej egyházker. közgyűlésre.

1988—1891. A múlt évben tartott egyházkerületi közgyűlés 87. jkönyvi szám alatt kelt határozatából kifolyólag, egyetértőleg a méltóságos állandó Igazgató-Tanácsnál, hivatkozással egyházi törvényeink 99-ik §-ra, az 1891-ik évi egyházkerületi rendes közgyűlés megnyitását Kolozsvár sz. kir. városában az ev. ref. kollegium nagy-termében, szeptember hó 26-án d. e. 10 órára tűzöm ki, mely alkalomra és közgyűlésünkön való részvételre (cim) ezennel tisztelettel meghívom. Egyházi törvényeink 99-ik §-ének értelmében jelzem egyuttal, hogy közgyűlésünk főbb tárgyai lesznek: 1. Az egyetemes zsinat összehívásának bejelentése. 2. Az Igazgató-Tanács előterjesztése a magyarországi ev. ref. egyház alkotmányos szervezetére vonatkozó törvényjavaslata. 3. Az Igazgató-Tanács előterjesztése a sajói egyházmegyéhez több egyházköztség csatolása tárgyában. 4. Fő- és aligazgatók választása. 5. Tanárok választása. Kolozsvárt, 1891. augusztus 9-kén. Br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok.

— Grátz Mór, kolozsvári evang. pap, «Bibliai Kalauz» cím alatt, egy csinnal kiállított könyvecskét adott ki, melyet Altherr Alfréd, bási lelkész nyomán irt és amely az ó- és újszövetség könyveit ismerteti a lehető röviden. Tán, igen is röviden. De, ha azt tekintjük, hogy egészen serdülő tanulóknak van szánva, kétségen kívül, céljának igen meg fog felelni. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— Petrus Jenő előfizetési felhívást bocsátott ki «Genezis» című munkájára. Előfizetési ára 1 frt. 30 kr, mely Hajdu-Dorogra, a szerzőhöz küldendő. Az a nevezetes benne, hogy e theo-filozófiai verses, elbeszélő költeményt, nem kisebb ember ajánlja, mint Koszorus irónk, Jókai Mór, ki azt mondja, hogy «az egész mű nemes, fenkölt hangon van tartva.» A kik az efféle dolgokban is tudnak gyönyörködni, és pedig lehet, szerezzék meg. Mi lenne a virág szín és illat nélkül; mi lenne az élet egy kis poézis nélkül!

— A magyar ev. reform. tanítók országos állandó választmánya múlt évi országos gyűlése által megbízva, «Magyar Protestáns Néptanító» címen hivatalos tanügyi lapot indított meg. A lap programja, iránya, törekvése komoly, higgadt, előre haladó, magatartásában a józan önérték hangját hallatja és bár az igazságot kimondja, ám, teszi azt tisztességes modorban és a protestáns szellemű tanügyhez illő méltósággal. És ez lap nem bírja fentartani magát. A kiadó bejelentette, hogy visszalép a kiadástól, miután több áldozatot hozni, nem bír. Hát, e bizony szégyen a protestáns tanügy barátaira nézve. Reméljük is, hogy változás áll be, és egyházkerületünkben is többen meg fogják reudelni, és pártfogásukkal támogatják a derék vállalatot: tanítók, papok, egyházak egyiránt. Erre buzdítunk mi is mindenkit.

— Nyilvános köszönet. Az öreg Gáspár János, magyar-láposi egyszerű földmives ember, már többször kifejezését adta vallásos érzelmeinek, nagyielkü áldozatkészségének. Valahányszor egyházköztségünk egy s más dologban szükségét szenvedett, az öregnél mindig nyitott tárcára talált s a szükséghez képest 50—100 firtal mindig segélyezte. A szegény jó öreg most éli utolsó napjait. Lábai megtagadták már az engedelmességet, szeméi, melyekkel évtizedeken keresztül gyönyörködött az urnak hajlékában, felmondották a szolgálatot, fekete, átláthatlan köd ült azokra. Csak szíve maradt még meg a maga eredetiségében. Ez még most is úgy érez, mint régenté. Ennek adta jelét közelebből, a midőn az ujonnan építendő paplak alapjául 100 firtot adományozott s a domokosi ref. egyháznak 50 firtot. A tanügy iránti érdeklődés is kedvező talajra talált az öreg szívében, a mit ki is mutatott azzal, hogy a m.-láposi állami iskolának 50 firtot adományozott. Ezek a tettek már itt a földön eléggé biztosítják számára a halhatatlanságot. Meg sem kíséreltem, hogy nagy lelkü adományaiért a már oly sokszor hallott frázisok valamelyikével éljek, hanem e helyett, egész tisztelettel álllok meg ezen ősz fé-fü előtt, kinek egyszerű daróc kabátja alatt nemesebben érző szíve van, mint akárhány bíborral ékeskedőnek. M.-Lápos, 1891. aug. 3. Barabás Samu, ev. ref. lelkész

HIVATALOS RÉSZ

2048—1891

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. t. Előljárásihoz.

Tudomásvétel, és nyilvántartás végett, tudatjuk, hogy a közoktatásügyi m. kir. miniszter ur f. é. július 23-án, 31,979 sz. a kelt rendelete szerint, Schvalb Izsák raszlovicai születésű, izr. vallású, eperjesi ág. ev. főgimn. IV-ik oszt. tanuló, ki többszörös lopásban, mint bünszerző, csábító és orgazda főreszes volt, az ország összes középiskoláiból kizárattott.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvár, 1891. aug. 15.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Br. Bánffy Dezső,
egyházkerületi főgondnok.

2086—1891. PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLOMÁSRA.

A zilahi ev. ref. kollegium államilag segélyezett főgimnáziumában a rajz-tanári rendes tanszékre pályázat nyitattik. E tanszékkel, az önkint jelentkezőknek, a szabadkézi rajz tanítása, valamint a mennyiség-tan tanítása (az I. vagy II. osztályban) is egybe van kötve. Heti órák száma legfőbb 20.

Javadalma egyelőre: 800 frt. előleges havi részletekben.

Az állomás a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszterium kinevezése által töltetik be.

Pályázók kellő okmányokkal fölszerelt folyamodványukat a zilahi ev. ref. kollegium előljárásihoz f. évi szeptember 1-ig adják be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvárt, 1891. augusztus 16-án tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Br. Bánffy Dezső,
egyh. ker. főgondnok.

901—1891.

KÖRLEVÉL,

az esperesekhez, a püspöki vizsgálat alatt álló egyház-községek papjaihoz és a kollegiumok igazgatóihoz.

Fölhívom cimzettek, hogy a jövő évi «Névkönyv» összeállítására végett szükséges adatokat, szorosán szem előtt tartva a hivatalos lap 1889-ik évi 40. számában 1500. sz. alatt kiadott körlevelem részletes utasításait, szeptember hó 25-ig, mulhatatlanul küldjék föl a püspöki hivatalhoz.

Megjegyzem, hogy az egyházközségek neveinek fölsorolásánál, a csak helyileg ismeretes melléknevek, a fő-név után zárjelbe irandók, pl. Tuson (Aranylábú), vagyis, e tekintetben az 1888-ik évben kiadott «Névkönyv» szolgáljon irányadóul; továbbá, az egyházmegye statisztikája, az eddigieken kívül, még a következő új adatokkal szaporítandó: van rendes lelkész.... segédlelkész....

nyugalmazott lelkész.... lelkész tanító.... felekezeti iskola.... felekezeti tanító és kántor.... konfirmált: fiu. leány.... összesen. Ez utóbbi adatok a lelkek, tankötelesek, tanulók, egyházközségek számai után sorolandók föl.

Az erdélyi ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. aug. 10-én. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

516—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a szászvárosi, püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség második papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: lakás, 2132 frt. 68 kr. félévi utólagos részletekben; 6 hold kánonika porció, stóla; megjegyezvén, hogy jövő évi szentgyörgy napig a megválasztandó félfizetést élvez.

Kötelessége, az első pappal fölváltva végzendő rendes papi teendőken kívül, a Kún-kollegiumban hetenkint 6, az állami leányiskolában hetenkint 4 órán vallást tanítani.

Pályázati határnap szept. 30. Folyamodványok hozzám nyújtandók be.

Az ev. ref. püspöki hivataltól.

Kolozsvártt, 1891. aug. 17. *Szász Domokos,*
erd. ref. püspök.

905—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett erdőszentgyörgy—havadtői egyházközség IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és hivatalos beclés szerint, 456 frt. 46 kr. Megválasztandó pap köteles az egyházmegyei, özvegyárvai gyámintézetnek tagja lenni és szabályok szerinti kötelességeit teljesíteni.

Pályázati határnap szept. 15. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához intézendők, Lukafalvára, u. p. Nyárádtó. Kolozsvártt, 1891. aug. 17. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

904—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett nyárád-szt.-annai, ny.-andrásfalvi, süket-demeterfalvi társ egyházközségek IV-ed osztályu papi állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: beltelekkel és gazdasági épületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági beclés szerint, 411 frt. 90 krajcár.

A megválasztott pap köteles az özv.-árvai gyámintézetnek tagja lenni és szabályok szerinti kötelességeit teljesíteni.

Pályázati határnap szept. 15. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához intézendők Lukafalvára, u. p. Nyárádtó. Kolozsvártt, 1891. aug. 17. *Szász Domokos,*
erdélyi ref. püspök.

913—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, a küküllői egyházmegyébe kebelezett harangláb egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: kerttel és melléképületekkel ellátott tisztességes lakás és egyházhatósági beclés szerint, 167 frt. 28 kr.

Pályázati határnap szeptember 10. Folyamodványok nt. Kovács Elek esperes aához intézendők, V.-Gálfalvára, u. p. Dicső-Szt.-Márton.

Kolozsvártt, 2891. aug. 17.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

910—1891.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebelezett nagy-búni egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson kívül, 142 frt. 21 kr. értékű kepe és kánonika porció haszonélvezete; továbbá: 50 frt rendszeresített EMKE-segély, és tűzifa s 3 hold föld termésének haszonélvezete, br. Szentkereszt Pál ur kegyéből.

Pályázati határnap szept. 10. Folyamodványok nt. Menyhárt András, esperes aához intézendők, Kecsetre, u. p. Sz.-Udvarhely.

Kolozsvártt, 1891. aug. 17.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

242—1891.

PÁLYÁZAT TANÁRI ÁLLÁSRA.

A zilahi ev. ref. kollégium államilag segélyezett főgimnáziumában egy magyar-latin nyelvi helyettes tanszékre pályázat nyitattik.

Javadalma: 800 frt. előleges havi részletekben.

A pályázók kellő okmányokkal fölszerelt folyamodványukat a zilahi ev. ref. kollégium előjáróságához, a gusz-tus hó 25-ig adják be. Csak ev. ref. vallásu egyének pályázhatnak.

A kollégiumi előjáráságnak Zilahon 1891. augusztus 8-án tartott üléséből.

Dr. Németh Gyula,
h. jegyző.

Lőrincy György,
elnök.

1763—1891.

KÖRLEVÉL

valamennyi nt. esperes és t. paptársaimhoz.

Közelget az idő, a midőn a rendes egyh. ker. közgyűlés alkalmával egyházkerületünk papi özvegyeit és árváit számba kell vennem s azoknak a központi gyámpénztárból leendő segélyezése iránt a főtiszteletű püspöki-székhez javaslatot tennem. A kimutatás lehető teljes összeállíthatása végett, felkérem tiszt. paptársaimat, hogy azok családi kimutatását, a kik a múlt őszi ker. közgyűlés óta lettek özvegyek, s illetőleg árvák, valamint a régiek családjában történt változásokról jelentésüket oly időben küldjék meg illetékes esperesüknek, hogy tiszt. esperestársaim kimutatásait szept. 20-ig hozzám elküldhessék. A szükséges űrlapokat hazame-netelem után azonnal elküldöm a nt. esperes uraknak.

Előpatak, 1891. aug. 14.

Nagy László,
közgyűlőigazgató.

1762—1891.

MEGHÍVÓ.

A sz.-szolnoki ev. ref. egyházmegye tanácsának m. t. tagjait felkérem, hogy folyó évi szept. 4-én, d. e. 9 órakor; a házassági törvényszék tagjait pedig ugyanaz nap d. e. 11 órakor Sz.-Somlyón, hivatalos irodámban tartandó ülésre megjeleneni s ismert bölcsességükkel az ügyek elintézésében közreműködni sziveskedjenek.

Előpatak, 1891. aug. 14.

Nagy László
esperes.

755—1891.

MEGHÍVÓ.

A kolozs-kalotai ev. ref. egyházmegyének mélt. tek. és tiszt. tagjait ezen egyházmegyének 3. évi szeptember hó 9-én reggeli 9 órakor kezdődő közgyűlésére tisztelettel meghívom.

Ezen közgyűlés főbb tárgyai: 1. esperesi jelentés az egyházmegyei vizsgálatról. 2. a méltóságos Igazgató-Tanács 1695—1891. szám alatt leküldött «segély kölcsön-alap szabályzat» ismertetése s más felsőbb leiratok tárgyalása. 3. kérelmek és indítványok.

Szeptember 10-én d. e. 10 órakor házassági törvényszéket tartok, fölkérem az ügyvéd urakat, hogy pereiket ez időre teljesen rendezzék.

Gyálu, 1891. augusztus 16.

Deési Gyula,
esperes.

657—1891.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS.

Deési lakos, ev. ref. Bakó Katalin, hitese férjét, ref. vallásu Bogyá Elek et, ki ötlet három év óta hűtlenül elhagyta s azóta holléte nem tudatik, hivatalosan idézteti a deési házassági törvényszék eleibe, mátlól számitandó hat hó alatti megjelenésre, a mikor is akár megjelenik, akár nem, mint hűtellen elhagyó ellen, való keresetét megkezdi és lejártaja.

Doboka, 1891. augusztus 14.

Nagy Lajos,
a deési egyhzm. esperese.

Felelős szerkesztő és kiadó: *Szász Gerő.*

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXI. Évfolyam.

Kolozsvárt, 1891. Augusztus 27.

35. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY ÍVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

A gimnáziumi vallás-tanítás kérdéséhez.

(Folytatás.)

Tény, hogy a mi korunk nem oszthatja az apostoli kor feltámadás-hitét, hisz a tényezők, mik ezt náluk létre hozták: a kereszthalál és a Messiátságban való hit; ma már nem abban az alakban élnek bennünk, mint éltek bennük. Ma már el tudjuk képzelni a Messiás kereszthalálát, a mi akkor «a zsidóknak botránkozás, a görögöknek bolondság» volt és a Jézus követői előtt sem volt másként lehetséges, csak úgy, ha újra visszatér győzelmet aratni ellenségein. Mindezekre nekünk ma már nincs szükségünk, mert a Krisztus szellemének világtörténelmi hatása prédikálja az ő föltámadását és életét; «az ő becsületének megmentése az ő egyháza!» De, különben is, az ily testi feltámadásnak korunk gondolkozásából is kihullott minden támasza, s ha mégis fenn akarnók ily alakjában tartani, fenn kellene tartanunk az alvilág régi képzetét is, melyet ez elkerülhetetlenül feltételez; s mi egyéb lenne ez, mint szembe szállás a tudománnyal, termékeny melegágya a babonának és feljáró lelkeknek?

De, hát voltaképpen, nem e modern felfogás igazolásáról van itt szó a régi érzéki formával szemben, hanem arról, hogy miként tanítandó ez az első osztályban?

Kétségkívül, nem minden alapot nélkülöző ellenvetés az, hogy olyan korban az ily felfogás tanítása «kemény eledel.» És ha ezt magam is elismerem, különösen ha egy, már megállapodott helytelen képzet állunk szemben, s mégis a régi felfogás tanítását még azzal a megokolással sem helyeselném, hogy az csak állvány a vallásos épület emelésére, melynek értéke önmagától megszűnik az épület bevégzettségekor, oka az, mert tapasztalatból tudom, hogy ez állvány mindig ott marad, s egyfelől az épület szépségét, a mi még nem volna nagy dolog, rontja; de, másfelől any-

nyira is összeolvadhat vele, hogy ha megkísérljük elszedni, okvetlenül rázkódást, és jól legyen építve, ha nem rombolást is okozunk vele, mert tudom, hogy a legfogékonyabb, fiatal évek benyomásai, legyenek azok lényegesek, avagy mellékesek, nyulnak a legvégső öregségig, úgy az egyesek, mint a nagy egész életében oly erővel és intenzitással, melyet a későbbi kor nem tud létre hozni, s mely örökre hozzánk tapad. Ám, gondoljon vissza bárki is a gyermekségében hallott dajka-mesére, a «fehérszakállu öregre», ki éjnek idején a temetőben jár, vagy a «feljáró lelkekre», kik az éjfél idején kelnek ki a sírból, s vallja meg igazán, hogy meglett férfi korában is nem fogja-e el valami kellemtelen érzés a temető mellett haladva el éjnek idején, és ha talán épp éjfél érné ott, a toronyóra első ütésére nem tekint-e önkéntelenül is borzalommal maga körül. És bármennyire tiltakozzék is az ész e félelem ellen, ha saját magától szégyenli is az ember e félélnkséget, de azt a megmagyarázhatatlan borzongást soha ki nem tudja irtani magából. És ez épp így van a vallásos dolgokkal is, s én részemről ezért vagyok a leplezetlen tiszta modern felfogás mellett, melyről hiszem, hogy nagy ügyellett, sok tapasztalattal kezelve, helyesebb és kedvezőbb eredményt lehet elérni vele, mint a régi formával bármily megokolás mellett is. Mert ne feledjük, ha tán valaki arra hivatkoznék, hogy a tudomány régen kimutatta, hogy nem a nap, hanem a föld forog a nap körül és az által, hogy ezt csak a tudományban, de az életben soha sem vesszük tekintetbe, a dolog semmit sem változik, mondom, az ily analogiára épített ellenvetésnél ne feledjük, hogy a vallás általában, s a keresztyénség különösen nem valami olyan, melynek objektív lételére nézt teljesen közömbös a mi felfogásunk és róla való gondolkozásunk, hanem a keresztyénség maga életelv, mely bennünk kell, hogy megvalósuljon, a mi életünkben megtestesüljön. Én tehát a fel-

támadás képzete létrejötteinek felmutatása mellett egyenesen az örök élet képzetével való helyettesítést ajánlanám, mint az ember lényegén alapuló igazságot, melyet aztán nem csak a templomokban és iskolákban hallana a tanuló folyton, hanem minden helyesen gondolkozó embertől, s a melyhez támaszt találna saját tudatában is.

A mi a második évi tananyagot illeti, az, bár itt is találkozunk nehézségekkel, mégsem oly kritikus, mint az előző, s itt inkább arra kellene vigyázni, hogy a páli levelek közül azokra fordítsuk főleg figyelmünket, melyek történelmi vonatkozásuk (a két korinthusi és a galáciai egy része), míg a rómaiakhoz és hébererekhez írott tartalma és irálya egyiránt mélyebb felfogást igényelvén, későbbre tartandó fenn. Itt, ugyanis, az egyházalakulások és a keresztyénség terjedése lévén a fő kérdés, inkább illik ide a hivek életének, magaviseletüknek, gondolkozásuknak ismertetése, melyhez a két korinthusi levél bő anyagot nyújt.

A felsőbb osztályokra nézt már jeleztem, hogy a cél itt is az, mi az alsóbb osztályokban, s itt bővebb fejtegetést csak az igényel, a mit ott így fejeztem ki: «különbség csak a nézpont, s a tárgyalásnak ebből folyó módszerére nézve van.» Röviden ezt azzal egészítem ki itt, hogy a felső osztályok-beli vallás-tanítás feladatává tesse magát az alsó osztályokban szerzett élő vallásosságot, mint tárgyat vizsgálni, mint ilyet megismerni, annak világos tudatára jutni, előállása és fejlődése törvényeit megérteni, s az egészet mint a szellemi élet egy nevezetes folyamatát tekinteni. Így fogván fel a feladatot, a tárgyalás és annak módszere okvetetlenül tudományos kell, hogy legyen. Ez alatt, azonban, nem az értendő, mintha ezt az alsóbb osztályokérül tagadnám, sem pedig mintha egy szaktudós részletességével való tárgyalás-formát kívánnék, hanem igenis az, hogy a mint az első ciklusban, mint sok nehézséget szülő, s magát a célt nem hogy elősegítő, sőt akadályozó és zavaró elemeket mellőznünk kellett, itt azokat is vizsgálat alá vesszük, feltüntetvén relatív értéküket és jogosultságukat, melylyel birtak keletkezésük idejében és bírnak most a keresztyénség kiképzett rendszerében.

E felfogás szerint a felsőbb osztályok tananyaga önként oszlik meg és válik szét a négy osztálynak megfelelőleg a szerint, a mint a keresztyénséget egy pozitív vallásnak tekintve összehasonlítjuk a többi vallásokkal, kimutatandó egyfelől, hogy azok közt a legmagasabb relative,

és másfelől absolute, hogy a tökéletes vallás; hogy e tökéletes, az alapító személyében teljesen megvalósult vallás minő felfogásokon ment keresztül az egyes egyének, vagy korszakok behatása folytán; hogy minő felfogását mutatja annak a mai keresztyén kegyes tudat, és hogy véli megvalósíthatónak és valószínűnek a mai keresztyén gondolkodásban és életben; s végül a megvalósulás közegének ismertetése történetileg és szervezetiileg; mondom, ezek szerint önként oszlik meg így:

I. A vallások története;

II. A ker. vallásos eszmék fejlődésének története;

III. A keresztyén hit- és erkölcsstan; és

IV. A hazai prot. egyház története és szervezetének rövid ismertetése.

Vonjuk kritika alá e felfogást és beosztást is, hogy a lehető ellenvetéseket és nehézségeket megvitathassuk, s azokkal szemben ennek helyességét igazoljuk.

A felsőbb vallásos oktatásnak nem csak központja, hanem legmagasabb betetőzése is egyzersmind a VII. osztály anyaga: a keresztyén hit- és erkölcsstan. Ugy viszonylik a többihez ez, mint az út és végpont, az eszköz és a cél. Az összes vallástudományoknak köz- és végpontja; a theologiai tudományokban maga a theologia. Mert ha a vallás élet, élelve: akkor a theologia gyakorlati tudomány, melynek nem ismereteink gyarapításában, sem az elme élesítésében, gimnásztikájában van vége és önálló célja, hanem az az életre munkál, egy pár szóban kifejezve, célja a helyes, egészséges élet és világnézet megteremtése. Magok az egyes theologiai tudományok is csak segédtudományok e célra nézve és sajátlagos theologiai karakterüket is ettől nyerik, mert e nélkül egyik részük az általános historiába, másik a nyelvészetbe, stb. oivadna fel. A felsőbb vallásos oktatás egyes részeit is azért ehhez kell viszonyítani, helyét és értékét e viszony szerint meghatározni.

A vallások története mintegy magyarázatát adja, hogy miért éppen keresztyén, s nem buddhista, vagy brahmanista hit- és erkölcsstant tanítunk az által, hogy kimutatja a keresztyénség fölényét és abszolutságát a többi vallás-alakokkal szemben. Felvételét már magában ez igazolja. Másfelől, azonban, itt a helye kipótolnunk azon hiányt, mit az ó-szövetség tanításánál az első osztályban fenhagytunk. E tárgy keretén belül egyik első rangú feladat Izrael vallása és a keresztyénség-

hez való viszonyának meghatározása, s ama szoros összefüggés igazolása, mely a kettőt összeköti mint előkészítőt és tökélyre juttatót. Itt van helye Izrael belső vallásos fejlődése ismertetésének is, valamint annak, hogy kimutassuk, hogy a keresztyénség nem tökéletesített zsidó vallás, hanem a vallásos fejlődés egy új és pedig tökéletes formája.

A ker. vallásos eszmék története igen fontos kettős feladatot teljesít. Míg egyfelől kiegészítője az egyház (külső) történetének, a mennyiben a ker. gondolkodás fejlődését mutatja fel, s így az egyház belső történetét tárgyalja, addig másfelől előkészítője a következő évi anyagnak, a minek eredményteljes megoldását csak úgy remélhetjük, ha a régi képzeteket, az érdeket, melynek előállításukat és kiképeztetésüket köszönik a hiányokkal és egyoldalúságokkal együtt, melyek hozzájuk szükségképp tapadtak, megismerni és méltányolni tudjuk, mert akkor nem kell félnünk, hogy ha ezen hiányos képzeteket más, a mai kor kívánalmainak megfelelő formákkal helyettesítjük, veszélyeztetjük a mindeniknek alapul szolgáló vallásos érdeket, melynek minden kifejezés csak ideiglenes formája.

(Vége köv.) Nagy Károly,
akad. papjelölt.

Az ismétlő iskolások oktatásáról.

Huzamos idő óta figyelemmel olvastam a kir. tanfelügyelő uraknak évi jelentését az iskolák látogatásáról, az általános évi zárvizsgákról, a népnevelés érdekében községenként. Ezen jelentésekben kiemelve látom az érdemet, buzdítólag, lelkesítőleg adva kifejezést a további haladásra azon iskoláknál, a hol a tanügy napszámossai, a derék tanítók hivatásukat átértve, a népnevelést hordozzák szívből a kezdő iskolás növendékektől, a felnőtt emberig. A hanyatló, satnyuló iskoláknál nem mulasztották el kifejezést adni rosszaságuknak úgy a tanítóknak, mint az iskolaszékeknek, gondnokságnak hanyag, tapintatlan, ügybuzgóság nélkül való eljárásukért. Jó, ha tudott hatni intésivel a megjobbulásra, haladásra; de, fájdalommal kell észlelni egy-egy községben még ma is, hogy nincs eredmény a népnevelésben; hiába áldoz a kormány, a község, csak a duhajkodás, miveletlenség látszik az ifjúságon és felnőtteken. Különösen ott, hol sem a tanító, sem az iskolaszék tagjai a tanügyhez nem értenek; közönyösek, részvétlenek; nem tanulnak, nem olvasnak; az iskolaügyet úgy tekintik, mint valami kellemetlen, haszontalan, háládatlan ügyet, s azért csak úgy látszatból tesznek valamit. Ilyen ügybuzgóság mellett aztán, mindig elégtelen, alig kielégítő vizsgák folynak, hogy csak úgy izzad bele a tanító és az elkedvetlenülült tanuló vizsga alkalmával. Nő, hanem, hagyjuk ennek kellemetlen voltát; beszéljünk az ismétlőkről.

A hol a mindennapi iskoláztatás rendszeren foly, s a beosztott tantárgyak kellően feldolgoztatnak tanító és tanítvány által mind a hat osztályon keresztül, ott az is-

métlőket könnyű vezetni, tovább tanítani; de hát a hol az ismétlők között kezdők vannak, vagy olyanok, a kik az I-ső, II-ik, vagy III-ik osztályból életévük 12-ik évében lépnek át az ismétlőbe, mert vagy tompa elméjük, vagy rest tanulók, vagy betegség miatt kellett hátramaradniok, vagy a tanítók sem fordítanak kellő gondot rájuk az ilyenek mit ismételjenek, ha kérdezné valaki? Felelet, azt, a mit tanultak, s ha semmit sem tanultak, akkor nincs mit ismételni, hallgatnak, s punktum. Ha ragad rájuk valami, jó; ha nem, maradnak tudatlanoknak az ismétlőben is.

Ez így nem jól van, tanügy-barátok! A törvény, az igaz, nem írja elő, hogy az ismétlők ismétlő-iskolás éveikben vizsgát adjanak, s ez, nézetem szerint, elég hiányos intézkedés, a min segíteni kell törökszakad, ha akarjuk, hogy valamennyire ép gondolkodású embereket nevelhessünk. Több gondot kell fordítani az ismétlők tanítására, mint eddig, t. i. azokat az órákat, melyeket a törvény kiszab: «az ismétlő iskolában télen öt, nyáron két órán.» Azok az órák lelkiismeretesen tartassanak meg télen is, nyáron is, s azokból a tantárgyakból adjanak vizsgát épp úgy, mint a rendes iskolások; akkor, hiszem, hogy lesz sikere az ismétlők oktatásának és értelme; de, addig nem.

Hiszen, éppen ott lazul meg a tanulás, a szorgalom fonala a nagyobb részénél, mikor elérte azt az időt, hogy értelmesebb, fejlettebb, a jót a rosztúl inkább meg tudja különböztetni: ekkor hagyatják fel a komoly tanulással? Egyik-másik szeretne már tanulni valamit, mert most lett fejlettebb, érzelmesebb; de a tanító nem fordít rá gondot; a másoknak el kell felejtetni azt is, a mit tanult az ismétlőben, azért, mert kellő gond nem fordítottatik a további tanításra, ismétlésre (tisztelet a kivételnek) a miatt is, hogy vizsga nem adatik, a tanuló is csak úgy immelámmal tanul, ha tanul, vagy olvas. A tanító meg lelkiismeret nem csinál belőle (tisztelet a kivételnek), hisz, úgy sem vonja senki felelősségre, nem kell kimutatni, mit tanított a téli öt órán, meg a nyári két órán senkinek; vizsgára se erőlteti senki: minek törje erősen magát.

Az ismétlők nevelésére, oktatására fordítassék több gond és alaposabb irányzat: akkor a népkönyvtárak felállítása, azoknak használata célravezetőbb, sikeresebb lesz bizonyára. Az ismétlők oktatásával legyenek összekötve a népkönyvtárak ismertetése, azoknak megteremtése az ifjúság fejlettségéhez mérten, alkalmas, szívnemesítő, erkölcs-erősítő olvasókönyvek beszerzése, a melyeket először a tanító olvasson el, s úgy adja az ifjúság kezébe, s azoknak a könyveknek szellemi részét megértetve, azoknak alapján öntsön lelkesültséget az ifjúság szívébe azoknak elolvasása iránt a tanító. Csak így nyerünk pártfogókat, olvasni kedvelőket a népkönyvtáraknak és közmivelődésnek.

A vallásos oktatásra is legyen több gond fordítva, úgy a vallásos egyházi énekek betanítására is az ismétlők osztályában, mert ez a kettő: vallás és ének, különösen a községi iskolákban, el van hanyagolva irtózatosságon, s még a felekezetiéknél is. Hát még azokat a szép világi magyar népdalokat, melyekben a nemzet él és fenmarad: miért hanyagolja el sok kántortanító? Nézetem szerint, az ismétlőkkel is a vallástannál adassék vizsga, úgy az egyházi énekekből és világi dalokból is. Erre a tan-

felügyelő urak és egyházi főhatóságok figyelme is felhívandó. S fel arra, hogy évi jelentéseikben különösen a nép és ifjúság vallásos vizsgáiról tegyenek beható jelentést; úgy a vallásos éneklésről. Erről a szépről, még csak elvéve se olvastam sem esperesi, sem tanfelügyelői jelentésekben még idáig. A néptől, és annak vallásos ifjúságától függ a mivelődés, haladás minden szépben, jóban. Az ismétlőknek vallásos oktatása el van hanyagolva. Gondolkozzanak erről a hivatottabbak, mert ha nem, elzúllik a szép ifjúság a vallástalanság miatt, a szülőkkel együtt!

Bátor vagyok, az ismétlő iskolások oktatásáról való szerény nézetemet azon tanügy-barátok figyelmébe ajánlani, kik alaposabban hozzá tudnak szólni, s találjanak valami ekszpedienst arra, hogy az ismétlő ifjúság rendezebben tanuljon és vizsgálják, mint eddig, különösen faluhelyeken, s még városokon is.

Puskás Lajos.

Az egyházmegyéből.

Az udvarhelyi egyházmegyéből.

(Vége.)

Az egyházmegyei jegyzőkönyvek áráról való elszámolás megtörténvén, némelyek igen nehéznek tartják azt a terhet, melyet ezek terjedelmes kinyomatása által a közpénztárnak hordoznia kell. Sokan csak a fontosabb dolgok kinyomását óhajtanák látni. Rövid eszme-csere után, a többség mégis oda nyilatkozott, hogy az eddigi nyomtatási uzus maradjon meg. Azok pedig, kik ezt intézik, lehetőleg a viszonyok szerint, törekedjenek arra, hogy minél kevesebbet fizesen rá az egyházmegye.

Tudomásul vétetik, hogy Bedő Ferenc, egyházmegyei aljegyző, az esperesi iratok átadására felhatalmazott egyik bizottsági tag, a nevezett iratok egy részét átadta.

Mikor a közgyűlés a tárgyakkal eddig haladott, a képviselők már teljes számban jelen voltak. Olvasztik két felsőbb helyről jövő leirat. Egyik tudomásul szolgál, de a másik nem. A másodikat ugyanis az egyházmegye nagyérdemű főgondnoka, méltóságos Gyárfás Domokos ur intézte a közgyűléshez. Hivatkozik, ezen őszinte szeretettől sugalt levelében, előre haladott agg korára, a mai megváltozott viszonyokra, melyek, mint mondja, egész munkabíró és mindig helyt álló embert követelnek. Megköszöni az egyházmegyének személye iránt oly hosszas időn át tanusított szeretetét, bizalmát, ragaszkodását, lemond rendes főgondnoki tisztéről, legjobb esetben is csak tiszteletbeli főgondnoki címet hajlandó megtartani. Bucsuzik azon egyházmegyétől, melynek valódi papi szellemét ő sehol sem igen találta fel.

A közgyűlés mélyen megdöbbenve hallgatá végig e megható levelet. Esperes aa. hálás, tiszta szeretettől áthatott beszédben indítványozza, hogy a közgyűlés ne fogadja el a lemondást. Ő a fiatal gondnokoknak ígérte, hogy azok minden munkát végeznek, mindenben megkímélik, csak éppen ott láthassák az egyházmegye élén a mi fejünknek koronáját. A szeretett főgondnok újra szót kérve, élénk vonásokkal festé naponkint fogyatkozó erejét, elgyengült állapotát, tisztelettel szólítja fel a közgyűlést, vegye tudomásul visszavonulását. Ismételten esperes aa. tolmácsolta az egyházmegye rendíthetetlen ragaszkodását, mi alatt a lelkes éljenzés, úgy szólva, szünni nem akart. Másodszor is a legmélyebb tisztelettel kéré, maradjon meg azon helyen, melyet oly nagygyá, oly emlékeztetéssé tett. Ezzel a nagyérdemű fővezér a szeretet erős kényszerének nem állhatván ellen, a biztató szavakat is figyelembe véve: lemondását visszavonja. Hogy minő éljenzés tört ki e szavakra, azt nem egy könnyen lehetne leírni. Éltesse is az isten, ezen érdemekben meggazdagodott, derékségben megöszült agg férfit sokáig, hadd legyen még több éven keresztül anyaszentegyházunknak büszkesége, egyházunknak méltó disze.

Erre a közgyűlés tulajdonképp, legfontosabb tárgya, az egyházmegyei gyámintézeti ügyek rendezése, számadásának megvizsgálása következett. De mielőtt a tárgyalás megkezdődött volna, esperes aa. jelenti, hogy br. Kemény Béla, főgondnok ur, a gyámintézetnek 1000 (ezer) forintot ajándékozott. E szavak után szünni nem akaró, lelkes éljenzés rezeitette meg a tanácstermet. Tudjuk, hogy a nemes báró idvezitónkkal tart, ki azt mondá: «Mikor alamizsnát osztogatsz, ne tudja a te bal kezed, mit cselekszik jobb kezed.» Találja is meg tiszta öntudatában azt, mit mi méltólag nem is tudnánk kifejezni.

A gyámintézetnek eddig sok olyan követelése volt, melyek sem köt-levél által, sem más úton biztosítva, nem voltak, tehát mintegy függő, lebegő adósságot képeztek. Ezen intézmény ügyének rendezésére felkért bizottság Zajzon Ferenc, Szakács Mózes és Kis Károly személyében az ügyet a lehetőség határai között lelkiismeretesen tanulmányozván, összeállították az ilyen természetű követelések összegét, hová tartozandóságuk pontos megjelölésével s egy néhány praktikus javaslatot tettek az ezután követendő kezelésre vonatkozólag. A közgyűlés az egész bizottsági munkálatot köszönettel elfogadta. Esperes aa. ezt megelőzőleg felszólította volt az ilyen, egyházmegyénkből eltávozott adóssokat, hogy tartozásukat illetőleg nyilatkozzanak, fizetni akarnak-e, vagy lemondanak minden igényükről. Ez alkalommal a beérkezett nyilatkozatok felolvastattak és a felhozott indokok alapján részint törültettek a közgyűlés által, részint a fizetési módokat tudomásul vették, vagy nem fogadták el. Felmerült, hogy némelyek az egylettel szemben mily hanyagul teljesítik kötelezettségüket. A közgyűlés esperes afiát a legerélyesebb eljárásra kérte fel. Szóval, ezen mindnyájunkat oly mélyen érdeklő ügy nálunk is végre-valahára azon stádiumba jutott, hogy nem sokára érzékeny veszteséggel bár, de rendezetten, megtisztulva állhatunk ki a nyilvánosság szinpadára.

Végre, Szakács Mózes tanügyi előadó tette meg jelentését. Általában, a szerzett tapasztalatok alapján, elismerőleg nyilatkozott, csak egy néhány rendetlen iskolaszéki elnök (pap) megfenyítését kéri a közgyűléstől, kik a legnagyobb előzékenység dacára sem szolgáltatták be a kért adatokat pontosan és lelkiismeretesen. A közgyűlés készséggel teljesíti az előadó valóban indokolt kérését.

Ezzel esperes aa. megköszömvén a képviselők szives megjelenését, a jelen lévők éljen kiáltásai között, bezárja a közgyűlést.

X.

II.

A kolozs-kalotai egyházmegyéből.

Mind vártam, hogy a rendes tudósító talán életjelt ad magáról, s ir valamit egyházmegyénk tavaszi közgyűléséről; de várakozásom hiában való volt. Irok tehát én, s ha talán nem lenne kielégítő tudósításom, senki rám ne vessen; én vártam két hetet, ha addig senki se szólott, maguknak köszönjék, hogy elvettem tőlük a dicsőséget.

Tehát, volt tavaszi rendes közgyűlés jun. 14—15-én; 13-án, azonban, megelőzte a Papi Értekezlet, nagy érdeklődés közt. Tizennégy pap volt jelen. A jelenvoltak a távollévők nevében is megígérték, hogy ezután nem lesz abszensz, sőt igen sok lesz az értekezés.

De, ha kevesen is voltunk, az ülés igen érdekes volt. Érdekessé tette Szabó Lajos, n.-kapusi iju lelkész aa. felolvasása. E paptársunk két évet töltött Edinburgban, s az angol vallás-erkölcsi élet nyilatkozatai, úgy látszik, nem csak élénk hatást gyakoroltak lelkére, hanem azokat bizonyos mértékig magába is olvasztotta; nem csak ismereteket hozott haza, hanem az ott uralkodó vallásos érzelmektől áthatott szívet is. Rám ezt a hatást tette felolvasása.

A Papi Értekezlet kereste a módot, hogy minő úton lehetne az özvegy-árvai pénztárt oly erőssé tenni, mely minél előbb ne csak alamizsna-füllért, hanem valódi segílyt nyújtson az özvegyeknek és árváknak. Kimondotta, hogy oda hat a közgyűlésen, hogy jövőre minden lelkész 10 frt évi díjat tartozzék fizetni az özvegy-árvai pénztárba, s ad normam tantói nyugdíjintézet, minden egyház szintén 10—10 frtot.

Jun. 14-én kezdődött a közgyűlés. Az esperes ezt is a már tőle megszokott ékes és tartalmas beszéddel, jelentéssel nyitotta meg. A jelentés hangja önérzetes, ítéletei biztosak, sokszor élesek. Így, mikor kimondja, hogy az iskolák ügyében sok a hiány, és épp a papokban van az. Ott van némelyeknél az iskolák iránt a közöny, mely az iskolát haszontalan örökségnek tekinti, valami ilyen formán, s maga nyújt segédkezést, hogy maga körül évről-évre egy-egy tudatlan nemzedék növekedjék.

Mincjárt jelentése kezdetén emlékezik meg esperes aa. az egyházmegyét ért azon szerencséről, hogy a kerületi gyűlés főgondnokunkká ngys. Gyarmathy Zsigmondot választotta, kinél egyházmegyénknek buzgóbb, lelkesebb világi tagja egy sincs. Valódi lelkesedéssel és szeretettel munkál egyházmegyénk ügyei fejlesztésén. Méltó társul szegődik melléje az újonnan választott algondnok, tkts. Hóry Béla is, kit atyjának emléke, m.-gy.-monostori lelkész volt, fűz hozzánk.

Az egyházi hivatalnokok sorába lépett t. Técsi József aa. kit kajántói egyházközségünk választott papjává.

Elhunyt t. Almási László, ki Ketesden csaknem ötven éven át hordozta ama gyönyörűséges, de terhes igát.

A múlt évben keletkezett egyházmegyénkben az első körlelkésztség, Pata központtal, Apahida, Kara, Boos községekkel.

A múlt évben egyházmegyénkben a karai templomon kívül más építkezés nem történt; de, annál gazdagabb e részben a jelen év, mert részint új építés, részint nagyobb szerű javítás foly a következő egyházközségekben: Ajton, Fejérd, Gyalu, Körösfő, M.-Gy.-Monostor, N.-Kapus, M.-Léta, Sztána, Türe, Egeres.

Hallottuk, hogy az esperes 1320 ügydarabot vett be és dolgozott fel. Ha ez így megy, ma-holnap nem egy fungens lelkészre, hanem egy külön hivatalra kell bizni az esperesi teendőket; mert azokat egy fungens lelkész, ha istentől különös munkaerővel nincs felruházva, el nem bírja; vagy ha végzi, egyházközsége kell hogy szenvedje az egyházmegye ügyei rendes menetét, mert az esperesnek egyházközségét még a mellett sokszor ott kell hagynia a vizsgálatkor huzamosabb időre.

Esperes aa. megnyitó jelentése után, vette a gyűlés számba a jelenvolt tagokat; a papok közül alig egy néhány hiányzott, kiket részint betegség, részint mulaszthatatlan hivatalos teendő tartott vissza; de, nem így a képviselők, ezek közül, mint később illetékes helyről értesültem, csak hat volt jelen a harminchétből, s távol maradását csakis t. Sárkány Ferenc, ny. tanár mentette ki. Mindig panaszkodunk a papságra, hogy így-amúgy, helytelenül végez; de, mikor ott kellene lennünk, hogy befolyásukat érvényesítsék, akkor mindig egyéb dolgunk akad. Pedig, jó előre minden képviselő külön meghívón is meg volt hiva.

Ezek után a főjegyző adott számot az egyházmegyei tanács működéséről, melyet a közgyűlés tudásul vett.

Ekkor a harangok hívó szavára az egész gyűlés tem-

plomba vonult, hol esperes aa. ékes imája után, egyházi beszédet tartott t. Benedek Ferenc, mérái lelkész, szólva hévvel, teljes meggyőződés hangján, szólva arról, hogy isten beszéde megmarad örökre.

Templomozás után, a gyűlés tovább folyt. A számvevő, Kolozsvári Antal, olvasta fel jelentését az 1890. évi számadásokról. Mint az esperes, úgy a számvevő jelentéséből is megüté fülünket az az önérzetes, az igazság érzetében bátor hang, mely nem takargat, hanem elmondja az igazat, még azokról is, kik csak a dicséret hallásához voltak szokva. Egyenlő mértékkel mért nagynak és kicsinynek. A hol ily jelentések hangzanak el, ha a tények is megfelelőek lesznek, párosulva szeretettel, ott az ügyeknek haladni, fejlődni kell.

Számvevő után a pénztárnok adott számot a kezelésére bizott pénzekről. Nem emlékezem a számokra, csak az maradt meg emlékemben, hogy hátrálék nincs sok, sőt elenyészőleg csekély; s ha egyik tiszteletes úr az özvegy-árvai pénztárba illetékét fizetné s nem kellene azt törvényes eszközökkel, fizetése betiltásával, biztosítani, a pénzügyek teljesen jól állának. Az özvegy-árvai alapból egy-egy özvegy 97 frt. körül részesült így is.

Most történt meg a választás egy fegyelmi bírósági rendes világi bíróra, az algondnokká előléptetett Hóry Béla helyébe. A közbizalom Krizbai Bélában összpontosult. A nt. esperes úr előadta, hogy a rendes bírák csekély száma miatt, sokszor nem lehet törvényszéki ülést tartani, azért a közgyűlés választott úgy a világiak, mint az egyháziak közül két-két pótbíró.

Ez volt az első napnak terhe; és a meglankadt erőket fölfrissíteni, közebedre ment a gyűlés minden tagja. De nem, még végzett egy kedves kötelességet. Esperes vezetése alatt, testületileg ment el ngys. Gyarmathy Zsigmond főgondnokhoz s a nála levő algondnok, Hóry Bélához, hogy tiszteletének, szeretetének, az előbbinek főgondnokká, az utóbbinak algondnokká választatása alkalmából így is kifejezést adjon. A gondnokokat nt. esperes aa. köszöntötte, a tiszteletnek és szeretetnek oly melegével szólva hozzájuk, oly emlékeket utitva fel, melyekre a meghatottság és igaz ragaszkodás cseppei csillantak fel úgy az ünnepeltek, mint az ünneplők szemeiben. S most következett a közebed. Maradt még elég érzés, elég lelkesültség, mely tárgyat keresett s talált egy-egy pohárköszöntés révén.

Másnap a gyűlés tovább folyt, gyorsan végezve az előző nap kiküldött bizottságok jelentéseivel s egy csomó igazán csak keblü ügygel.

Nagyobb vita csak akkor keletkezett, mikor tárgyalás alá vették a jun. 13-iki Papi Értekezletből beadott azon indítványt, hogy jövőre az özvegy-árvai alapba minden lelkész és minden egyház 10—10 frtot fizessen évenként.

Most minden lelkész, hivatalosan felszámított fizetésének 10%-át fizeti, a mi bizony nagyon különböző összeg; mert van oly lelkész, ki alig fizet 3 frtot, míg p. o. a b. hunyadi fizet 15 frtot; s az özvegyek mindazáltal egyenlő osztalékot kapnak az évi kamatból. A kik többet fizetnek, azok nagyobb osztalékot is szeretnének, a befizetés arányában; a kik, csekély lévén fizetésük, kevesebbet fizetnek, hivatkozva a krisztusi szeretetre, mely nem személyválogató s arra, hogy ők a kisebb összeget is terhesebben fizetik, azt óhajtják, hogy ne legyenek még az özvegyek és árvák is osztályozva, végződjék el az a koporsónál; nyerjenek egyenlő

osztalékot. Végre is, a gyűlés e tárgyat áttette a közelebbi közgyűlésre, addig érni hagyja e nagy fontosságú kérdést: egyenlő betét és egyenlő osztalék; vagy, fizetési mennyiség utáni % és ugy is egyenlő osztalék?

A f-szabolcsi papi értekezésbe felvetett eszmét, hogy egy nagy politikai protestáns napilap alapíttassék, az egyházmegyei gyűlés melegen üdvözi s tehetségének mértéke szerint, attól pártfogását meg nem vonja.

Ime, nt. szerkesztő úr, ezek történtek a kolozs-kalotai egyházmegyében. Leírtam, a hogy emlékeztem rájok, vagy a hogy megtudhattam. Sietve írtam, bizonynyal hiányosan, tán nem elég világosan; de azt hiszem, így is sikerült, a vizsgálódó szemek előtt feltüntetnem, hogy élünk, mert gondolkozunk, tervezgetünk s az idő mindent megérlel.

Valaki.

T Á R C A.

A «Logos» eszme alapja, fejlődése, Krisztusra alkalmazása és megvalósulása a Krisztus személyiségében.

(Vallásfilozófiai tanulmány.)

(Folytatás.)

III.

A IV-ik evangélium szerkesztésére és tartalmára nézve, jóval felette áll mindenik szinoptikusnak, írója nagy műveltségű, műve mesteri mű. Felül áll a keresztyénség kebelében akkor meglevő pártokon, mert írója nem az addig meglevő zsidó szellemű iratok alapján szerkeszti össze evangéliumát, hanem egészen filozófiai alapra állva adja elé tanát. Míg a szinoptikusok egyenesen az elbeszéléssel kezdik, addig a negyedik evangélium írója azzal kezd, hogy egyszerre a legmagasabb eszme körébe ragadja olvasóit, midőn így szól: «Kezdetben vala amaz ige, és az az ige istennél vala és az az ige isten vala. Ez az ige kezdetben az istennél vala. Mindenek ez által teremtetek, nála nélkül semmi nem teremtetett, valami teremtetett», tovább ismét mondja «és amaz ige testté lett és lakozott miközöttünk és láttuk az ő dicsőségét, úgy mint az atya egyetlen egy szülöttének dicsőségét, ki teljes vala kegyelemmel és igazsággal» és e szavakban író, mintegy programot tűz maga elé. Ez a program pedig nem egyéb, mint az alexandriai vallásbölcészetnek, vagyis inkább a Philo által képviselt iskolának világnézete, melynek nyelvezetét és fogalom-világát itt felhasználja a végre, hogy a keresztyénség keletkezését és Jézus személyének sajátosságát kimagyarázza, még, pedig nem annyira történelmi, mint inkább spekulatív szempontból. A Philo *logos* eszméjét legalaposabban fogta fel kortársai között a negyedik evangélium írója, ki ugyanazon idő alatt adta ki Jézus legművebb tanítványa, János neve alatt, evangéliumát Kis-Ázsiában, midőn a bölcész közzé tette apologiáit Rómában. Hogy író az alexandriai filozófia híve, mutatja az istenről való felfogása, mert ő az első, a ki szól isten lényegéről, midőn mondja: «isten szellem» (IV. 24). Ez azt teszi, hogy az isten szelleméből ki van zárva minden, a mi látható, mulandó, materialis, a mi nem pneumatikus; ő az abszolút élet, a világosság és, a mi fő, a szeretet. Fordul elő más íróknál is, hogy isten szeretet, de hogy lényege a szeretet, az csak a negyedik evangélium írójánál fordul elő és azt jelenti, hogy istennek szeretnie kell, nem teheti, hogy ne szeressen. De ezen tulajdonok kimondásával isten lényege nincsen teljesen kimerítve s ezért veszi fel a *logos*-t. A *logos* az isten fia; ezt nem erkölcsi, hanem metafizikai értelemben veszi, hogy tudniillik a fiu isten lényegéből származott s ezért van nevezve isten egyszülött fiának, míg az alexandriai filozófiában az öregebb, vagy első szülött fiúnak van nevezve.

Hogy a *logos*-ban az istenség nyilatkozik, az az által van kifejezve, hogy egyedül ő nevezetik *uios*, fiu néven, az emberek csak *tekna* néven vannak nevezve. Isten tehát egész különös módon atya ő neki, a mint az V. 18-ban mondva van: «Annál is inkább akarák a zsidók őt megölni, mivel nemcsak megrontotta volna a szombatot, hanem az istent is saját atyjának mondotta volna.» A *logos*, író szerint, isten kebele mellett volt, *εις τον χολκον*; az atya és a fiu egyek, úgy, hogy a ki a *logos*-t látja, az látja az atyát, XIV. 9. szerint. Az atya és fiu ugyan két külön személy, de ezen különbség elenyészik az által, hogy a másik énjében, mindenik saját énjét ismeri fel, mindkettő saját lényét annyira összeolvadva látja a másikkal, hogy a kettő teljesen egy lesz. Ezen lényeg-egység folytán, *logos*-t emberré lételekor is valóságos isteni tulajdonok illetik, az atya hatalma a fiué is, mert, V. 19. szerint, «valamelyeket cselekszik az atya, ugyanazokat hasonlatosképpen a fiu is cselekszi», tudása épp oly korlátlan, mint az atyáé. Hogy mindenható, az író kimutatja akkor, midőn azt mondja, «a világ általa lett», és ezt magához következetesen mondotta, mer: szerinte isten sokkal fenségesebb és szentebb volt, mint hogy ő az anyaggal érintkezett volna; saját formáját lehelte a világra. A *logos* által teremté a világ külső formáját, kialakította, formálta a *logos* a világot, de az anyagot nem ő teremtette, mert tőle sem származhatott az anyag, a mely alapja minden rosznak. Két világot vesz föl, az embereknek egyik része bir fogékony-sággal a szellemi iránt s ez megértheti, elfogadhatja a *logos*-t, de a másik rész csak a földiekre néz, s ez a rész inkább szereti a sötétséget, mint a világosságot, ezek gyűlölik az istenit s mint erkölcstelen emberek a bűn rabjai. Ezek a sátán által teremtetek s annak szolgálatában állanak; azonban vannak a jó résznek is veszedelmei, ez is ki van téve a kísértéseknek, ezek közül is követett el bűnt sok, s hogy ezeket isten a sátán hatalma alól kimentse, változtatta a *logos*-t testté. De hogy lett a *logos* testté? Anyaggá lett, avagy ember lett egészen? Nem! csak a *σαρξ*-ba öltözött, mintegy borítékot vette azt magára, melytől munkája végrehajtása után ismét megválhatik. A testet azért öltötte magára, hogy annak hatalmát legyőzze s az emberiségnek egy részét a sátántól, azaz az erkölcsi súlyedéstől megmentse. Az evangéliumban Jézus úgy beszél, mint a ki tudja, hogy ő praeexistens lény, ki már születése előtt istennél volt, mint az a VI. 62. versből látható, a hol így szól: «ha látandjátok az embernek fiát felmenni oda, a hol először volt, mit mondotok? Még határozottabban fejezi ki író Jézus praeexistenciáját, a Jézus által halála előtt mondatott imádságban, midőn szól (XVII. 5.): «Dicsőíts meg engemet atyám tenmagadnál, azzal a dicsőséggel, mely dicsőségem volt te nálad, minekelőtte a világ lenne.» Számtalan sok hely bi-

zonyítja az ő praeexistenciáját, a mely előéletből azért szállott le, hogy a bűnös emberiséget megváltsa, mint ez meg látszik VI. 41—48-ból, a hol szól: «Zúgolódnak vala a zsidók azért, mivelhogy ezt mondotta vala: én vagyok ama kenyér, mely a mennyországból szállott alá és mondának vala, nem ez-é ama Jézus, Józsefnek fia, kinek mi ismertük mind atyját, mind anyját? Mímódon mondja azért ő, mennyből jöttem alá? Erre monda Jézus, ne háborogjatok! Senki sem jöhet én hozzám, hanem ha az atya, a ki engem elbocsátott, vonandja ezt; én pedig feltámasztom azt amaz utolsó napon. Meg van írva a prófétáknál; és lesznek, ugymond, mindnyájan istentől tanítottak, a ki azért az atyától tanult és hallott, az én hozzám jő. Nem hogy az atyát látta volna valaki, hanem csak az, a ki istentől vagy, ez látta az atyát. Bizony, bizony, mondom néktek, a ki én bennem hiszen, örökélete van annak.» Ezen és az ily értelmű helyekre nézve, a modern theologusok közül azt mondják némelyek, hogy nem kell ezt szó szerint venni, hanem csak kép ez, a mely azt jelenti, hogy minden szép, jó és igaz istentől van. De nem vehetjük ezt így, ha írónak a világról való nézetét figyelembe vesszük, író szerint ugyanis két világ van, egy jó szellemi és egy rossz erkölcsstelen, ez utóbbiból csak rossz származhatnak, a λόγος a szellemi világból szállott alá, jött le az anyagi világba, valamint onnan származtak a jó emberek is. A λόγος és Jézus történelmi személyének azonossága kétségbevonhatatlan ténynyé lett s tulajdonképpen az egész evangéliumi történet a λόγος önnylvánulásaival foglalkozik. Az idvezítő Jézus személyével azonos λόγος nyilvánul Jézus minden cselekedetében, tanításában s halálában. Ezen író szerint tehát a λόγος nem vetkezi le földre szálltakor isteni tulajdonait, hanem éppen azért jött, hogy az isteni doxát az emberekre sugározza; Jézus isteni lény marad a földön. Benne az isteni λόγος jelenik meg a testben és azon isteni dicsőséget mutatja, melylyel az égben birt. Meg van a λόγος-nál azon minden-tudóság, a mely az atyánál meg van, például tudja, hogy Nátháneel a figefa alatt van, pedig nem látja; a samariabeli asszonynak egész élete történetét elbeszéli, jól lehet akkor látja először; tudja Lázár halálát előre, tudja elárultatását is stb. Több ily eset fordul elő a negyedik evangéliumban, a melyek világosan mutatják, hogy Jézus mindentudó volt. Erkölcsi természetében is ment Jézus, ez evangélium szerint, minden kísértéstől, a mit elég világosan bizonyít zúgolódás és fájdalom nélkül türt kereszthalála. Noha Jézus, író szerint, alá van rendelve az atyának, mindazonáltal hatalma végetlen nagy, nem csak a vizet változtatja borra, nem csak vakon születettet gyógyít meg, hanem feltámasztja a már három nap óta meghalt Lázárt, sőt még ennél is nagyobb hatalma van, mert az életnek fejedelme ő, az ítéletre is adatott neki méltóság. Szóval, Jézusban csak a σαρξ emberi s erre nézve apja József; testileg ugyan apától, anyától származott, de öntudata készen szállt le az égből, πνευμα-jánál fogva isteni, σαρξ-ánál fogva emberi, mert örvend, busul, éhezik és szenved. Mondhatnak némelyek, hogy itt dokétizmus van tanítva, ez azonban csak azon esetben volna megengedhető, ha az istenit és az emberit szembe állíthatnák egymással. Most pedig miután tudjuk, hogy immánens világnézet mellett nem lehet e kettőt szembeállítani s nem is állanak szemben, sőt inkább egymást áthatják, a dokétizmus vádja is egészen elenyészik.

Ez az egész jánosi theologia nagyon idegen az első

evangéliumi történettől s általában mindenik szinoptikustól, mert csak ebben az evangéliumban nyilatkozik Jézus magáról úgy, mint a ki tudja az ő személyének fenségét, istennel való egységet. Az ige, Jézus tétethetik hát a világ elébe, mint szerzője s központja az egész erkölcsi és vallásos életnek; ha valaki nem ragaszkodik hozzá, annyi, mintha önként vetné magát a bűnnek. Az ő dicsősége az atya dicsősége; teste és ψυχη-je alá van vetve az emberi testben és lélekben történő szenvedéseknek, de πνευμα-ja isteni s ez alkotja az ő sajátképpeni személyét. A negyedik evangéliummal be lett fejezve a keresztyén hit fejlődése, mely abban állott, hogy az istenné lett ember eszméje helyett, emberré lett istent tegyen. Az ige elméletének Jézus személyére alkalmazása nem kicsinált terv szerint, hanem az eszmék rendes haladása folytán lett. A második század második felében és az egész harmadik században a megtestesült igének tana mindig nagyobb népszerűsége tesz szert, egész addig, míg a harmadik század végén az egyházi dogma hivatalos állására jut.

(Folyt. köv.) Jancsó Lajos,
m.-ujvári ev. ref. lelkész.

Különfélék.

= **A felől senki sincs kétségben**, hogy földi életben a Krisztus is viselt ruhát, és valószínűleg olyat, mely az akkori világ szokásainak megfelelt. Milyen lehetett ez? Ugyan, ki törné e felett a fejét ma, majdnem kétezer esztendő múlva? De, nem is szükséges. Trierben és Argenteuilben ma is mutogatnak két palástot, melyeket a Krisztus viselt. A két város harcban volt egymással, mint Körös és Kecskemét, mindig, hogy az övé az igazi Krisztus-palást. Ma már az is el van döntve. Az argenteuilliek bizottságot küldtek Trierbe a dolog rendbe hozására. Rendbe is hozták. Ez a bizottság elhatározta, hogy az argenteuilli palástot a Krisztus gyermekkorában, a trierit férfikorában viselte. Jól is tették. Ki kételkednék e felett? A szabadoncok, a kik «ubicunque reperitur, capiantur et comburantur.» A tizenkilencedik század vége erre éppen nagyon alkalmas. A trieri palásthoz most éppen búcsu-járást rendeztek és hihetetlen számban mennek hozzá a hitbuzgók (!) és várják tőle, és általa a csodát. A csodák nem fognak elmaradni, sem az azokból befolyó jövedelmek; de csorbát szenved az emberi méltóság, az élő hit, az evangélium tiszta szelleme, és a valódi krisztianizmus. Én uram, én Krisztusom, ne tulajdonítsd nekik bűnül!

= **Jónevű könyvtárosunk**, Stein János kiadásában Kolozsvárt új kiadásban megjelent: «Gr. bethleni Bethlen Kata életének maga által való leírása», melyet egykor K. Papp Miklós adott volt ki; továbbá, «Számító Szokrates», melyet Brassai Sámuel csinált és most nyolcadik kiadásban jelent meg. Mindkettőnek ára 80—80 kr. Az elsőt kevesen ismerik, pedig nagyon is méltó, hogy megismerjék, mert benne egy buzgó, vallásos szív nyilatkozatai állanak előttünk; az utóbbi eléggé ismeretes, ezt tán ajánlani is felesleges. Az elsőt a lelki szükség, az utóbbit a mindennapi használhatóság ajánlja. Mit szóljunk mi többet?

= **Az udvarhelyi egyházmegye jelölő bizottsága** augusztus 15-én tartotta meg a jelölést a magyar-dályai egyház papi állomására. Haton folyamodtak, és a bizottság mindet próba-szónoklatra bocsátotta. A káldátusok a következők: Kádár Domokos égei, Demeter Kálmán magyar-goroszlói, Toró Dénes szt.-lászlói és Karácson Sándor patakfalvi pap; Sándor András, Kovács József, papjelöltek. A dályaiak, kétségen kívül, az egyenletlenséget kerülve, megtalálják a maguk részére a legjobbat s ezzel megtisztelik önmagukat és leendő papjukat.

= **Papválasztás.** Az udvarhelyi egyházmegyében fekvő farcádi egyházközségben folyó hó 17-én történt meg a papválasztás. A megjelent négy pályázó közül a hivek egyhangu bizalma és szeretete Lőrinci József, sófalvi derék

segéd-lelkészben öszpontosult. Annyival jobban esik jelezni ezt az egyhangú választást, mert a konkoly itt is el volt hintve; de, romlatlan székely hiveink szívében kösziklára esett. Ifjú szolgatársunknak pályáján szerencsét és kitartást kívánunk.

== **Értesítés.** A kolozsvári ev. ref. kollegiumban az 1891—92. iskolai évre a következő egyetemi hallgatók nyerne benlakást: Asztalos György, Bálint József, Bálint Mihály, Báthori Endre, Benkő József, Bodrogi János, Butyka Boldizsár, Csiszér Sándor, Dobai Sándor, Dózsa József, Gross Tivadar, Henter Ákos, Herepei Iván, Kis Pál, Makkai Jenő, Molnár Károly, Péter Mózes, Szabó Árpád, Szász Gerő. Az igazgatóság.

== **Magyarország tisztii cím- és névtára,** a jövő 1892-ik évre is meg fog jelenni. Egy oly manualis, mely nélkül ma már egy hivatal el nem lehet. A közoktatásügyi miniszter fel is hívja a hatóságokat, hogy azt megszerezzék. Mi pedig éppen melegen ajánljuk paptársaink figyelmébe, mert megszerzése által egy oly kalauznak lesznek birtokában, mely biztos uton fogja vezetni abban a labirinthusban, melynek neve közigazgatás, igazság-szolgáltatás, és a többi.

== **Hálás köszönet.** Ifj. gr. Haller Györgyné, sz. gr. Bethlen Ilona öngyásága, építendő templomunk javára 50 frtot kegyeskedett adni. Fogadja a nemes szívü grófné adományáért a magam és egyházam nevében hálás köszönetemet. M.-Déllő, aug. 19. 1891. Szabó Ferenc, ev. ref. pap.

== **A kovásznai ref. egyház aranykönyve.** Hoós János, dévai tanító-képezdei zenetanár, feledhetlen napot szerzett 1891.

augusztus másodikán a kovásznai ref. egyháznak és furdőközönségnek. Képezdészeivel, kiket a kis ország különböző vidékeiről ide összegyűjtött, nagyon szépen sikerült ünnepélyt rendezett, melyet emelt az is, hogy több urhölgy szíves volt, közreműködni benne. Az ünnepély a ref. templomban vette kezdetét. Kétezeret felülhaladó intelligens hallgató, Hoós úr művészi orgonázása, szép, új orgonánkon, a tanító-képezdei dalkör gyönyörű egyházi énekei, kísérve a helybeli furdői zenekar által, a lelkész alkalmi beszéde imé, az alkalmi isteni tisztelet főbb részei. Protestáns öntudatunkban erősödve, felemelkedett hangulatban távoztunk az isten házából. Este fényesen sikerült hangverseny s táncmulatság, melynek tiszta jövedelme a ref. egyháze és a dr. Hankó-kúté volt. A kovásznai ref. egyház 52 o. é. forintot kapott. A midőn itt, a nyilvánosság előtt, az egyház nevében köszönetet mondok Hoós úrnak e szép cselekedeteért, ki nem is hitünk sorsosa, s mégis ily szép összeghez juttatta eklézsiánkat, egyszersmind kívánom, hogy isten őt, a buzgó, lelkes embert, sokáig éltesse! Szóts Gerő, kovásznai ref. lelkész.

== **Nyilvános számadás és hálás köszönet.** Sz.-Csehi ev. ref. egyházközönségünk roskadozó temploma tervezett renovaltási költségeinek pótlására kegyesen adakoztak: Z. Kiss László főszolgabíró úr 3, Pap Sándor, kir. járás-bíró úr 2, Pojlák János úr 2, Molnár S. Miklós úr 2, Lengyel Miklós úr 2, Gál Ignác úr 2. 1849. 2, Antal István Gy. 2 forintot. T. Kocsin J. ügyvéd úr 1 frt. 50 krt. Z. Kiss Lászlóné öngyásága 1, Zelinszky Gyuláné öngyás. 1, Papp Mihály úr 1, Suba József 1, Szász József idős, 1, Domokos János 1, Vári Gyula 1, Szász József ifjú, 1, Vánca György 1, Angi István 1 forintot. Rébus József, Komlósi Miklós 70 - 70 krt. Varga László, Moni István Miklósé, Moni András Miklósé, Hentes István, Kovács István, Lőrinc Jánosné, Moni Ferenc 50—50 krt. László Ferenc 80 krt. Szántó János 40 krt. Összesen: 34 frt. 60 kr. Fogadják a nemes szívü adakozók az egyház leghálásabb köszönetét ama jóindulatért, melylyel azt az ő szegénységében támogatni, kegyesek voltak. Sz.-Cseh, 1891. augusztus hó 19-én. Csákány Miklós, s. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ

2095—1891.

KÖRLEVÉL

valamennyi erdélyi ev. ref. kollegium t. t. Előljáráóságának.

F. évi augusztus hó 3-án, 1881. elnöki sz. a. tudatja m. kir. közoktatásügyi miniszter úr, hogy a cs. és kir. katonai földrajzi intézet a közös hadügyminiszter itteni hozzájárulással adott jóváhagyása mellett az osztrák-magyar monarchia és a megszállott tartományok térképét magyar kiadásban fogja a nyilvánosság elé bocsátani.

A térkép, mely 1.900.000 méretü, hat lapból áll és könyomatulag színesen van előállítva, főleg fali térkép gyanánt használható és nemcsak katonai, meg polgári hatóságok, hanem iskolák használatára is igen alkalmas. A közlekedési hálózat, a vasutakat illetőleg teljesen, a közutakat illetőleg pedig általánosítól a hivatalos térképekhez alkalmazkodik. A politikai beosztás a legújabb adatok alapján készült és egészen kifogástalan. Polgári hatóságoknak és iskoláknak félárban, 4 frt. 50 krért, bocsáttatik rendelkezésre. Vásznonra húzva és rudakkal ellátva, 8 frt 40 krba, rudak nélkül 7 frtba kerül.

Midőn e térkép megszerzésére a m. t. t. Előljáráóságok figyelmét felhívónk, egyszersmind tudatjuk, hogy a kiadó intézet tájékoztatása végett, az előjegyzések a vallás- és közoktatási m. kir. miniszter úrnál bejelentendők.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától. Kolozsvártt, 1891. augusztus 17.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

2180—1891.

PÁLYÁZATI HIRDELM.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsa a kolozsvári m. kir. Ferenc-József tudomány-egyetem tanári pályára készülő ev. ref. vallásu rendes hallgatói közül néhány szegény sorsu és kitünő előmenetelü ifjú segélyezésére az egyházkerületi theologia-akadémia tulajdonául megvásárolt belkirály-utcai házban, részben nagy és részben kis ágy használatával egybekötött lakást rendezett be, a Horváth Paula alapból, összesen évi 150 frt. segély javadalomba részesítés mellett: fölhívjuk azon ev. ref. vallásu ifjakat, a kik, mint a kolozsvári m. kir. Ferenc-József tud. egyetem tanár-növendék rendes hallgatói e javadalmak közül egyiket, vagy mindkettőt, megnyerni óhajtnak, hogy iskolai előmenetelükről, magukvi-seletéről, vagyoni és családi állapotukról szóló iratokkal felszerelt folyamodványukat f. é. szeptember hó 15-ig nyujtsák be főt. püspök afiához, megjegyezve, hogy egyházkerületünk hivatalosainak érdemes fiai első sorban fognak figyelembe vétetni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvártt, augusztus 24-én.

Bodor Antal,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

2103—1891

KÖRLEVÉL

valamennyi erd. ev. ref. kollegium m. t. t. Előljáráóságának.

A f. évi szeptember hó 4-én Marosvásárhelyt tartandó javító érettségi vizsgálatokhoz a közoktatásügyi m. kir. miniszter úr f. é. augusztus 11-én, 35.326. sz. a. kelt intézvényével György Endre, országgyűlési képviselőt küldötte ki kormányképviselőül.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvár, 1891. aug. 17.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

elnök helyett:
Domokos Antal,
ig.-tanácsos.

939—1891.

PÁLYÁZAT.

A szilágy-nagyfalusi községi elemi iskolánál a leánytanítói állomásra pályázat nyittatik. Fizetése évenként 200 frt. havi előleges részletekben. Ez állomással össze van kötve az ev. ref. egyház kántor-organistasága is, melyért a megválasztandó az egyháztól 200 frtot, s temetésekért az egyházmegye által megállapított stólat kapja. Lakást az egyház ad. Egyebekben a díjlevél határoz. Megválasztandó, egy sikeres próba év után, állandósítatik.

Pályázati határidő szept. 20. Folyamodványok nt. Nagy László esperes afiához intézendők, Sz.-Somlyóra.

Kolozsvártt, 1891. aug. 24.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: Szász Gerő.